

PARLAMENTERLER İÇİN EL KİTABI Sayı 2 – 2001

MÜLTECİLERİN KORUNMASI
ULUSLARARASI MÜLTECİ HUKUKU REHBERİ

**Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek
Komiserliği Ofisi**

Parlamentolararası Birlik

MÜLTECİLERİN KORUNMASI:
Uluslararası Mülteci Hukuku Rehberi

“Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.”

İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, Madde 14 (1)

2001 yılı Mültecilerin Statüsüne ilişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 50. Yıldönümüdür. Sözleşme, mültecilere yönelik muamele standartlarının oluşturulmasında bir dönüm noktası niteliğindedir. Sözleşme, mülteci koruma rejiminin temel kavramlarını bir araya getirmiş ve günümüze kadar bu rejimin ana dayanağı olmaya devam etmiştir.

Sözleşme, 28 Temmuz 1951 tarihinde, Avrupa'da 2. Dünya Savaşı sonrası ve Soğuk Savaş dönemi sorunlarını çözmek üzere kabul edilmiştir. Savaş yıllarındaki zulüm ve yıkımdan kaynaklanan yerinden edilme ve travmanın yeniden tekrarlanmamasını temin etmek yönündeki büyük küresel istek, Sözleşme'nin ilham kaynağı olmuştur. Ancak, izleyen yıllarda, yerinden edilme sorununun dünyanın dört bir tarafına yayılmasıyla 1967 Protokolü ile Sözleşme'nin kapsamı genişletilerek bu konu küreselleştirilmiştir. Sözleşme'nin temel kavramlarının sağlamlığının sürdürülmesini sağlayan insani niteliği buna bağlı olarak ortaya çıkmıştır.

Ancak geçtiğimiz elli yılda dünyada meydana gelen kaydadeğer değişimlerin, günümüzdeki yerinden edilme durumlarına müdahalede Devletlerin kapasitesi önüne ciddi engeller çıkardığı dikkate alınmalıdır. Dünyanın pek çok yerinde tekrarlanan şiddet ve sistematik insan hakları ihlalleri, yer değiştirme olaylarının gittikçe kontrol edilemez hale gelmesine neden olmaktadır. Küreselleşmenin bu döneminde silahlı çatışmaların değişen doğası, "kontROLSÜZ" göç konusunda hakim olan ciddi endişe ve farklı yer değiştirme biçimlerinin ortaya çıkması mültecilerin korunmasının gerçekleştirilmesi gereken ortamın bir parçasıdır. İnsan ticareti ve kaçakçılığı, iltica prosedürlerinin istismarı ve reddedilen sığınmacılarla başa çıkmadaki zorluklar da bunlara ek sorunlardır. Dünyanın dört bir yanında sığınmacı kabul eden ülkeler, uzun vadeli mülteci sorunlarının çözülememesi, kentte yaşanan mülteci sorunları ve düzensiz göç, yük ve sorumluluk paylaşımı arasındaki gözle görülür dengesizlik, mülteci ve sığınmacılara ev sahipliği etmenin gittikçe artan maliyeti konularında endişe duymaktadırlar.

Sözleşmenin önüne bir takım engeller çıksa bile, sözleşmenin esnekliği kanıtlanmıştır; çünkü 1951 Sözleşmesi'nin özel şartların da ötesinde yasal, siyasi ve etik yönlerden kaynaklanan bir önemi vardır: yasal olmasının nedeni, ilkeli eylemlerin temel alabileceği temel standartları sağlamasıdır; siyasi olmasının nedeni, devletlerin işbirliği yapması ve zorla yer değiştirmeden kaynaklanan sorumluluğu paylaşmaları için evrensel bir çerçeve oluşturmasıdır; etik olmasının sebebi ise en hassas ve en dezavantajlı konumda bulunan insanların haklarının sürdürülmesi ve korunması konularında taahhütte bulunan 141 taraf devletin oluşturduğu eşsiz bir beyanname olmasıdır.

Parlamentolararası Birliğin, mültecilerin kaderi konusunda çok uzun süredir endişeleri bulunmaktadır. Bu birliğin kararları, durmadan devletleri mülteci belgelerine katılmak ve bu belgeleri uygulamak konusunda zorlamıştır. Ayrıca, birlik Sözleşmenin daha güçlü ve etkin bir şekilde uygulanması yoluyla uluslararası mülteci koruma rejiminin kesin olarak belirlenmesine katkıda bulunan parlamenterleri cesaretlendirmeyi de hiç bir zaman ihmal etmemiştir.

Yasa yapanlar olarak parlamenterler 1951 Mülteci Sözleşmesi, 1967 Protokolü ve henüz onaylanmamış diğer ilgili uluslararası ve bölgesel anlaşmalara katılımı teşvik edebilirler. Ayrıca uluslararası hukuka ve standartlara uygun olan ulusal mülteci mevzuatını tasarlayıp benimseyebilir ve bunların uygulanmasını denetleyebilirler.

Bu el kitabı, Parlamentolararası Birlik, dünya parlamentolar örgütü ve mültecileri koruyup onların durumuna çözüm bulmak için Birleşmiş Milletler'in vekaleti altında kurulmuş bulunan BMMYK'nın işbirliği ile hazırlanmıştır. BMMYK'nın iki uzmanı (Kate Jastram ve Marilyn Achiron), üç tecrübeli parlamenter (Beth Mugo, Kenya; Jim McKiernan, Avustralya

ve Ricardo Vazquez, Arjantin) ve hem BMMYK'nın hem de PAB'in kıdemli görevlileri tarafından geliştirilen kitap, parlamento üyelerinin sorumluluklarını tam anlamıyla yerine getirmeleri için uluslararası mülteci hukukunun genel ilkelerine aşına olmalarını ve bu ilkelerin nasıl uygulanacağını öğrenmelerini amaçlamaktadır. Mülteci hukukunun ve onların korumasının teşvik edilmesi hem bilgiyi hem de bilgiyi açıklama yetisini gerektirmektedir.

Ülkelerine “sel gibi akan sahte” sığınmacılara karşı katı bir tutum sergilenmesi konusunda birbirleri ile yarışan hükümet ve muhalefet partileri nedeniyle sığınmacılar seçim dönemlerinde bir kampanya konusu haline gelmişlerdir. Sığınmacılar, yabancılara duyulan önyargıyı harekete geçirmek için fırsat kollayan kimselerin önünde kusursuz bir hedef teşkil etmektedir. Parlamenterler, mültecilere saygı duyulması ve anlayışlı olunması için ve yerel toplulukların mültecileri sadece uluslararası korumaya ihtiyacı olan, bunu hak eden kimseler olarak değil aynı zamanda toplulukların iyileştirilmesine ve çeşitlendirilmesine sürekli katkıda bulunan kimseler olarak görmesi için çaba harcayanların başında gelmelidir. Bu önemli gerçeğin ve ülkelere mültecileri kabul edip onların topluma entegre olmasını sağlamış ülkelerin olumlu tecrübelerinin ulusal tartışmalar çerçevesinde ele alınmasını sağlamada parlamenterler önemli bir rol oynamaktadır.

Bu nedenle El Kitabının iki amacı vardır: uluslararası mülteci hukukunun önündeki engeller ve bu hukukun temel ilkeleri konusunda parlamenterleri bilgilendirmek ve ayrıca mültecilere gereken korumanın sağlanması için yasaların uygulanmasında, politikayı belirleyen kişiler olarak, parlamenterleri seferber etmek.

Ruud Lubbers
Birleşmiş Milletler
Mülteciler Yüksek Komiseri

Anders B. Johnsson
Parlamentolararası Birlik
Genel Sekreteri

İçindekiler

Giriş

Bölüm 1 Uluslararası Mülteci Koruma Sisteminin Hukuki Çerçevesi

Bölüm 2 BMMYK'nin Rolü

Bölüm 3 Mültecilerin Tanınması

Bölüm 4 Pratikte Uluslararası Koruma

Bölüm 5 Alıkonulmaya Alternatifler Getirilmesi ve
Mültecilerin Ayrımcılığa Karşı Korunması

Bölüm 6 Uluslararası Belgelere Katılım ve Uygulama Mevzuatının Kabulü

Bölüm 7 Finansman

Ek 1 Katılım ve İzleme Belgeleri Örnekleri

Ek 2 Koruma Terimleri Sözlüğü

Ek 3 Dünyadaki BMMYK Ofisleri

İlave Bilgi İçin

Giriş

Dünyanın her yerinde yüzyıllar boyunca toplumlar zulüm ve şiddetin kurbanları olan korku içindeki yorgun yabancılara kucak açmışlardır. Savaş ve zulüm artık dünyanın her yerinde milyonlarca mülteci ve ülkesinde yerinden edilmiş insan yarattığı için insani olan bu sığınak sunma geleneği, televizyon ekranlarına sık sık taşınmaktadır. İnsanlar, özgürlüklerine ve hayatlarına yöneltilen tehditlerden kaçmaya devam ederken hükümetler, bir çok nedenle insani yükümlülükleriyle siyasi gerçekleri ve ulusal ihtiyaçları uzlaştırmakta gittikçe zorlanmaktadır. 21. yüzyıl'ın başından beri mültecileri korumak, tehdit altında bulunan kişilere dayanışma içinde destek olmak ve aynı zamanda bunu gerçekleştirmeyi amaçlayan uluslararası sistemi zorlayan engellere çözümler üretmek anlamına gelmektedir.

Koruma Ortakları

Mültecileri korumak, öncelikli olarak devletlerin sorumluluğu altındadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) 50 yıllık tarihi boyunca mültecilerin korunmasında hükümetlerle ortak olarak yakın bir biçimde çalışmıştır. Dünyanın her yerinde hükümetler, mültecilere sığınma hakkı tanımıştır ve mültecilerin evlerine güvenli ve onurlu bir şekilde dönmeleri için gerekli koşullar oluşana kadar ülkelerinde kalmalarına izin vermişlerdir. Hükümetler, hem ulusal mülteci programlarıyla hem de BMMYK'nin koruma ve yardım faaliyetlerini finanse ederek BMMYK'nin kendi topraklarında faaliyet göstermesine izin vermişler ve mültecilere mali yardım sağlamışlardır.

- ❑ *2000 yılında beş kıtada yaklaşık 22 milyon insan, uluslararası korumaya muhtaçtır.*
- ❑ *BMMYK'nin elindeki istatistikî verilere göre, BMMYK'nin ilgi alanındaki kişilerin % 50.8'ini kadınlar oluşturmaktadır.*
- ❑ *BMMYK'nin ilgi alanına giren kişilerin yaklaşık % 41'ini 18 yaşın altındakiler ve %12'sini 5 yaşın altındakiler oluşturmaktadır.*
- ❑ *Ocak 2001 itibariyle BMMYK, dünyada ülkesinde yerinden edilmiş yaklaşık 5.2 milyon kişiye koruma ve yardım sağlamıştır.*

Dünyada gün geçtikçe daha fazla ülke, mültecileri kendi topraklarında kalıcı olarak yerleşmeleri için davet etmektedir. Hem sığınma ülkesi hem de yerleştirme ülkelerinin hükümetleri, vatandaşlığa kabul ederek, toprak sağlayarak ve yasal çalışma izni vererek kendi ülkelerinde ve ilk sığınma ülkelerinde koruma imkanı bulamayan mültecilerin sorunlarına kalıcı çözüm sağlamıştır.

Uluslararası mülteci koruma rejimini destekleyen yasal çerçeve, devletler tarafından hazırlanmıştır. Uzun yıllar boyunca devletler, mülteci korumasının temel belgesi olan Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesi'ne katılarak mültecilerin korunmasına olan bağlılıklarını göstermişlerdir. Devletler tarafından geliştirilen ve hazırlanan Sözleşme, mültecilerin hak ve sorumlulukları ile Sözleşme'ye taraf devletlerin yükümlülüklerini belirtir. Eylül 2001 itibariyle 141 devlet Sözleşme'ye ve/veya Protokol'e taraf olmuştur. Ayrıca BMMYK Yürütme Kurulu'nun üyesi olan 57 hükümet, örgütün koruma politikaları ve yardım faaliyetlerinin şekillenmesine yardımcı olmaktadır.

Tehdit Altında Koruma

Geçen yarım yüzyılda uluslararası toplum, mülteci krizlerine hızlı ve cömert şekilde müdahale ederken son yıllarda bazı endişe verici eğilimler oluşmaya başlamıştır. Bir

zamanlar mültecilere cömertçe kapılarını açan ülkeler, sonu gelmeyen sorumluluklardan, kontrolsüz göçten, insan kaçakçılığında veya ülke güvenliklerinin tehlikeye girmesinden korktukları için kapılarını mültecilere kapatma eğilimi içine girmişlerdir. Düzensiz hareketler ve sığınma sistemlerinin gerçekten istismar edilmesi veya öyle olduğunun düşünülmesi, bazı ülkelerin sığınma talebinde bulunanlara karşı daha dikkatli davranmalarına ve kaynakların gerçekten ihtiyacı olanlara yeteri kadar aktarılamamasından endişe duymalarına neden olmaktadır. Bu nedenle mülteciler, sığınma ülkelerinden sınırdışı edilmiş veya güvenli alanlara girişleri reddedilmiştir. Sığınma ülkesi olabilecek bir ülkeye varanlar bazen geri çevrilmiş veya sığınma için başvurmadan geri gönderilmiştir.

Mülteciler, genelde geçici olarak yerleştikleri toplumdaki “farklı” olarak algılandıkları için şiddetli saldırıların ve tehditlerin hedefi olmuşlardır. Ekonomik ve doğal kaynaklar için rakip olarak görülen mültecilerle halk arasında gerginlik çıkmıştır. Silahlı muhاریplerin, mültecilerin koruma ve güvenlik aradıkları mülteci kamplarında ve yerleşkelerinde rahatça hareket edip, cezadan muaf görünerek gözdağı vermelerine izin verilmiştir. Hükümetler, yasadışı yollarla giriş yapan, çoğu sığınma arayan ve aralarında kadın ve çocukların bulunduğu kişileri gözaltına alma yoluna giderek daha fazla başvurmuştur. Bazı ülkeler, bu yöntemi mülteci statüsü almak için başvurmuş olanları kararlarından vazgeçirmek veya onların cesaretini kırmak için uygulamıştır. Bazı ülkeler kimlik, ulusal güvenlik, mülteci statüsü veya sığınma talebinin gerekçelerinin dayandırıldığı unsurlar incelenirken, bu kişilerin sığınma statüsünü dikkate almadan gözaltına almayı, yasadışı yollarla girenlerle mücadelede etkin bir yöntem olarak görmektedir. Ayrıca bu yöntemle, kalmak için geçerli nedenleri olmayanların da gönderilmesi kolaylaşmaktadır.

Bazı sığınma ülkeleri, sığınmanın ekonomik ve sosyal maliyetinden gittikçe daha fazla endişe duymakta ve tanınan haklardaki farklılıklardan kaynaklanan eşitsizliklere yönelik olarak mülteci statüsü belirleme sistemlerini uyumlu hale getirmeye çalışmaktadır. Bağış yapan bazı hükümetler, bir yandan büyük gruplar halinde daha fakir ülkelerde bulunan mültecileri uzun süreler boyunca desteklerken öte yandan mültecileri kabul etmekte ve onların taleplerini değerlendirmekte kullandıkları ulusal sistemlerin maliyetleriyle başa çıkmaya çalışmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler, sığınma konusunda yükün eşit paylaşılmadığını savunmaktadır: gelişmekte olan ülkeler binlerce hatta milyonlarca mülteciye ev sahipliği yaparken, daha zengin ülkeler, kendi topraklarına girişi yasaklayıp ilk sığınma ülkelerine verilen desteği de azaltmaktadır. Bütçe konusunda sıkıntı çeken BMMYK ise personel ve programlarında kısıntıya gitmek zorunda kalmıştır.

Parlamenteerlerin Önemli Rolü

Bu karışık ortamda parlamenteerler, mültecilerin korunmasında ve sorunlarına çözüm bulunmasında önemli bir rol oynayabilirler.

Fikir üreten ve karar alan kişiler olarak parlamenteerler, seçmenleri arasında mültecilere karşı saygının artırılmasını teşvik edebilir ve mültecilerin korunması yönündeki tartışmaları destekleyebilir.

Ulusal bütçe tahsisinin denetçileri olarak parlamenteerler, hem ulusal mülteci koruma sistemlerine hem de mültecileri korumak ve sorunlarına kalıcı çözümler bulmakla yetkili tek uluslararası kuruluş olan BMMYK’ye düşük maliyetli ve yeterli fon sağlanmasında etkili olabilir.

Yasa yapıcılar olarak parlamenteerler, 1951 Mülteci Sözleşmesi’ne, 1961 Protokolü’ne ve henüz onaylanmamış diğer uluslararası ve bölgesel anlaşmalara katılımı destekleyebilirler.

Ayrıca uluslararası hukuk ve standartlarla uyumlu bir ulusal mülteci mevzuatı hazırlayıp kabul edebilir ve bunun uygulanmasını denetleyebilirler. ■

BÖLÜM 1

Uluslararası Mülteci Koruma Sisteminin Yasal Çerçevesi

Vatandaşlarını korumak Devletlerin sorumluluğu altındadır. Ancak, hükümetlerin vatandaşlarını korumakta isteksiz oldukları ya da koruyamadıkları durumlarda kişilerin hakları öylesine ihlal edilebilir ki, bu kişiler başka bir ülkede güvenliğe erişmek için evlerini, hatta çoğu zaman ailelerini terketmek zorunda kalabilirler. Tanımı gereği, tabiiyetini taşıdığı ülkenin hükümeti mültecinin temel haklarını korumadığı için, uluslararası toplum bu temel haklara saygı gösterilmesi yönünde müdahale eder.

II. Dünya Savaşı'nın ardından Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisini (BMMYK) kurmuştur. BMMYK'nin görevi mülteciler için koruma sağlamak ve mültecilerin sorunlarına kalıcı çözümler bulmaktır. BMMYK'nın çalışmaları, 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'ne, Uluslararası insani hukukla ilgili dört Cenevre Sözleşmesi'ne (1949) ve özellikle mültecilerin ihtiyaçlarına değinen bağlayıcı olan ve bağlayıcı olmayan bir dizi uluslararası ve bölgesel antlaşma ve bildiriye kapsayan bir uluslararası hukuk ve standartlar çerçevesine dayanır.

Uluslararası Yasalar ve Standartlar

❑ Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesi

Mültecilerin Statüsüne ilişkin Sözleşme, Uluslararası Mülteci Hukuku'nun temelidir. Mülteci Sözleşmesi "mülteci" terimini tanımlar (bknz. "mülteci kimdir?") ve mülteci statüsü almaya uygun bulunan kişilere yönelik asgari muamele standartlarını ortaya koyar.

Sözleşme, II. Dünya Savaşı'nın sonrasında taslak olarak hazırlandığı için, yapılan mülteci tanımı 1 Ocak 1951 tarihinden önce Avrupa'da ya da başka bir yerde meydana gelen olaylar nedeniyle, vatandaşlığını taşıdığı ülkenin dışında bulunan kişiler üzerine yoğunlaşmıştır. 1950'lerin sonları ve 1960'ların başlarında yeni mülteci krizleri patlak verdikçe Mülteci Sözleşmesinin hem zaman hem de coğrafi kapsamını genişletmek gerekli olmuştur. Bu nedenle, Sözleşme'ye ek olarak bir Protokol taslağı hazırlanmış ve benimsenmiştir.

Mülteci kimdir?

Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesine göre mülteci:

- ❑ *Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti, veya siyasi düşünceleri nedeniyle haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu duyan;*
- ❑ *Menşe ülkesi dışında bulunan; ve*
- ❑ *Bu ülkenin korumasından yararlanamayan veya bu zulüm korkusu nedeniyle ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kimselerdir.*

Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) Sözleşmesi 1969'da kabul edildi. Bu belge ile, daha objektif bir yaklaşım ile 1951 Sözleşmesinde bulunan tanıma ilaveler yapıldı. Şöyle ki;

- ‘Kendi menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle ülkesini terk etmeye zorlanan herkeştir.’

1984 yılında, Latin Amerikalı hükümet temsilcileri ve seçkin hukukçuların düzenlediği konferans serisi ile **Cartagena Bildirisi** kabul edilmiştir. ABÖ Sözleşmesindeki gibi, Cartagena Bildirisi de daha objektif bir yaklaşımla mültecilere ilişkin 1951 Sözleşmesindeki mülteci tanımına ilavelerde bulundu:

- “Yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri veya özgürlükleri tehdit altında olduğu için” ülkesinden kaçan kişiler. ■

Bkz. Bölüm 4, Bu kişiler mülteci statüsü kazanabilirler mi: Birkaç Özel Dosya

Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1967 Protokolü

1967 Protokolü, 1951 Sözleşmesi’nin ayrılmaz bir parçası olmakla beraber ondan bağımsızdır. Protokol, Sözleşme’nin mülteci tanımına getirmiş olduğu zamanla ilgili ve coğrafi sınırlamaları kaldırmaktadır.

Beraber ele alındığında, Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü üç temel konuyu kapsamaktadır:

- Temel mülteci tanımı ile beraber, mülteci statüsünün sona erdirilmesine ve mülteci statüsü haricinde bırakılmaya ilişkin hükümler
- Mültecilerin sığındıkları ülkedeki hukuki statüleri, hayatlarının veya özgürlüklerinin tehdit altına gireceği topraklara zorla geri gönderilmeye veya *refulman*’a karşı korunma da dahil olmak üzere mültecilerin hak ve yükümlülükleri (bkz. *non-refoulement hakkındaki kutu*)
- BMMYK’nin görevini yerine getirmesi ve Sözleşme hükümlerinin uygulanmasına nezaret etmesinin kolaylaştırılması için BMMYK ile işbirliği yapmak dahil olmak üzere Devletlerin yükümlülükleri.

Protokolü onaylayarak Taraf Devletler Mülteci Sözleşmesi’nin pek çok maddesini (Madde 2’den Madde 34’e kadar) Protokol’ün mülteci tanımına uyan tüm kişilere uygulamayı kabul etmiş olurlar. Zaten Devletlerin çoğunluğu hem Sözleşme hem de Protokole katılımı kabul etmişlerdir. Devletler, böylece *her iki* antlaşmanın da uluslararası mülteci koruma sisteminin merkezi olduğunu teyit etmişlerdir.

“Konferans tüm Parlamento ve Hükümetleri, Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1951 Mülteci Sözleşmesinde tanımlandığı üzere, mültecileri koruma ve siyasi zulüm mağdurlarını kabul etme sorumluluklarının bilincinde olmaya çağırılmaktadır.”

78. Parlamentolararası Birlik Konferansı, Ekim 1987

“Yürütme Komitesi, Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü’nün uluslararası mülteci rejiminin temellerini oluşturduğunu yeniden teyit etmektedir.”

BMMYK Yürütme Komitesi Kararı N° 87 (f), 1999

Mülteci Sözleşmesine Taraf Devletlerin Sorumlulukları

Uluslararası Hukukun genel bir prensibi olarak yürürlükte olan her antlaşma taraflar için bağlayıcıdır ve iyi niyetle uygulanmalıdır. Mülteci Sözleşmesini onaylayan ülkeler kendi topraklarındaki mültecileri Sözleşmenin hükümleri uyarınca korumak zorundadırlar.

Mülteci Sözleşmesine ve Protokole taraf devletlerin uygulaması gereken hükümler arasında şunlar vardır:

- ❑ **BMMYK ile İşbirliği:** Mülteci Sözleşmesinin 35. Maddesi ve 1967 Protokolünün II. Maddesi BMMYK'nin görevini yerine getirmesine, ve özellikle de, BMMYK'nin bu antlaşmalarda bulunan hükümlerin uygulanmasına nezaret etmesine yardımcı olunması için taraf devletlerin işbirliğinde bulunmasını öngören bir anlaşmayı içerir.
- ❑ **Ulusal Mevzuat Hakkında Bilgi:** Mülteci Sözleşmesine taraf devletler, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine, Sözleşmenin uygulanmasını sağlamak için kabul edebilecekleri kanun ve yönetmeliklerle ilgili bilgi vermeyi kabul etmişlerdir.
- ❑ **Karşılıklıktan (Mütekabiliyet) Muafiyet:** Bir ülkenin yasalarına göre, bir yabancıya bir hak tanınması, sözkonusu yabancıya tabiiyetini taşıdığı ülkenin benzer bir muamele gösteriyor olmasına dayanıyorsa (karşılıklılık), bu durum mülteciler için geçerli olmayacaktır. Kendi ülkelerinde korunmadan yararlanamadıkları için karşılıklılık kavramı mültecilere uygulanmaz. ■

Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesi* ve/veya 1967 Protokolüne Taraf Olan Devletler

Eylül 2001 itibariyle 141 devlet (* 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir)

Almanya	Amerika Birleşik Devletleri	Angola	Antigua ve Barbuda
Arjantin	Arnavutluk	Avustralya	Avusturya
Azerbaycan	Bahama Adaları	Belçika	Belize
Benin	Beyaz Rusya	Bolivya	Bosna Hersek
Botsvana	Brezilya	Bulgaristan	Burkina Faso
Burundi	Çad	Cape Verde	Çek Cumhuriyeti
Cezayir	Cibuti	Çin Halk Cumhuriyeti	Danimarka
Dominik	Dominik Cumhuriyeti	Ekvator	Ekvator Ginesi
El Salvador	Ermenistan	Estonya	Etiyopya
Fas	Fiji	Fildişi Sahili	Filipinler
Finlandiya	Fransa	Gabon	Gambiya
Gana	Gine	Gine Bissau	Guatemala
Güney Afrika	Gürcistan	Hırvatistan	Hollanda
Haiti	Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti	Togo	Trinidad ve Tobago
Holy Sea	Honduras	İngiltere	İran İslam Cumhuriyeti
İrlanda	İspanya	İsrail	İsveç

İsviçre	İtalya	İzlanda	Jamaika
Japonya	Kamboçya	Kamerun	Kanada
Kazakistan	Kenya	Kıbrıs	Kırgızistan
Kolombiya	Kongo	Kongo Demokratik Cumhuriyeti	Kore Cumhuriyeti
Kostarika	Lesoto	Letonya	Liberya
Lihtenştayn	Litvanya	Lüksemburg	Macaristan
Madagaskar	Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti (MEYC)	Malavi	Mali
Malta	Meksika	Mısır	Monako
Moritanya	Mozambik	Namibya	Nijer
Nijerya	Nikaragua	Norveç	Orta Afrika Cumhuriyeti
Panama	Papua Yeni Gine	Paraguay	Peru
Polonya	Portekiz	Romanya	Ruanda
Rusya Federasyonu	Samoa	San Vincent ve Grenadinler	Sao Tome ve Principe
Senegal	Seyşeller	Sierra Leone	Şili
Slovakya	Slovenya	Solomon Adaları	Somali
Sudan	Surinam	Svaziland	Tacikistan
Tunus	Türkiye	Türkmenistan	Tuvalu
Uganda	Uruguay	Venezuela	Yemen
Yeni Zelanda	Yugoslavya	Yunanistan	Zambiya
Zimbabve			

“Yürütme Komitesi, Devletleri ve BMMYK’yi gerektiğinde mülteci koruması ve kalıcı çözümlerin bulunması için bölgesel bazda girişimleri desteklemeye devam etmeye ve geliştirilmiş olan bölgesel standartların, evrensel olarak kabul görmüş olan standartlara tümüyle uymasını ve bölgesel olaylara ve koruma ihtiyaçlarına yanıt vermesini sağlamaya teşvik etmektedir.”

BMMYK Yürütme Komitesi Kararı N° 81(k), 1997

Bölgesel kanunlar ve standartlar

➤ Afrika’daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi

Afrika’da sömürge çağının sonlarında yaşanan çatışmalar bir dizi büyük çaplı mülteci hareketine yol açtı. Bu nüfus hareketleri sadece 1967 Protokolü’nün değil, *ABÖ’nün Afrika’daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen 1969 Sözleşmesi*’nin de taslağının hazırlanmasını ve kabulünü hızlandırmıştır. 1951 Sözleşmesi’nin *“mültecilerin statüsüne ilişkin temel ve uluslararası bir belge”* olduğunu kabul eden ABÖ Sözleşmesi, şimdiye kadar, *yasal bağlayıcılığı olan tek bölgesel mülteci antlaşmasıdır.*

ABÖ Sözleşmesi’nin belki de en önemli bölümü, mülteci tanımının yapıldığı kısımdır.

ABÖ Sözleşmesi, 1951 Sözleşmesinde bulunan mülteci tanımını örnek almakla birlikte, daha objektif bir yaklaşımı da içerir: Bu yaklaşım; *“mülteci, kendi menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle ülkesini terk etmeye zorlanan herkeştir”* şeklindedir.

Bu tanıma göre iç karışıklıklar, geniş çaplı şiddet ve savaştan kaçan kişiler, haklı zulüm korkusu duyup duymadıklarına bakılmaksızın, Sözleşme'ye taraf olan ülkelerde mülteci statüsü için başvuruda bulunma hakkına sahiptir.

Afrika Birliği Organizasyonu Mülteci Sözleşmesine Taraf olan Devletler

*Eylül 2001 itibariyle
(20 Haziran 1974'te yürürlüğe girmiştir)*

Angola, Benin, Botsvana, Burkina Faso, Burundi, Cape Verde, Cezayir, Çad, Fildişi Sahilleri, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Ekvator Ginesi, Etiyopya, Güney Afrika, Etiyopya, Fas, Gabon, Gambia, Gana, Gine, Gine Bassau, Kamerun, Kenya, Kongo, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Lesoto, Liberya, Libya Arap Cemahiriyesi, Malavi, Mali, Orta Afrika Cumhuriyeti, Mısır, Moritanya, Mozambik, Nijer, Nijerya, Ruanda, Senegal, Seyşeller, Sierra Leone, Sudan, Swaziland, Tanzania, Togo, Tunus, Uganda, Zambia ve Zimbabve. ■

Cartagena Bildirisi

1984 yılında Güney Amerikalı hükümet temsilcileri ve seçkin hukukçulardan oluşan bir grup bölgedeki mültecilere yönelik uluslararası korumayı tartışmak amacıyla Kolombiya'nın Cartagena kentinde bir araya gelmiştir. Gerçekleştirilen toplantıların ardından Cartagena Bildirisi olarak bilinen belge benimsenmiştir. Bildiriye göre baştan sona bütün Latin Amerika bölgesinde kullanılan mülteci tanımının 1951 Sözleşmesi'ndeki mülteci tanımının kapsadığı kişilerin yanı sıra, “*Yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri veya özgürlükleri tehdit altında olduğu için*” ülkesinden kaçan kişileri de kapsamasını tavsiye etmektedir.

Zulüm Riski Olan Yere Geri Göndermeme İlkesi (Non-refoulement)

Bir mültecinin zorla geri gönderilmeye veya zulüm riski olan bir yere geri gönderilmeye karşı korunma hakları Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesinde belirtilmiştir: “*Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri nedeniyle hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade (“refouler”) etmeyecektir..”* Madde 33(1).

Zulüm riski olan yere geri gönderme (refulman) aynı zamanda İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmede (Madde 3); 1949 Dördüncü Ceneva Sözleşmesinde (Madde 45 para.4); Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesinde (Madde 7), Kaybolmaya Karşı Herkesin Korunması Hakkında Bildiride (Madde 8), Kanun dışı, Keyfi ve Yargısız İnfazların Etkili bir şekilde Önlenmesi ve Soruşturulması Hakkında Prensiplerde (İlke 5) de açıkça veya yoruma bağlı olarak yasaklanmıştır.

Buna ek olarak, *refulman*, İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya dair Avrupa Sözleşmesi (Madde 3), Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi (Madde 22.), ABÖ Mülteci

Sözleşmesi (Madde 2), ve Arap dünyasındaki Mültecilerin ve Yerinden Edilmiş Kişilerin Korunmasına dair Kahire Sözleşmesinin de dahil olduğu bazı bölgesel insan hakları belgeleriyle açıkça veya yoruma bağlı olarak yasaklanmıştır.

Refulmanın yasaklanmasının Uluslararası Teamül Hukukunun bir parçası olduğu genel kabul görmüştür. Bu, Mülteci Sözleşmesine Taraf olmayan devletlerin de zulüm riski olan yere geri göndermeme ilkesine saygı duyması gerektiği anlamına gelmektedir.

Devletler, Mülteci Sözleşmesi ve Uluslararası Teamül Hukuku gereği zulüm riski olan yere geri göndermeme ilkesini gözetmek zorundadır. Bu ilkeye aykırı davranıldığında ya da aykırı davranılacağına dair bir işaret olduğunda, BMMYK yetkili merciler nezdinde müdahalede bulunur ve gerekli olduğuna kanısına varırsa kamuoyunu bilgilendirir. Bazı durumlarda, *refulmanla* karşı karşıya kalan kişiler, İşkenceye Karşı Komite gibi insan hakları mekanizmalarına başvurabilirler. ■ (bu insan hakları mekanizmalarına ilişkin olarak sf.17'ye bakınız).

Bildirinin her ne kadar yasal olarak bir bağlayıcılığı yoksa da, birçok Latin Amerika Devleti tanımı uygulamada kullanmaktadır; bazıları ise tanımı kendi ulusal mevzuatlarına dahil etmişlerdir. Bildiri, Amerikan Devletleri Örgütü (OAS), Birleşmiş Milletler Genel Konseyi ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin istişare organı olan Yürütme Komitesi tarafından da onaylanmıştır.

BM Genel Kurulu Kararları- Devlete Sığınmaya ilişkin 1967 Protokolü

BM Genel Kurulu devletlere yönelik olarak, 1967 yılında, Devlete Sığınma hakkında bir bildiri kabul etti. Bildiri, sığınma hakkı tanımının barışçıl ve insani bir hareket olduğunu ve başka Devletler tarafından düşmanca olarak nitelendirilemeyeceğini tekrarlayarak bir kişinin sığınma talebini değerlendirmenin sığınma ülkesinin görevi olduğunu belirtmiştir.

Sığınma

“Herkes, zulüm karşısında başka ülkelerde sığınma talebinde bulunma ve sığınma olanağından yararlanma hakkına sahiptir”.

İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi Mad. 14(1)

ABÖ ve Cartagena Bildirisinde ve Devlete Sığınmaya ilişkin 1967 BM Bildirisinde de belirtildiği gibi sığınma hakkı vermek insani ve politik olmayan bir harekettir. “Sığınma” uluslararası hukukta tanımlanmamıştır; fakat bir ülkenin, topraklarında bulunan mültecilere sağladığı korumanın tümü için genel bir terim haline gelmiştir. Sığınma, en azından, başka bir ülkede çözüm bulunana kadar ev sahibi ülkede barınma imkanı sağlanması şeklinde, geçici bir süre için, temel koruma sağlanması anlamına gelmektedir. Örneğin mültecilerin hayat ve özgürlüklerinin tehdit altında olacağı ülke sınırlarına zorla (zulüm riski olan yere geri gönderme) gönderilmemeleri gibi. Birçok ülkede sığınma, 1951 Sözleşmesinde belirtilen hakları kapsadığı gibi bunun ötesine de giderek daha çok şey ifade etmektedir. ■

BMMYK'nın Yürütme Kurulu Kararları

BMMYK Yürütme Kurulu (ExCom) Yüksek Komisere görevlerini gerçekleştirilmesiyle ilgili tavsiyelerde bulunur (Bkz. Bölüm 2). ExCom tarafından benimsenen yıllık Kararlar uluslararası mülteci koruma rejimi çerçevesinin bir kısmını oluşturur. Bu Kararlar, Mülteci Sözleşmesi'nin ilkelerine dayanmaktadır ve belirli koruma sorunlarına cevaben hazırlanarak

oybirliğiyle kabul edilmektedirler. Yürütme Kurulu Kararları mültecilerin korunmasına ilgi gösteren ve bu konuda deneyim sahibi olan 50'den fazla ülkenin anlaşma zeminini temsil etmektedir. Bu ve diğer ülkeler kendi hukuk ve politikalarını geliştirirken çoğu zaman ExCom Kararlarına atıfta bulunurlar.

Mültecilerin Korumasına İlişkin Önemli Haklar

Mülteci Korumasına ilişkin önemli hakların çoğu aynı zamanda, 1948 *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde* bulunan temel haklardır.

- Yaşama, özgürlük ve kişi güvenliği hakkı
- Sığınma talebinde bulunma ve sığınma olanağından yararlanma hakkı
- İşkence ya da zalimane, insani olmayan, onur kırıcı ceza ya da muameleye maruz bırakılmama hakkı
- Kölelik ya da kulluk altında bulundurulmama hakkı
- Yasa önünde bir kişi olarak tanınma hakkı
- Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü
- Keyfi tutuklanmaya, gözetim altına alınmaya maruz bırakılmama hakkı
- Özel yaşam, aile, ev konusunda keyfi müdahaleye maruz bırakılmama hakkı
- Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkı
- Eğitim hakkı
- Toplumun kültürel yaşamına katılma hakkı ■

Ayrıca bkz. *Zulüm Riski Olan Yere Geri Göndermeme* hakkındaki kutu,sf.14

Ulusal Kanun ve Standartlar

Uluslararası standartlara dayanarak hazırlanan ulusal mülteci mevzuatı, ilticanın güçlendirilmesi, korumanın daha etkili hale getirilmesi ve mültecilerin içinde buldukları zor durumlara çözüm bulmak için bir zemin hazırlanmasında kilit görevi görürler. Uluslararası Hukukun ulusal mevzuata dahil edilmesi, mülteci statüsü belirleme prosedürleri gibi Mülteci Sözleşmesi'nin sessiz kaldığı noktalarda özellikle önem taşımaktadır.

Mülteciler için veya Mülteciler lehine BM İnsan Hakları Özel Prosedürleri

53 Üye Devletin oluşturduğu bir organ olan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, insan haklarına ilişkin sorunları ve ülke durumlarını incelemek için çeşitli mekanizmalar tesis etmiştir. Bu özel prosedürlerin özelliklerinden birisi, devletlerin uluslararası insan hakları

antlaşmalarına taraf olup olmadığına bakılmaksızın bu hakların uygulanmasına izin vermesidir. Tüm özel prosedürler altında, insan haklarının durumuna ilişkin bir çalışma Cenevre’de yapılan yıllık oturumda Komisyona sunulmaktadır. Bunlardan birkaçının kapsamında, kurallara bağlı olarak insani temelde acil başvurular yapılabilir. Mültecilerle ilgili olarak aşağıda bulunan durumlar dikkate alınabilir:

Özel Raportörler veya Birleşmiş Milletler Komisyonunun özel organları mültecilerin, sığınmacıların veya ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin olası **insan hakları ihlallerine** maruz kalmasını önlemek amacıyla veya bu tür ihlallerin yapıldığına dair iddialara cevaben Hükümet nezdinde girişimlerde bulunabilir.

Zulüm riski olan yere geri göndermeme ilkesiyle ilgili bir ihlal sözkonusu olduğunda, bazı durumlarda, aşağıdaki yetkililere başvuruda bulunulabilir:

- ❑ İşkenceye ilişkin BM Özel Raportörü
- ❑ Yargısız infaza ilişkin BM Özel Raportörü
- ❑ Kaybolmaya ilişkin BM Çalışma Grubu

Parlemlenterler yukarıda belirtilen özel prosedürlerden yararlanabilir veya bu prosedürlere aşağıda belirtilen yollarla katkıda bulunabilirler:

- ❑ İlgili prosedürler gereğince mültecilerin, ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin ve sığınmacıların durumları hakkında bilgi sağlayarak,
- ❑ Bir kişi ya da grubun, geri göndermeme ilkesini ihlal eden bir ülkeye gönderilmesi ya da bu kişilerin keyfi olarak gözaltına alınmaları sözkonusu olduğunda, konuyla ilgili prosedürler nezdinde müdahale edilmesini talep etmek. Böyle bir durumun ancak, olası ihlal yetki alanı kapsamında bulunan bir ülke ya da tematik mekanizma tarafından ele alınabileceği akılda tutulmalıdır.
- ❑ Kendi hükümetlerini, gelen bilgi taleplerini ya da özel prosedürlerle düzenlenen acil yardım çağrılarını takip etmek konusunda teşvik etmek. ■

Uluslararası İnsani Hukuk

Uluslararası insani hukuk, yerinden edilmiş olsun ya da olmasın, silahlı çatışma mağdurlarına saygı gösterilmesini, savaşın etkilerine karşı korunmalarını ve bu kimselere tarafsız yardım sunulmasını öngörür. Pek çok mülteci kendini uluslararası veya ulusal silahlı çatışmaların ortasında bulduğundan, mülteci hukuku genellikle insani hukuk ile yakından bağlantılıdır. *Savaş Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Dördüncü Cenevre Sözleşmesi* (1949) özellikle mülteciler ve yerinden edilmiş kişilerle ilgili bir madde içermektedir (Madde 44). Ek Protokol I (1977) ise mülteci ve vatansız kişilerin Dördüncü Cenevre Sözleşmesinin I ve III. Bölümlerinin hükümleri gereği korunmaları gerektiğini belirtmektedir.

İnsan Hakları Hukuku ve Mülteci Hukuku: Birbirleriyle ilişkileri nedir?

Uluslararası Mülteci Hukuku, Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve Uluslararası İnsani Hukukun içinde bulunduğu geniş bir mozağın parçasıdır. İnsan hakları hukuku içinde mülteci hukuku hükümlerinin de bulunduğu geniş bir çerçeve teşkil etmektedir. *Medeni ve Siyasal*

Haklar Uluslararası Sözleşmesi işkenceyi yasaklar şekilde yorumlanmıştır Buna ek olarak Sözleşmenin hemen hemen tüm hükümleri ülke vatandaşı olmayanlara da uygulanabilir.

Mülteciler, kısmen örtüşen iki çeşit haktan yararlanabilir: ilki uluslararası insan hakları standartları ve ulusal hukuk altında teminat altına alınmış olan bireysel haklar diğeri ise mültecilik statüleri ile bağlantılı özel haklardır.

Özellikle iki Uluslararası İnsan Hakları antlaşması uluslararası mülteci hukukunda önemli bir role sahiptir:

- ❑ ***İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya karşı Sözleşme***, zulüm riski olan yere geri gönderme veya zorla geri gönderme gibi önemli bir işkence riskinin olduğu durumlara karşı koruma sağlar. Korumanın kişinin ırkı, dini, tabiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceğinden haklı olarak korku duymasıyla bağlantılı olmasını gerektiren Mülteci Sözleşmesindeki *zulüm riski olan yere geri göndermeme* hükmünün aksine, İşkenceye karşı Sözleşmenin *zulüm riski olan yere geri göndermeme* hükmü mutlaktır. Ayrıca, İşkenceye Karşı Sözleşme'deki *zulüm riski olan yere geri göndermeme* yükümlülüğüne bir istisna getirilemez. Mülteci Sözleşmesi'nin aksine İşkenceye Karşı Sözleşme'de, ciddi suçlar işleyen kimseleri ya da korunmayı hak etmeyen diğer kişileri dışarıda bırakan herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.
- ❑ Hemen hemen dünyadaki tüm ülkelerin taraf olduğu ***Çocuk Hakları Sözleşmesi***, ayırım gözetmeksizin, çocuk mültecilerin ve sığınmacıların da içinde olduğu, tüm çocuklara uygulanır. Sözleşme, mülteci statüsü başvurusunda bulunan her çocuğun Sözleşmede veya devletin taraf olduğu diğer sözleşmelerde belirtilen haklardan yararlanırken koruma ve insani yardımdan faydalanma hakkı olduğunu özellikle şart koşar. ■

Ancak insani hukuk, mültecileri, sadece uygulanabildiği durumlarda, örneğin uluslararası veya ulusal silahlı çatışma durumlarında koruyabilir. Eğer bir mülteci silahlı çatışmadan kaçarak, uluslararası veya ulusal silahlı çatışmalara karışmamış bir ülkeye sığınır bu mülteciye insani hukuk uygulanmayacaktır. (İnsani hukuk hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. *Respect for International Humanitarian Law, Handbook for Parliamentarians* N°1, 1999 (*Uluslararası insani hukukun Gözetilmesi, Parlamenterler için El Kitabı*).

Parlamentolar ve Parlamenterler neler yapabilir?

Parlamentolar ve Parlamenterler, hem hukuk hem de uygulama açısından mültecilere koruma sağlanmasında çok önemli bir role sahiptir. Bu rolün temelleri şunlardır:

➤ *Zulüm riski olan yere geri göndermeme ilkesini dahil etmek*

Zulüm riski olan yere geri göndermeme ilkesi ulusal mevzuata dahil edilmelidir. Bunun için, yabancıların girişi ve sınır kontrolünün koşulları ile ilgili kanunların sığınmacılar ve başka nedenlerle ülkeye girmek isteyenler arasındaki ayrımı yansıtması gerekir. Göç ile ilgili ulusal mevzuatın gözden geçirilmesi gerekli olabilir.

Sığınmacılara, sığınma taleplerini sunabilecekleri adil ve etkin bir prosedür sunulmalıdır.

➤ *Mülteci tanımını genişletmek*

Parlamentolar ve parlamenterler, ABÖ Sözleşmesi ve Cartagena Bildirisi'nde olduğu gibi genişletilmiş bir mülteci tanımını ulusal hukuklarına dahil etmeyi düşünmek isteyebilirler.

Bunun yanısıra parlamenterler, eğer varsa, ülkelerindeki yerinden edilmiş kişilerin korunmasını kolaylaştırmak için uluslararası topluluğun dikkatini bu kişilerin durumuna çekmek üzere gözden geçirmek isteyebilirler.

➤ ***Uluslararası Antlaşmalara Katılım (Bakınız Bölüm 6)***

Henüz katılım gerçekleşmemiş ise Hükümet , Hükümetin Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü'ne katılmak üzere adımlar atması konusunda teşvik edilmelidir.

Mülteci koruması ile ilgili uluslararası insan hakları antlaşmalarına, özellikle de *İşkenceye karşı Sözleşme* ve *Çocuk Hakları Sözleşmesi* ve uluslararası insani hukuk antlaşmalarına katılımın da üzerinde durulmalıdır.

Bölgesel düzeyde, ABÖ Sözleşmesi'ne halen katılmamış Afrika ülkelerindeki parlamentolar sözleşmeye katılım üzerinde düşünülmelidir. Afrika, Avrupa ve Kuzey-Güney Amerika'daki bölgesel insan hakları antlaşmaları mültecilerin korunmasına ilişkin standartları ortaya koymaktadır. Bu bölgelerde ilgili anlaşmalara taraf olmayan ülkeler de katılım üzerinde düşünülmelidir.

➤ ***Çekinceleri ve sınırlayıcı yorumları gözden geçirmek***

Çekince ve sınırlayıcı yorumların geçerliliği düzenli olarak gözden geçirilmelidir.

Bu konuyla ilgili olarak Yürütmenin adım atmaması halinde, Parlamenterler Hükümete sorularını yöneltebilir ve hatta özel bir yasa tasarısı sunabilirler.

➤ ***Uluslararası standartları uygulamak***

Yukarıda belirtilen anlaşmaların yanısıra, ulusal mülteci koruma sistemlerinin tasarlanmasında, BMMYK Yürütme Komitesi tarafından kabul edilen Kararlar ve mültecilerle ilgili çeşitli konularda BMMYK tarafından oluşturulmuş olan kılavuz ilkeler de dahil olmak üzere, uluslararası standartlardan yararlanılabilir.

BMMYK ofisleri bu standartlara ilişkin bilgi vererek ve önerilen mevzuata ilişkin yorumlarda bulunarak parlamenterlere yardımcı olabilirler.

➤ ***BMMYK ile birlikte çalışmayı teşvik etmek***

Parlamenterler, hükümetlerinin BMMYK'ya ulusal sınırlar içinde bulunan mültecilerin sayısı ve durumu, Mülteci Sözleşmesinin, yürürlükte olan mültecilere ilişkin kanun, yönetmelik ve kararnemelerin uygulanması hakkında bilgi vermesini sağlayabilirler. Parlamenterler aynı zamanda, teklif edilen veya beklemede olan mevzuat, mahkeme dosyaları, politik kararlar dahil olmak üzere, mültecilerin korunması ile ilgili konularda BMMYK'nin görüşlerini alabilirler.

BMMYK'nin yaklaşık 120 ülkede ofisi bulunmaktadır (bkz ek-3) ve pek çok ülkedeki parlamenterler ülkelerinin başkentlerinde BMMYK ofisi bulabilirler.

BÖLÜM 2

BMMYK’NİN ROLÜ

BMMYK, mültecileri korumak ve onların durumlarına çözüm bulunmasına yardımcı olmak amacıyla Birleşmiş Milletler tarafından görevlendirilmiş, siyasi olmayan insani bir kuruluştur. Geçen yarım yüzyıl boyunca, yerinden edilme sorununun karmaşıklığı arttıkça, BMMYK de bu sorunlara yanıt verebilmek üzere büyümüştür. 1950 yılında kurulan ofis, 3 yıllık bir süre için çalışması öngörülen nispeten küçük ve uzman bir kuruluş iken, daha sonra yaklaşık 4.000’den fazla çalışanı ve yıllık 1 milyar dolarlık bütçesi ile, 120 ülkede ofisi bulunan bir kuruluşa dönüşmüştür. BMMYK, yasal koruma sağlamasının yanısıra, ciddi acil durumlarda, doğrudan veya ortakları aracılığıyla maddi yardım da sağlamaktadır. Kuruluşundan sonraki ilk elli yıllık döneminde BMMYK, elli milyondan fazla insana koruma ve destek sağlamış ve bu çalışmaları ile iki Nobel Ödülü kazanmıştır.

Uluslararası düzeyde BMMYK, uluslararası mülteci anlaşmalarını teşvik etmekte ve devletlerin uluslararası mülteci hukukuna uyumunu denetlemektedir. BMMYK personeli ise, mültecilerin korunmasına ilişkin görevleri bulunan sınır muhafızları, gazeteciler, Sivil Toplum Örgütleri, avukatlar, hakimler ve üst düzey hükümet yetkilileri gibi pek çok kişiyi mülteci hukukunun uygulanmasına yönelik olarak teşvik etmektedir.

Saha düzeyinde ise, BMMYK personeli; acil durumlara müdahale etmek, güvenliği arttırmak için mülteci kamplarını sınır bölgelerinden uzak yerlere yeniden kurmak; kadın mültecilerin yiyecek dağıtımında ve sosyal hizmetlerde söz hakkına sahip olmalarını sağlamak, dağılan aileleri yeniden biraraya getirmek, mültecilerin geri dönüş konusunda bilinçli kararlar verebilmeleri için onları ülkelerindeki durum hakkında bilgilendirmek, bir mültecinin ikinci bir sığınma ülkesine yerleştirilmesi ihtiyacıyla ilgili belgeleri hazırlamak, gözaltı merkezlerini ziyaret etmek ve hükümetlere mültecilerle ilgili taslak kanunlar, politikalar ve uygulamalar ile ilgili önerilerde bulunmak gibi geniş bir alanda faaliyet göstererek, mültecileri korumak için çalışmaktadır.

BMMYK, mültecilere, koşullar uygun ise kendi ülkelerine dönmeleri konusunda, değil ise bu kişilerin sığınma ülkesi ile bütünleşmeleri ya da ikinci bir sığınma ülkesine yerleştirilmeleri konusunda yardımcı olarak, kaçış sorunlarına uzun vadeli çözümler getirmeye çalışmaktadır.

BMMYK’nin Yetki Alanı

Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü taraf ülkelere mültecilerin korunması için yasal bir temel sağlamaktadır. Aralık 1950’de, BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Tüzüğü ile BMMYK’ne mültecilere uluslararası koruma sağlama ve mültecilerin sorunlarına kalıcı çözümler getirme yetkisi ve görevi verilmiştir.

Tüzük, Yüksek Komiser’in mülteci koruma yetkisini ve görevlerini belirtmektedir, bu tanım Mülteci Sözleşmesi’nde yapılmış olan tanımın tamamen aynısı değil ancak benzeridir. Geçen yıllar içerisinde Genel Kurul, Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü dahilinde yer almayan, çeşitli grupların korunması görevini de, BMMYK’ne vermiş ve sorumluluklarını genişletmiştir. Bu kişilerden bazıları, “BMMYK’nin tanıdığı mülteciler”, diğerleri ise geri dönenler, vatansız kişiler ve bazı durumlarda ise ülkesinde yerinden edilmiş kişiler olarak tanımlanmaktadır.

Bu nedenle, BMMYK'nin şu andaki yetki alanı, Mülteci Sözleşmesi ve Protokolüne Taraf olan Devletlerin üstlendiğinden çok daha geniştir. Bugün mültecilerin ve sığınma ülkelerinin karşılaştıkları sorunlardan birisini, BMMYK'nin kişilere koruma sağlamaya çalıştığı ancak, ilgili Devletlerin mülteci belgeleri altında sorumlulukları bulunduğunu kabul etmedikleri durum olan “koruma boşluğu problemine” çözüm bulmak oluşturmaktadır.

BMMYK Tüzüğü ile Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü'nün Karşılaştırılması

Tüzük, BMMYK'nin anayasası konumundadır. Yüksek Komiser'in görev ve sorumluluklarını belirlemekte ve Yüksek Komiser'in adına hareket edebileceği kişilerin tanımını kapsamaktadır. Bu tanım, çeşitli BM Genel Kurulu kararları ile genişletilmiştir.

Mülteci Sözleşmesi, imzalayan devletler açısından bağlayıcı olan, uluslararası bir anlaşmadır. Sözleşme'de yer alan tanıma uygun olarak mülteci olarak tanınan kişilerin hak ve sorumluluklarını belirlemektedir.

BMMYK tarafından tanınan mülteciler, BMMYK Tüzüğüne göre veya Genel Kurul tarafından BMMYK'ne tanınmış olan genişletilmiş görev yetkisi altında mülteci olarak kabul edilen kişilerdir. BMMYK'nin mülteci statüsünü belirleme süreci, sığınma ülkesinin Mülteci Sözleşmesi veya Protokolü'ne taraf olmasına bağlı değildir.

Devletçe tanınan mülteciler Sözleşme ve/veya Protokol'ü kabul eden ülkelerin makamları tarafından mülteci olarak tanınan kişilerdir. Bu sıfatla, sözkonusu kişiler, bu ülkelerin mültecilere sağlamayı kabul ettiği hak ve faydaları talep etme hakkına sahiptirler. ■

BMMYK'nin ilgi alanına giren kişiler

“BMMYK'nin ilgi alanına giren kişiler” korunmaları ve yardım ihtiyaçları BMMYK'nin ilgi alanına giren kişilerdir. Bunlara,

- Mülteci Sözleşmesi kapsamına giren mülteciler
- Çatışma veya kamu düzenindeki ciddi rahatsızlıklar nedeniyle kaçan kişiler (örneğin Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi veya Cartagena Deklerasyonu'nundaki tanım kapsamına giren mülteciler)
- Geri dönüş yapan kişiler (başka bir deyişle eski mülteciler)
- Vatansız kişiler
- Ülkesinde yerinden edilmiş kişiler (bazı durumlarda) dahildir.

BMMYK'nin bu kişiler adına hareket etmesi 1951 Sözleşmesi, Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi, Cartagena Bildirisi veya BM Genel Kurul kararlarına bağlıdır.

Filistinliler'in Özel Durumu

Birleşmiş Milletler'in Yakın Doğu'da Filistinliler İçin Yardım ve Çalışma Örgütü (UNRWA), İsrail Devleti kurulduğunda yerinden edilmiş Filistinliler'e yardım etmek için 1948'de kuruldu. UNRWA'ya Ürdün, Lübnan, Suriye, Gazze ve Batı Şeria'daki yaklaşık 3 milyon Filistinli kayıtlıdır.

UNRWA, Filistinli mültecileri, 1948'de yaşanan silahlı çatışmalardan iki yıl öncesine kadar Filistin'de ikamet etmiş olan ve bu çatışmalar sonucunda hem evlerini, hem de geçim kaynaklarını kaybetmiş olan kişiler ve bu kişilerin çocukları, torunları olarak tanımlamaktadır. Filistinli mültecileri koruma yetkisi UNRWA'ya verilmemiştir, bu yetki, mültecileri kabul eden ülkelere aittir. Ayrıca, bu mülteciler zaten bir BM kuruluşunun

koruması altında olduklarından, 1950 yılında BMMYK kurulurken, UNRWA'ya kayıtlı olan Filistinliler BMMYK'nin yetkisi dışında bırakılmışlardır. Ancak, UNRWA'nın faaliyet gösterdiği bölgenin dışında bulunan Filistinliler BMMYK'nin yetkisi altındadır.

Filistinliler'in yasal statüsü, kendilerinin, ebeveynlerinin veya büyükbabalarının yerlerinden edildikleri tarihe ve şu anki ikamet yerlerine göre değişiklik göstermektedir. Yaklaşık olarak 850,000 Filistinli (1948'den sonra yeni kurulan İsrail Devleti sınırları içinde kalanlar ve onların torunları) şu anda İsrail vatandaşıdır. Ayrıca, sayısı bilinmeyen bir miktar Filistinli de Ortadoğu dışındaki ülkelerin vatandaşlığını almıştır. Filistinli mültecileri kabul eden Arap ülkeleri içinde sadece Ürdün çok sayıda mülteciye vatandaşlık hakkı vermiştir. Geri kalanların statüsü ve geleceği belirsizliğini korumaktadır ve pek çok Filistinli dayanılmaz koşullarda yaşamaktadır. ■

Vatansız kişiler

Vatansız bir kişi, kanunlarının işleyişi kapsamında herhangi bir ülkenin vatandaşı olarak kabul edilmeyen kişidir. Bu kişinin mutlaka mülteci olması gerekmemektedir. Dünyada milyonlarca vatansız kişi bulunmaktadır.

BM Genel Kurulu, vatansızlığa dair iki uluslararası sözleşmeye katılımı teşvik etmesi ve hükümetlere kendi vatandaşlık mevzuatı hakkında teknik ve yasal öneriler sağlaması için 1996 yılında, BMMYK'ne çağrıda bulunmuştur. Böylece BMMYK, vatandaşlık mevzuat tasarımları ile ilgili olarak hükümetlerle birlikte çalışmakta, ortaya çıkan yasal sistemleri koordine etmeye yardımcı olmakta, grup ve kişi bazında vatansızlık vakaları ile ilgili yardım ve danışmanlık sunmakta ve vatansızlık konusunda anlaşmaların görüşülmesine yönelik destek sağlamaktadır.

BMMYK'nin vatansız kişilere olan ilgisinin temelini vatansızlık ve yerinden edilme arasındaki güçlü ilişki oluşturmaktadır. Örneğin:

- Yerinden edilme vatansızlığa yol açabilmektedir (örneğin, bölgenin sınırları bir kişinin yerinden edilmesini takiben ya da olayla birlikte yeniden çizildiğinde)
- Yerinden edilme vatansızlığın bir sonucu olabilmektedir (vatansız ya da tabiiyet dışı bırakılmış nüfus genelde ikamet ettiği yeri terketmeye zorlandığında)
- Vatansızlık, mülteci sorunlarının çözümleri açısından engel teşkil edebilmektedir (örneğin, ülkeler vatansız oldukları gerekçesiyle eski mültecileri yeniden kabul etmeyi reddettiklerinde)

Vatansızlık, Devletlerin çözmesi gereken bir problemdir. Devletler, ülkeleriyle aralarında gerçek ve etkili bir bağ gösterebilen ve Devlet harekete geçmediği takdirde vatansız duruma düşebilecek nüfusun bütün kesimlerinden vatandaşlık haklarının geri çekilmesi veya alınmasını önlemeyi garanti altına alacak adımlar atmalıdır.

“Yürütme Komitesi, tabiiyet hakkının önemini yineleyerek devletlere, vatansızlığı ulusal mevzuat ve gerektiğinde vatansızlığa ilişkin sözleşmelerden yararlanmayı mümkün kılma yoluyla azaltmak için her tür gerekli tedbiri almaya çağırmaktadır.”

BMMYK Yürütme Komitesi Kararları No 85(m), 1998

Vatansızlığa İlişkin İki Temel Uluslararası Anlaşma

Vatansızlık sorunu dünyanın belli bölgelerinde daha yaygındır ve özellikle menşe açısından farklı ailelerin çocukları ya da mutlaka doğdukları ülkenin vatandaşlığını almadıkları için ailesinin menşe ülkesinin dışında doğan çocuklar arasında önemli bir sorun teşkil edebilmektedir. Mülteciler gibi vatansız kişiler de yeterli koruma almadıkları için göçe zorlanabilmektedirler. 1994 yılında BMMYK Yürütme Komitesi, vatansızlığa ilişkin 1954 ve 1961 sözleşmelerine katılımı teşvik etmek amacıyla; eğitimler düzenlemek ve sorunun boyutlarına ilişkin sistematik bilgi edinmek yollarıyla, BMMYK'nın vatansız kişilerle ilgili çalışmalarını arttırması çağrısında bulunmuştur. Halen devam etmekte olan çalışmanın sonuçları dünyanın dört bir yanında milyonlarca vatansız kişi olabileceğini ortaya koymaktadır.

Vatansız Kişilerin Hukuki Statülerine İlişkin 1954 Sözleşmesi, vatansız kişilerin hukuki durumlarını düzenlemekte ve geliştirilmesine çalışmaktadır, ayrıca vatansız kişilerin ayrımcılığa maruz bırakılmaksızın her türlü hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlamaktadır.

Vatansızlığın Azaltılmasına İlişkin 1961 Sözleşmesi aksi takdirde vatansız olabilecek kişilerin, doğum veya soy yoluyla devletle yerleşik bir bağ kurarak vatandaşlık kazanmalarının veya vatandaşlıklarını korumalarının usullerini belirlemektedir. Söz konusu Sözleşme, vatandaşlık hakkının verilmesi, vatandaşlığın kaybedilmesi, alınması ya da vatandaşlıktan çıkartılma gibi konuları kapsamaktadır. Bir kez kazanıldıktan sonra, vatandaşlığın korunması konusu da, bu sözleşme ile ele alınmaktadır.

1954 Sözleşmesi, vatansız kişilere istikrarlı bir hayat sürmelerine yönelik olarak pek çok hak sağlamaktadır. 1961 Sözleşmesi ise, vatansızlığa yol açan bir çok soruna yönelik olarak çözüm getirilmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, ulusal mevzuat açısından önemli bir başvuru kaynağı olarak da kullanılmaktadır.

Vatandaşlık statüsü, diğer hakların da oluşması için bir temel teşkil etmektedir. Vatansızlığın Azaltılmasına İlişkin 1961 sözleşmesi; ırkı, dini, etnik veya siyasi görüşleri nedeniyle hiçkimsenin vatandaşlıktan yoksun bırakılamayacağını belirtmektedir. Söz konusu Sözleşme ayrıca, kişilerin ülkeden çıkarılma sonucunda vatansız durumuna düşmelerine yönelik engelleyici önlemleri ve bir ülkede doğan insanlara vatandaşlık hakkı tanınmasına ilişkin kuralları ortaya koymaktadır. Sözleşmede bir Birleşmiş Milletler organının başvuruları denetlemesi öngörülmüştür. Bu tür bir organ henüz bugüne kadar oluşturulmamakla beraber, Birleşmiş Milletler Genel Kurul'u tarafından BMMYK bu işlevi yerine getirmek ile görevlendirilmiştir.

(Karar 3274 XXIX)

6 Haziran 1960'da yürürlüğe giren 1954 Sözleşmesine Eylül 2001 tarihi itibariyle aşağıdaki ülkeler taraf olmuştur;

Cezayir, Arjantin, Ermenistan, Avusturalya, Azerbaycan, Barbados, Belçika, Bolivya, Bosna Hersek, Botsvana, Brezilya, Çad, Kosta Rika, Hırvatistan, Danimarka, Ekvator, Fiji, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Guatamala, Gine, İrlanda, İsrail, İtalya, Kiribati, Litvanya, Libya, Liberya, Lesotho, Litvia, Luksenburg, Madagaskar, Meksika, Hollanda, Norveç, Kore Cumhuriyeti, Saint Vincent ve Granada, Slovekye, Slovenya, İspanya, İsviçre, İsviçre, İsveç, Makedonya Cumhuriyeti, Trinidad and Tobago, Tunus, Uganda, İngiltere ve Kuzey İrlanda, Yugoslavya, Zambia ve Zimbabve.

13 Aralık 1975 yılında yürürlüğe giren 1961 Sözleşmesine Eylül 2001 tarihi itibariyle aşağıdaki ülkeler taraf olmuştur;

Ermenistan, Avustralya, Avusturya, Azerbaycan, Bolivya, Bosna Hersek, Kanada, Çad, Kosta Rika, Danimarka, Almanya, Guatamala, İrlanda, Kiribati, Litvia, Libya, Hollanda, Nigerya, Norveç, Slovekye, İsviçre, İsveç, Tunus, İngiltere, Kuzey İrlanda. ■

Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler

Dünyada, yaklaşık olarak 20-25 milyon kişi kendi ülkesinde yerinden edilmiş şekilde yaşamaktadır. Bu kişiler çoğunlukla bir iç savaş sırasında evlerinden kaçmış ancak başka bir ülkeye sığınmamış kişilerdir. Genel olarak, ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin korunma ihtiyaçları, mültecilerin korunma ihtiyaçları ile aynıdır , ancak bu kişiler uluslararası bir sınır geçmedikleri için Mülteci Sözleşmesi veya BMMYK Tüzüğüne kapsamına girmemektedirler.

“Ülkesinde yerinden edilmiş kişiler; silahlı bir çatışma, genel şiddet, insan hakları ihlalleri ya da doğal ya da insan yapımı felaketler nedeniyle yaşadıkları yerlerden kaçmak ya da buraları terk etmek zorunda kalmış, ancak, uluslararası olarak tanınmış hiçbir devlet sınırını geçmemiş kişilerdir.”

Birleşmiş Milletler, Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişilere İlişkin Kılavuz İlkeler, Giriş, prg 2

Son yıllarda, iç çatışmalar ve şiddet olayları nedeniyle çok sayıda insanın yerinden edilerek, ölüm ve tehlikeye maruz bırakılması, uluslararası ilginin ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin durumlarına yönelik olarak acilen bu konu üzerinde yoğunlaşmasını gerektirmiştir. Ancak, ülke içerisinde yerinden edilme konusuna yoğunlaşan herhangi bir uluslararası kuruluş ya da uluslararası bir anlaşma bulunmamaktadır. Buna bağlı olarak da, ülke içerisinde yerinden edilme konusuna yönelik uluslararası müdahale seçici, taraflı ve çoğu durumda yetersiz olmaktadır.

Ülkesinde yerinden edilmiş çok sayıda kişi, hiçbir insani yardım ya da korumadan faydalanamamaktadır. Artık uluslararası toplum, bu kişilere sürdürülebilir, kapsamlı koruma ve yardım sağlamanın yollarını aramaktadır

Ülkesinde yerinde edilen kişilerin kaçmak zorunda kalmalarına yol açan sebeplerle, bu durumun sonuçlarının, mülteci durumundaki kişilerininkilerle genellikle aynı olması BMMYK'nin bu kişileri ilgi alanına dahil etmesini gerektirmiştir. BMMYK'nin insani yardım görev yetkisinden doğan ve BM Genel Kurul tarafından peşpeşe alınan kararlarla onaylanan bu ilgi, aşağıda belirtilen BMMYK aktiviteleri şeklinde gerçekleştirilmektedir:

- ❑ Ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin haklarını savunmak,
- ❑ Bu kişilere yönelik destek seferber etmek,
- ❑ Bu kişilerin sorunlarına müdahalede bulunabilmek amacıyla kuruluşun kapasitesini arttırmak,
- ❑ Belli durumlarda bu kişilere koruma ve yardım sağlanmasına ön ayak olmak.

1970'li yılların başından günümüze, ülkesinde yerinden edilmiş kişilere yardım eden BMMYK, BM Genel Kurulu veya BM Genel Sekreteri tarafından talep edildiği zaman sahip olduğu özel uzmanlık ve deneyimleri kullandığı BM insani yardım operasyonlarına katılmaktadır. Ancak, ülkesinde yerinden edilmiş kişiler adına BMMYK tarafından yapılan çalışmaların oran ve kapsamı son yıllarda ciddi ölçüde artmıştır. Bu kitabın hazırlanma aşamasında, dünyada yaklaşık 5.2 milyon ülkesinde yerinden edilmiş kişi BMMYK tarafından sağlanan koruma ve yardımdan faydalanmakta idi.

Ülkelerinde Yerinden Edilmiş Kişilere İlişkin Kılavuz İlkeler

BMMYK'nin ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin haklarını savunmasının temelinde *Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişilere İlişkin Kılavuz İlkeler* bulunmaktadır. Ülkesinde yerinden edilmiş kişilere yönelik birçok önemli uluslararası koruma ilkesini bir araya getiren *Kılavuz İlkeler*, BM İnsan Hakları Komisyonuna Nisan 1998 tarihinde sunulmuştur. İlkeler, insan hakları, insani hukuk ve mülteci hukukunun ilgili kısımlarını yansıtmaktadır. Bu ilkeler, yerinden edilmenin bütün aşamalarını ele almakta ve Devletlere, devlet dışı aktörlere, diğer makamlara, hükümetlerarası ve hükümet dışı örgütlere ülke içinde yerinden edilmeye ilişkin konularda rehberlik etmeyi amaçlamaktadır.

1999 tarihli 87(t) sayılı kararla, BMMYK Yürütme Komitesi Kılavuz İlkelerin geçerliliğini bir kez daha dile getirerek, Genel Kurul'un belirlediği kriterler temelinde BMMYK'nın ülkesinde yerinden edilmiş kişilerle ilgili rolünü desteklediğini belirtmiştir.

Kılavuz İlkeler Birleşmiş Milletler'den elde edilebilir. Belgenin tam metni Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA) yoluyla şu sitede bulunabilir: www.reliefweb.int-OCHA On-line, Yayınlar. ■

BMMYK sadece, BM Genel Kurulu'nun 1993 yılında belirlediği ölçütlerin karşılanması halinde ülkesinde yerinden edilmiş kişiler adına çalışabilmektedir. Bunlar;

- Genel Kurul veya Birleşmiş Milletler'in diğer yetkili ana organlarından birisi tarafından bir talep olması ya da yetkilendirilmesi,
- İlgili ülkenin ve mümkünse çatışmaya dahil olmuş diğer tarafların onayını alması,
- Etkilenmiş nüfusa erişiminin olması,
- BMMYK çalışanları ve uygulayıcı ortakları için yeterli güvenliğin olması,
- Koruma konularına doğrudan müdahale edebilecek becerinin yanısıra sorumluluk ve güvenilirlik sınırlarının da net bir şekilde çizilmiş olması,
- Yeterli kaynağa ve kapasiteye sahip olması gerekmektedir.

BMMYK çözüme yönelik strateji oluşturmaktadır. Kuruluş, siyasi bir çözümün hazır olduğu veya üzerinde çalışıldığı durumlara öncelik tanıyacaktır. BMMYK, ülkesinde yerinden edilmiş kişilere yardım konusunda üzerlerine düşen yükümlülükler ve roller bakımından ortak bir anlayışı teşvik etmek amacıyla bölgedeki BM Acil Durum Yardım Koordinatörü ve diğer organizasyonlar ile yakın işbirliğinde bulunmaktadır.

2000 yılında BMMYK'ya bildirilen, ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin tahmini nüfusu:
(31 Aralık 2000 tarihine göre)

Bölgeler	ÜYEK	Geri Dönen ÜYEK
Doğu Avrupa	1.343.282	70.284
Güney Doğu Avrupa	819.886	74.841
Güney Batı Asya	758.625	0
Güney Asya	706.514	0
Güney Amerika	525.000	0
Doğu Afrika ve Afrika Boynuzu	384.834	0
Güney Afrika	257.508	0
Batı ve Orta Afrika	86.539	213.361
Büyük göller(Afrika)	59.000	0
Orta Asya	0	5.569
Doğu Asya/Pasifik	0	5.000
Toplam	4.941.188	369.055

UYEK: Ülkesinde yerinden edilmiş kişiler

Geri dönen ülkesinde yerinden edilmiş kişiler : Geçen iki yıl içerisinde menşe ülkelerine geri dönenler.
Bu tabloda gösterilen değerler mutlaka ilgili ülkelerdeki toplam ÜYEK sayısını yansıtmamaktadır.

Uluslararası Kızılhaç Komitesi ve Ülke İçerisinde Yerinden Edilme

Ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin maruz kaldığı her türlü silahlı çatışma ya da karmaşa ile bağlantılı şiddet olaylarında, Uluslararası Kızılhaç Komitesi kapasitesi ve yetkisi ile uyum içerisinde, ilgili yetkililer ve güvenlik koşullarının izin verdiği ölçüde duruma müdahale etmeyi kendi görevi saymaktadır. Coğrafi anlamda bu müdahale, etkin düşmanlıkların bulunduğu bölgelere kadar ulaşabilmektedir. Uluslararası Kızılhaç Komitesi böylece, ülkenin hangi bölgesinde olursa olsun ülkesinde yerinden edilmiş kişileri ve diğer sivilleri etkileyen koruma problemlerini ele alabilmektedir.

Uluslararası Kızılhaç Komitesinin bu girişimler için kriterleri her an hazır olma ve öncelikle özel durumlarda harekete geçmektir. Uluslararası Kızılhaç Örgütü tarafsız bir arabulucu olarak silahlı çatışma, karmaşa ya da gerilim olduğu takdirde, uluslararası olsun yada olmasın bu olumsuz koşullardan etkilenen mağdurlara yardımcı olmanın ve koruma sağlamanın yollarını araştırır. Bu gibi durumlarda tarafsızlık prensibi gereği acil ihtiyaçlara öncelik verilmesini ister. Bu bağlamda, Uluslararası Kızılhaç Komitesi, ülkesinde yerinden edilmiş kişileri Uluslararası İnsani Hukukunun koruması altında ilk ve öncelikli siviller olarak kabul eder.

Ülke içerisinde yerinden edilmiş kişiler, genellikle aşırı derecede bir yoksullukla karşı karşıyadır, ve bu yoksulluk onların yaşamlarını tehdit ederek, her iki durumda da, hem kaçarken, hem de kaçtıkları yerde ciddi tehlikelere maruz kalmalarına neden olur. Bu nedenle, ülke içerisinde yerinden edilmiş kişiler arasında ölüm oranı çoğunlukla yüksek boyutlara ulaşır. Bu oran özellikle çocuklar, yaşlılar ve hamile kadınlar gibi fiziksel olarak zayıf kişiler arasında daha yüksektir. Geride kalan ve evsahipliği yapan toplulukların yaşadığı güçlükler de sorunların artmasına neden olur.

İstikrarsız bir ortamda, silahlı çatışmalara bağlı olarak ülke içerisinde yerinden edilmiş kişilerin -ki bu kişiler yerinden edilen kişiler arasında ana kategoriye oluşturmaktadırlar- bir çok durumda yaşamları bire bir tehlike altındadır, dolayısıyla Uluslararası Kızılhaç Komitesinin faaliyetlerinde öncelikli hedef grubu oluşturmaktadırlar.

Yerinden edilmeye ilişkin istatistikler bir çok nedenle genel tahminlerle sınırlı kalsa da, Uluslararası Kızılhaç Komitesi 1999 yılında beş milyona yakın kişiye yapılan yardımın büyük bir kısmının, ülke içerisinde yerinden edilmiş kişilere yapıldığını belirtmektedir. 2000 yılı için ise , dünyanın bir çok bölgesinde 31 ülke tarafından ülke içerisinde yerinden edilmiş kişileri koruma ve yardım amaçlı özel programlar geliştirilmiştir. ■

Bakınız internet adresi: www.icrc.org

Yardım

Yardım, BMMYK'nin ilgi alanına giren kişilerin fiziksel ve maddi ihtiyaçlarını karşılamak için sağlanan destektir. Yiyecek, sağlık malzemeleri, giyecek, barınak, tarım aletleri, sosyal hizmet, psikolojik danışmanlık ile okul ve yol gibi altyapıların inşası veya yenilenmesini kapsayabilmektedir. "İnsani yardım" ise insani amaçlar için insani kuruluşlar tarafından sağlanan yardım anlamına, diğer bir deyişle politik olmayan, ticari olmayan ve askeri olmayan amaçlara yönelik yardım anlamına gelmektedir. BMMYK'nin uygulamasında yardım, korumayı destekleyen ve tamamlayan bir unsurdur.

Kısa bir süre içerisinde, çok sayıda mültecinin ülkesinden kaçması durumunda, yiyecek, barınak, sağlık malzemelerinin ve diğer temel ihtiyaçların çabuk bir şekilde sağlanması büyük önem taşımaktadır. Malzeme ve lojistik desteği, sığınma ülkesinden, komşu ya da diğer başışçı ülkelerden sağlanabilir, tedarik edilebilir. BMMYK, acil durumlara hızlı müdahalede bulunabilmek amacıyla dünyanın belli yerlerindeki depolarında acil durum stokları bulundurmaktadır.

“Konferans; Devletleri, silahlı çatışmaların taraflarını, BM kuruluşları ile diğer örgütleri; mülteci ve ülkesinde yerinden edilmiş nüfusun içerisinde en hassas durumda olan ve cinsel şiddet ve istismara ve silahlı çatışmalardan doğan tehlikelere maruz kalabilecek olan özellikle kadın ve çocukların korunması konusuna acil ilgi göstermeye davet etmektedir.

103. Parlementolararası Birlik Konferansı, Mayıs 2000

Son zamanlarda gerçekleşen mülteci operasyonlarının çoğunda, insani yardımın dağıtımını amacıyla başış yapan ülkelerin askeri kuvvetlerinin lojistik kapasitelerini kullanmak ihtiyacı doğmuştur. Bu yöntem ancak istisnai derecede büyük olan acil durumlarda ve son çare olarak başvurulmuştur.

Çapı ve maliyetleri nedeniyle, bu acil durum tedbirleri ek fonlar gerektirmektedir ve bu fonların BMMYK'ye ayrılan fonlarla yeterince karşılanması mümkün değildir.

İnsani yardımların dağıtımında askeri kuvvetlerden faydalanmak şüphesiz ki hayatlar kurtarmış olmakla beraber, aynı zamanda, insani kuruluşlar ile askeriye arasındaki ilişki hakkında sorular ortaya çıkarmaktadır.

BMMYK'nin yaklaşımına göre, insani yardım operasyonları sivil nitelik ve görünüşlerini muhafaza etmelidir.

Tarafsızlık ve siyasi düşüncelerden bağımsız olunması ilkeleri gözetilmelidir.

Koruma ve yardım birbirini nasıl tamamlıyor

BMMYK kurulduğu zamanlarda, genellikle mültecilere sığınma hakkı veren ülkelerin maddi yardım da sağladığı Avrupa'da faaliyet göstermekteydi. Daha sonra, gelişmekte olan ülkelerde de birçok mülteci sorununun ortaya çıkmasıyla, uluslararası toplumun da desteğiyle BMMYK'nin, bu ülkelerdeki mültecilere de maddi yardım ve koruma sağlaması talep edildi.

“Konferans, hükümetleri ve parlamentoları, ülkesinde yerinden edilmiş insanlar da dahil olmak üzere, tüm yerinden edilmiş insanların ülkelerine geri dönüşleri sırasında ve sonrasında bu kişilerin hem kendilerinin ve hem de sahip oldukları mal varlıklarının güvenliğini teminat altına almak için önlemler almaya davet etmektedir .”

99. Parlementolararası Birlik Konferansı, Nisan 1998

Koruma ve yardım uygulamada genellikle birbiriyle ilişkilidir. BMMYK'nin mavi plastik örtülerinden yapılan geçici çadırları artık, Balkanlar'dan Orta Afrika'ya ve Doğu Timor'a kadar her yerde acil durumlarda korumanın sembolü olarak hemen tanınmaktadır. BMMYK'nin görev yetkisi mültecilere koruma sağlamaktır ancak, bu kişilere evsahipliği yapmanın getirdiği bazı finansal yükümlülükleri hafifletmesi nedeniyle ülkelere yardım sunulması, bir ülkenin mültecileri kabul etmesine yardımcı olmaktadır. Mültecilerin etkin bir yasal korumaya ihtiyaçları bulunmaktadır, ancak bu kişiler aynı zamanda temel ihtiyaçlarını da - barınak, yiyecek, su, sıhhi malzemeler ve sağlık bakımı gibi- karşılayabilecek durumda olmalıdırlar. BMMYK bu gibi malzemelerin sağlanmasını ve dağıtımını koordine ederek, tipik bir mülteci nüfusunun yüzde 80'ini oluşturan kadın, çocuk ve yaşlılar için de özel projeler hazırlamaktadır.

Acil durum yardımı ve diğer örgütler tarafından üstlenilen daha uzun vadeli kalkınma yardımı arasındaki boşluğun farkında olan BMMYK, Hızlı Etki Projeleri kavramını geliştirmiştir. Bu projeler, ilk olarak Orta Amerika'da ve daha sonra dünyanın diğer bölgelerinde uygulanmış ve genellikle okullar, sağlık ocakları, yol ve köprüler gibi temel altyapının onarılması veya yeniden inşa edilmesini içermiştir. Adından da anlaşılacağı üzere bu projeler, yerinden edilme krizinin sona ermesinden sonra yaşamı mümkün olan en kısa sürede normale döndürmeyi amaçlamaktadır.

Dünyada BMMYK

➤ Saha Ofisleri: Mültecilere yakın yerlerde

BMMYK'nin saha ofislerinin yerini bulmanın en kolay yolu sorunlu yerlerin gösterildiği bir dünya haritasına bakmaktır. (Ek 3'teki BMMYK ofisleri listesine bakınız). BMMYK çalışanları ve uygulayıcı ortakları dünyanın en tehlikeli, ıssız ve uzak yerlerinde mültecilerle birlikte çalışmaktadır. Bu kişiler, gittikçe daha fazla oranda silahlı çatışmaların yaşandığı veya etkili bir hükümet otoritesinin çok az bulunduğu ya da hiç bulunmadığı bölgelerde çalışmaktadır. Güvenli olmayan bölgelerde, istismların önüne geçmek açısından güçlü bir araç olması nedeniyle uluslararası mevcudiyetin kendisi bir çeşit koruma teşkil etmektedir. 4.000 kişiden fazla olan BMMYK çalışanının yüzde 85'i Cenevre'deki Genel Merkez dışında çalışmaktadır. BMMYK çalışanları büyük bir acil duruma 72 saat içinde müdahale edebilmektedir, ayrıca, BMMYK ile ortak konumundaki örgütlerle de kendi çalışanlarını hızlı bir şekilde göndermeleri amacıyla stand-by düzenlemeleri yapılmıştır.

➤ Başkentler: Karar alıcılara yakın yerler

Mülteci Sözleşmesi'nin uygulanmasını gözetmek olan sorumluluğu nedeniyle BMMYK, çoğu ülkenin başkentinde ofis kurmuştur. BMMYK'nin asli irtibatı genellikle ülkelerin Dışişleri Bakanlıkları ile gerçekleşmektedir. Ancak, mültecilerin korunması farklı sorumluluklar gerektirdiği için BMMYK, sık sık bir ülkenin iç konuları ile ilgili içişleri, adalet, göç, insan hakları ve askeriye gibi makamlarıyla da yakın ilişki içerisinde çalışmaktadır.

Aynı zamanda BMMYK, parlamento komitelerine yönelik olarak mülteci hukuku ile ilgili konularda yaptığı sunumlar ile parlamenterler açısından da kaynak görevi görmektedir. BMMYK, teklif edilen mevzuatı inceleyerek, sonunda kabul edilecek mevzuatın uluslararası mülteci hukuku ve standartları ile uyum içerisinde olması konusunda parlamenterler ile işbirliği yapmaktadır. BMMYK, parlamenterlere, mültecilerin o ülkedeki veya başka ülkelerdeki durumlarına ilişkin olarak ya da ilgili başka konularda bilgi vermeye hazırdır.

Sınırlı bir bütçesi bulunması nedeniyle BMMYK'nin her başkentte ofisi bulunmamaktadır. Bununla beraber her ülke yakınında bir BMMYK ofisi bulunmaktadır ve BMMYK mülteci sorunlarına bölgesel bir yaklaşımı desteklemektedir.

İdari Birimler

➤ BM Genel Kurulu

BM Genel Kurulu, Yüksek Komiseri, 5 yıllık bir dönem için ve Genel Sekreter'in gösterdiği adaylar arasından seçer. Yüksek Komiser, BM Genel Kurulu'na Ekonomik ve Sosyal Konsey (ECOSOC) aracılığıyla bağlıdır.

➤ **Yüksek Komiser**

Şu an görevde bulunan Yüksek Komiser Sn. Ruud Lubbers 2000 yılı Ekim ayında Genel Kurul tarafından seçilmiştir. Lubbers 1982-1994 yılları arasında Hollanda Başbakanlığı görevinde bulunmuş, Hollandalı bir devlet adamı ve akademisyendir.

➤ **Yürütme Komitesi**

BMMYK Yürütme Komitesi 1958’de BM Genel Kurulu’nun isteği üzerine Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından, Üye Devletlerden oluşturuldu. Başlıca görevleri, Yüksek Komiser’in yardım programını onaylamak, Yüksek Komiser’e yetki alanı bağlamındaki işlevlerini yerine getirirken, özellikle, uluslararası koruma ile ilgili danışmanlık yapmak ve örgütün mali ve idari konularını incelemektir. Yürütme Komitesi üyeleri Ekonomik ve Sosyal Konsey’den seçilmektedir. Yürütme Komitesi her yıl ekim ayında bir hafta süreyle Cenevre’de toplanmaktadır. Daimi Komite toplantıları ise yılda en fazla beş defa yapılmaktadır.

BMMYK’nın Devletler ile Ortaklığı

➤ **Yürütme ve İdari Organları**

Hükümetler, mültecilere sığınma sağlayarak ve mültecilerin ülkelerinde kalmalarına izin vererek BMMYK ile birlikte çalışmaktadır. Ayrıca pek çok hükümet, mültecilere mali yardım sağlayarak da ülkelerine yerleşmelerine yardımcı olmaktadır.

BMMYK mülteci koruma sorumluluğunun paylaşılması amacıyla hükümetlerle birlikte çalışmaktadır ve mülteci akımına neden olan sorunları çözmek konusunda hükümetleri teşvik etmektedir. İç çatışmalar uluslararası bir mülteci sorununa yol açtığına, sorunlu ülkede barış ve güvenliğin yeniden tesis edilmesi tüm ulusların özellikle de komşu ülkelerin sorumluluğundadır. Sığınmacıların geldiği bölgelerde sıklıkla sıkıntı yaşandığı için bir mülteci krizinde aslında sığınma sağlayan ülkeler en ağır yükü taşımaktadırlar. Ancak, bu ülkelerin sorumluluğu tek başına üstlenmemeleri gerekir. Aynı bölgede ya da başka bölgelerde bulunan diğer ülkeler de, mültecilerin korunması için finansal destek ya da malzeme desteği vermek suretiyle, bu sorumluluğu paylaşmalıdırlar. BMMYK bu yardımın seferber edilmesi ve yönlendirilmesine yardımcı olmaktadır.

Bazı ülkelerde, BMMYK hükümetlere sığınmacıların başvurularının incelenmesinde yardımcı olmaktadır (bkz. Bölüm 3) BMMYK’nin katılımı her ülkedeki ihtiyaç ve koşullara göre değişkenlik göstermektedir.

➤ **Parlamentolar**

Parlamentolar ve parlamento üyeleri, mültecilerin korunması ile ilgili yasal bir çerçeve oluşturulmasında kilit rol oynamaları nedeniyle BMMYK ile olan ortaklıkları açısından büyük önem taşımaktadırlar.

BMMYK, Mülteci Sözleşmesi veya Protokolü’nü ya da vatansızlığa ilişkin her iki sözleşmeyi de henüz kabul etmemiş olan ülkelerin bu sözleşmelere katılımını teşvik etmektedir.

BMMYK, Bu sözleşmeleri kabul etmiş olan ülkelerde, mevzuat ve gerekli fonların oluşturulması yoluyla uluslararası standartların uygulanması gereksiniminin önemini vurgulamaktadır.

“Konferans, parlamento üyelerini kanunlar çıkararak ve yük paylaşımı ilkelerini içeren düzenlemeler kanalıyla mültecilerin problemlerini çözmek amacıyla aktif çalışmaya davet etmektedir”

102. Parlamentolararası Birlik Konferansı, Ekim 1999

İstenmesi halinde BMMYK, parlamenterlere mülteci krizleri ile ilgili bilgi sağlamaktadır. BMMYK, parlamenterlerin pozisyonlarını mültecilerin geldikleri ülkelere yapmış oldukları katkılara dikkat çekmek için kullanmaları konusunda teşvik etmekte ve mültecilerin insan olmaktan kaynaklanan haklarına saygı duyulmasının sağlanması konusunda savunuculuk yapmaları için parlamenterleri desteklemektedir.

BMMYK Parlamentolar arası Birlik ile sıkı ilişki içindedir. BMMYK ve Parlamentolar arası Birlik; mültecilerin korunmasına dair parlamenterlerin uluslararası çerçeve anlayışlarının genişletilmesi, Devletlerin ve BMMYK'nin mültecilerin korunması ile ilgili sorumluluklarının açıklanması ve mültecilerin sorunlarına çözüm aranması konularında işbirliği yapmaktadır. Ayrıca bu iki kuruluş, mültecilerin korunması ile ilgili olarak parlamenterlerin oynayabileceği hayati role dair bilgi ve rehberlik sağlanması ve tek tek ülkelerin ve bir bütün olarak da uluslararası toplumun, uluslararası mülteci koruma rejimi ile ilgili mevcut sorunların nasıl aşılacağına araştırılması konularında da işbirliği yapmaktadır.

Parlamentolar arası Birlik mülteci korumasının sağlanmasında Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü'nün merkez konumunda olduğunu vurgulayarak, henüz bu sözleşmeleri kabul etmemiş ülkeleri, sözkonusu sözleşmeleri benimseyerek gerekli yükümlülükleri yerine getirmeye davet etmektedir. Mayıs 2000 tarihinde alınan bir kararla mültecilerin ve yerinden edilen kişilerin haklarına saygının temini yönünde BM'nin hareketine destek verildiği dile getirilmiş ve parlamenterlere *“uluslararası korumanın çerçevesini kuvvetlendirmek için..... BMMYK ile işbirliği ve yenilikçi ilişki içinde bulunmaları”* yönünde çağrıda bulunulmuştur.

Bir yıl sonra, Parlamentolararası Birlik, Sözleşmenin kabulünün 50. Yıldönümünü anmak amacıyla aldığı bir kararla, “ durumları sürüncemede olan büyük çaplı mülteci durumlarına, sığınmacıların sanayileşmiş ülkelerdeki yüksek maliyetlerine, mültecileri kabul eden gelişmekte olan ülkelerin üzerindeki yüke ve bu ülkelerde sığınmacıların gerçekten maruz kaldığı ya da maruz kaldıkları sanılan istismarlara karşı Mülteci Sözleşmesinin hayati önemini korunması ve geçerliliğinin sürdürülmesini sağlamak amacıyla yeni yaklaşımlar, araçlar ve standartlar geliştirilmesi gereksinimini” vurgulamıştır.

“Tüm dünyadaki mülteci sayısının ve BMMYK'nin karşılaştığı sorunların da artması nedeniyle”, Parlamentolararası Birlik alarmı geçerek parlamenterleri, Sözleşme'yi daha etkin ve kuvvetli bir şekilde uygulayarak uluslararası mülteci koruma rejimine katkıda bulunmaları ve özen göstermeleri konusunda teşvik etmiştir.

➤ **Yargı**

Mültecilerin korunması ile ilgili olarak yargıçlar çok önemli bir görev üstlenmektedirler, özellikle de ulusal koruma sisteminin sadece idari takdire değil de mevzuata dayalı olduğu durumlarda. BMMYK, mülteci hukuku ve mültecilerin ülkelerindeki insan hakları durumu ile ilgili konularda seminerler düzenleyerek yargıçlara profesyonel gelişimlerinde yardımcı olmaktadır. BMMYK, bazı durumlarda, hukuk ile ilgili konularda ya da münferit dosyalarda, hakimler konuyu müzakere ederken yardımcı olmak amacıyla kendi görüşünü belirtebilmektedir.

BMMYK, Uluslararası Mülteci Hukuku Hakimleri Birliği (UMHHB) ile yakın ilişki içindedir. UMMHB, Mülteci Sözleşmesinden doğan yükümlülüklerin yargı organları tarafından özümsemesine yardımcı olur, başvuru sahibi mültecilerin haklarının karara

bağlanmasında yargı sürecinden yararlanmalarını sağlar, gelişmekte olan ülkelerde ve yeni demokrasilerde mülteci hukuku kapsamında yargı bağımsızlığı anlayışının yerleşmesine yardımcı olur, bilgi alışverişine yönelik bir platform sağlayarak, mülteci hukukunun uygulanması ve yorumlanmasında tutarlı yaklaşımlar geliştirilmesine yönelik olarak en iyi uygulama tecrübelerini paylaşır.

BMMYK'nın BM Örgütleri ve Diğer Örgütlerle Ortaklığı

BMMYK; BM fonlarının, programlarının, uzman kuruluş ve komisyonlarının oluşturduğu ağlardan birisidir. BMMYK'nın en sık ortaklık ettiği kuruluşlar şunlardır:

- ❑ Dünya Gıda Programı (WFP), gıda yardımı sağlar.
- ❑ Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), oluşturduğu programlarla çocukların sağlığı, eğitimi, beslenmesi ve sosyal hizmetler konularında hükümetlere yardımcı olur. UNICEF aynı zamanda ülkelerinden kaçarken birbirinden ayrı düşmüş aile fertlerinin birleştirilmesinde ve refakatsiz küçüklerin korunmasında görev yapar.
- ❑ Dünya Sağlık Örgütü (WHO), uluslararası sağlık çalışmalarını organize eder ve bizzat içinde görev aldığı, aşı ve AIDS kampanyaları düzenler.
- ❑ Kalkınma Programı (UNDP), Birleşmiş Milletler kalkınma faaliyetlerini düzenler, acil durumlar sonrasında uzun dönemli kalkınma planlarını yapar ve bütünleşme ve yeniden bütünleşme programlarında önemli rol oynar.
- ❑ İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi (OHCHR), insan hakları konularında lider rol üstlenir, insan haklarıyla ilgili BM faaliyetlerini düzenler, ciddi insan hakları ihlallerine müdahale eder.
- ❑ BM İnsani İlişkiler Koordinasyon Ofisi (OCHA), herhangi bir BM kuruluşunun tek başına kapasite ve yetkisini aşan insani kriz durumlarında BM'in yardımını koordine eder.
- ❑ Bir diğer önemli ortak ise Uluslararası Göç Örgütü (IOM)dür. Bu, BM sistemi dışında hükümetlerarası bir yapıdır. Mültecilerin , yerinden edilmiş insanların ve diğer iç ya da uluslararası göç hizmetleri ihtiyacında olan kişilerin transferlerinin sağlanmasında görev yapar.
- ❑ BMMYK ayrıca, Afrika Birliği Örgütü, Amerika Devletleri Örgütü, Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Asya-Afrika Yasal Danışmanlık Örgütü gibi bölgesel örgütlerle de ilişki içindedir.

BMMYK'nın Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) ve Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) ile Ortaklığı

Koruma alanında kilit ortak konumunda olan ICRC, tüm savaş ve iç çatışma mağdurlarına yardım etmeyi amaçlayan ve silahlı şiddete kısıtlamalar getiren insani kuralların uygulanmasını sağlamaya çalışan bağımsız bir kuruluştur. Tarafsız bir aracı konumunda, iç ve uluslararası çatışmaların mağdurlarına ve ülkesinde yerinden edilmiş insanlara koruma ve yardım sağlamaktadır. Özellikle ülkesinde yerinden edilmiş insanlar ICRC'nin faaliyetlerinin asıl hedef kitlesini oluşturmaktadır. 2000 yılı boyunca ICRC dünyanın 31 ülkesinde, kendi ülkesinde yerinden edilmiş insanlara yönelik koruma ve yardım sağlayan programlar geliştirmiştir.

Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) ise, ulusal Kızılay ve Kızılhaç dernekleri aracılığıyla acil durumlardan etkilenmiş kişilere insani yardım sağlayarak ve uluslararası insani hukuk uygulanmalarını teşvik ederek BMMYK'nın çalışmalarına destek vermektedir

BMMYK'nın Sivil Toplum Örgütleri (STÖ) ile Ortaklığı

Sivil toplum örgütleri, büyüklükleri, programlarının genişliği, fonlarının kaynakları ve faaliyet gösterme şekilleri açısından birbirlerine göre farklılık göstermektedir. Bazıları uluslararası örgütlerdir, bazıları ise uluslararası faaliyetlerde bulunabilen ulusal dernek konumundayken bazıları da sadece ulusal –ya da yerel- örgütlerdir. BMMYK Tüzüğü'nün kabulü esnasında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, mülteci sorunlarına çözüm bulmak ve bu tür örgütlerin çalışmalarını koordineli hale getirebilmek amacıyla, Yüksek Komiser'e, bu "özel örgütler" ile irtibat halinde olunması çağrısında bulunmuştur.

"Konferans, sivil toplum örgütlerinin mültecilere ve yerinden edilmiş insanlara yardım sağlamak konusunda sorumluluk almaları gerektiğini ve Devletlerin de bu tür örgütlere destek vermesi gerektiğini düşünmektedir."

78. Parlamentolararası Birlik konferansı, Ekim 1987

BMMYK, uygulayıcı ortak konumunda 500'den fazla STÖ ile birlikte çalışmaktadır. Mültecilerle çalışan STÖ'lerin birçoğu malzeme yardımı, kampların ve diğer yerleşkelerin kurulması ve bakımları ile ilgili ve ayrıca sözkonusu kamp ve yerleşkelerde hakların ihlal edilip edilmediğine dair izleme ve raporlama yapılması konularında yardım sağlamaktadır.

Diğer bazı özel uzmanlık bazlı veya din temelli örgütler ise sığınmacılara danışmanlık ve temsil edilme hizmeti sunmakta, gözaltı merkezlerini ziyaret etmekte, yerleştirilmiş olan mültecilere yardımcı olmakta ve o ülkenin uluslararası yükümlülüklerinin yerine getirilmesi amacıyla, prosedürlerle ilgili olarak münferit başvuruda bulunan mülteciler adına savunuculuk yapmaktadır. STÖ'ler mültecilere koruma hizmeti sağlamak konusunda uluslararası sözleşmeler aracılığıyla görevlendirilmiş olmasalar da, pek çok STÖ görev tanımında mültecilere yönelik koruma sağlamak taahhüdünde bulunmuştur. Mültecilere yönelik etkin bir koruma sağlanmasında yerine getirdikleri hızlı ve değerli hizmetlerle STÖler, böylece, mülteciler açısından hayati önem taşıyan bir fark yaratmaktadırlar.

"Konferans, insani kuruluş personelinin silahlı çatışma nedeniyle zarar gören mülteciler ve yerinden edilmiş insanlardan oluşan sivillere, güvenli ve serbest şekilde erişebilmesinin ve bu kişilere sağlanan insani yardımın muhafaza edilmesinin önemini vurgulamaktadır; Devletleri ve ilgili tarafları, BM personelinin ve ilgili insani yardım kuruluşlarının personelinin güvenlik ve hareket özgürlüklerinin sağlanması amacıyla gerekli tüm tedbirleri almaya davet etmektedir."

103.Parlamentolararası Birlik Konferansı, Mayıs 2000

Koruma Sağlanması ve Çözüm için

Sizin Yapabileceğiniz

Uygun Bir Yasal Çerçeve Oluşturulması

- ❑ Mültecilerin korunmasına ve problemlerine yönelik çözümler bulmak için yasal ve ulusal bir çerçeve oluştururken BMMYK'den destek isteyebilirsiniz.

- ❑ Mevzuat teklifleriyle ilgili olarak BMMYK'den yorum alabilir ve ilgili koruma konuları parlamentoda görüşülürken BMMYK'nin görüş ve yorumunun yansıtılmasını sağlayabilirsiniz.

Yeterli Fon Sağlanması

- ❑ Mülteci koruma yapıları için kendi ülkenizde yeterli kaynak tahsisi yapabilir ve/veya BMMYK'ne mali yardımda bulunmayı düşünebilirsiniz. Bu yardım özellikle daha önce BMMYK'ne katkıda bulunmamış bir ülkeden geliyor ise daha değerlidir, çünkü, bu durum kuruluşa verilen uluslararası desteğin arttığını gösterir ve kuruluşun bağımsız yapısını güçlendirir.

BMMYK'nın Mülteci Sözleşmesi'nin Uygulanmasını Denetlemesi Görevinin Kolaylaştırılması

- ❑ Ülkenizde yaşayan mültecilerin durumu ve sayısı hakkında; uygulanmakta olan kanun ve usuller hakkında BMMYK'ne bilgi sağlayarak, BMMYK'nin Mülteci Sözleşmesinin uygulanmasını denetlemesi görevini kolaylaştırabilirsiniz.
- ❑ BMMYK'nin mültecilere erişimi sağlanmalıdır. Gerekli olduğu hallerde, mültecilere erişimin sağlanması konusunda Hükümeti teşvik edebilirsiniz.

Hükümet Faaliyetlerinin Denetlenmesi

- ❑ Mültecilerin kaldığı tesisleri ve kampları ziyaret ederek, hükümetin Mülteci Sözleşmesi ve Protokolünün uygulanmasına ilişkin faaliyetlerini denetleyebilirsiniz. ■

➤ BMMYK'nin ilgi alanına giren kişiler:

31 Aralık 2001 tarihi itibarıyla (değişebilir)

Mülteciler	12,148,017
Sığınmacılar	896,557
Geri Dönen Kişiler	793,104
Ülkesinde Yerinden Edilenler	5,265,335
Geri Dönen	369,055
Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler	
Çeşitli	1,653,892
Toplam	21,125,960

➤ **Bölgelere Göre İlgili Alanındaki Kişiler:**

Bölge	Toplam 1 Ocak 1999	Toplam 1 Ocak 2000
Afrika	6,284,950	6,250,540
Asya	7,474,740	7,308,860
Avrupa	6,212,550	7,285,800
Latin Amerika ve Karayipler	102,400	90,170
Kuzey Amerika	1,305,400	1,241,930
Okyanusya	79.510	80,040
Toplam	21,459,550	22,257,340

➤ **Kategorilere göre ilgili alanındaki kişiler
(1 Ocak 2000 itibariyle)**

Bölge	Mülteciler	Sığınmacılar	Geri Dönen Mülteciler	ÜYEK* ve diğerleri	Toplam
Afrika	3.523.250	61.110	933.890	1.732.290	6.250.540
Asya	4.781.750	24.750	617.620	1.884.740	7.308.860
Avrupa	2.608.380	473.060	952.060	3.252.300	7.285.800
Latin Amerika ve Karayipler	61.200	1.510	6.260	21.200	90.170
Kuzey Amerika	636.300	605.630			1.241.930
Okyanusya	64.500	15.540			80.040
Toplam	11.675.380	1.181.600	2.509.830	6.890.530	22.257.340

* ÜYEK : Ülkesinde
Yerinden Edilen
Kişiler

➤ **1999'daki ana mülteci nüfuslarının menşe ülkeleri: En**

büyük on grup

Menşe ülke	Başlıca sığınma ülkeleri	Toplam
Afganistan	İran,Pakistan, Hindistan	2.562.000
Irak	İran,Suudi Arabistan, Suriye	572.500
Burundi	Tanzanya, Kongo Dem. Cum	525.700
Sierra Leone	Gine, Liberya, Gambiya	487.200
Sudan	Uganda, Dem Kongo Cumh, Etiyopya, Kenya, Orta Afrika Cum., Çad	467.700
Somali	Etiyopya, Kenya, Yemen, Cibuti	451.600
Bosna Hersek	Eski Yugoslavla, Hırvatistan, Slova kya	448.700
Angola	Zambiya, Dem .Kongo Cum., Kongo	350.600
Eritre	Sudan	345.600
Hırvatistan	Yugoslavya , Bosna Hersek	340.400

Birleşmiş Milletler'in Yakın Doğu'da Filistinliler İçin Yardım ve Çalışma Örgütü'nün (UNRWA) kapsamında olan yaklaşık 3.5 milyon Filistinli bu tabloda yer almamaktadır. Fakat UNRWA'nın operasyonlarının dışında kalan Irak, Libya gibi yerlerde bulunan Filistinliler BMMYK'nın ilgi alanındadır.

Gelişmiş ülkelerde büyük gruplar halinde bulunan mültecilerin menşe ülkeleriyle ilgili istatistiki bilgiler mevcut değildir. Çoğu mülteci sığınma ülkesinden vatandaşlık hakkı elde etmiştir örneğin; ABD'de bulunan Vietnamlı mülteciler gibi , bu nedenle bu kişiler mülteci istatistiklerinde yer almamaktadır.

➤ 1999'da bazı ülkelere sunulan sığınma başvuruları

Sığınma ülkesi	Menşei Ülke	Sığınma Başvuruları
Almanya*	Eski Yugoslavya, Türkiye, Irak, Afganistan, İran, Azerbeycan, Vietnam, Ermenistan, Rusya, Bosna Hersek, Pakistan, Hindistan, Suriye	95.110
İngiltere**	Eski Yugoslavya, Somali, Sri Lanka, Rusya, Afganistan, Türkiye, Çin, Pakistan, Romanya, Polonya, Irak	71.150
İsviçre	Eski Yugoslavya, Irak, Bosna Hersek	46.070
Hollanda	Afganistan, Irak, Eski Yugoslavya, Somali, Azerbeycan, Sudan, Angola, İran	39.300
Belçika	Eski Yugoslavya, Romanya	33.780
İtalya	Eski Yugoslavya, Irak	33.360
ABD***	Çin, Guatemala, El Salvador, Meksika, Haiti, Somali	31.740
Fransa	Çin, Eski Yugoslavya, Dem.	30.910

	Kongo Cumh., Sri Lanka, Türkiye, Mali	
Kanada	Sri Lanka, Çin, Pakistan, Macaristan	29.390
Avusturya	Eski Yugoslavya,Afganistan, Irak,İran	20.100

* Yeniden açılan dosyalar hariç

** Başvuruları gösteren sayılar. Sığınma başvurusu başına ortalama 1.3 kişi bulunmaktadır

*** Başvuruları gösteren sayılar. Sığınma başvurusu başına ortalama 1.45 kişi bulunmaktadır.

➤ **Başlıca Gönüllü Geri Dönüş Hareketleri
(10 büyük hareket, 1999)**

Menşe ülke	Sığınma Ülkesi	Toplam
Afganistan	İran,Pakistan	
Eski Yugoslavya	Arnavutluk, Makedonya, Almanya, Türkiye, İsviçre, Bosna Hersek	755.450
Doğu Timor	Endonezya	
Liberya	Gine, Fildişi Sahili	56.490
Kongo	Dem.Kongo Cumh	52.200
Somali	Etiyopya,Yemen	
Bosna Hersek	Eski Yugoslavia, Almanya, Hırvatistan	31.810
Ruanda	Dem. Kongo Cumh.	38.180
Kamboçya	Tayland	36.200
Irak	İran	20.700

BÖLÜM 3

Mülteci Statüsünün Tanınması

Uluslararası iletişim ve taşımacılık alanındaki gelişmeler, insanların ülkeler ve kıtalar arasındaki dolaşımını kolaylaştırmıştır. Birçok ülke, turistik, ailevi ve işle ilgili nedenlerle uluslararası dolaşımı desteklemektedir. Ayrıca çoğu ülke, seçtiği kimselerin ülkesinde kalıcı göçmen olarak ikamet etmesine izin vermektedir. Ancak yine pek çok ülke, kaçak ve kayıtsız şekilde ülkeye giriş yapılması sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır.

Genel bir kural olarak, hiçbir ülkenin yabancıları topraklarına kabul etme zorunluluğu bulunmamaktadır. Devletin egemenlik esasına göre, bir ülke nasıl ve hangi koşullarda yabancıları kabul edeceğine kendisi karar verir.

Bu genel kuralın istisnası, ülkelerin mültecileri ırk, din, tabiiyet, belirli bir sosyal gruba mensubiyet veya siyasi görüşleri nedeniyle, yaşamlarının veya özgürlüklerinin tehlikeye girdiği ülkelere hiçbir şekilde geri gönderemeyeceğidir (*zulüm olan yere geri göndermeme* ilkesi). Bu ilke, mülteci ev sahibi ülkeye yasadışı yollarla girse bile geçerlidir. Ancak, bir ülkenin veya toplumun güvenliğine tehdit oluşturan bir mülteci söz konusu korumadan faydalanma talebinde bulunamaz.

Savaş suçlusunu olduğu veya siyasi olmayan önemli bir suç işlediği, ciddi nedenlerle düşünülen kişiler, özellikle Sözleşme'nin koruma kapsamı dışında tutulmuşlardır.

İşkencenin Önlenmesine Dair Sözleşme ve diğer insan hakları belgelerindeki *zulüm olan yere geri göndermeme* hükmü kapsamında geri gönderilmeye karşı korunma gözönünde bulundurulduğunda, yukarıdaki gibi hariç bırakılan kimse yoktur.

Mülteciler ve Göçmenler: Aralardaki fark nedir?

Göçmenlerin aksine, mülteciler ülkelerini terk etmeyi kendileri seçmezler bunu yapmaya bir anlamda mecbur kalırlar. Ekonomik nedenlerle göç eden kişiler, yaşam standartlarını arttırmak için ülkelerini terk etmektedirler. Mülteciler ile ekonomik nedenlerle göç edenler arasındaki en önemli fark, ekonomik göçmenlerin ülkelerinin kendilerine sağladığı devlet korumasından faydalanıyor olmalarıdır, oysa mülteciler açısından devlet korumasından söz etmek mümkün değildir. Ekonomik nedenlerle göç edenler, mülteci statüsü için gerekli olan ölçütlere uygun olmadıklarından, mülteciler için geçerli olan uluslararası korumadan yararlanamazlar. ■

Mülteci statüsü aşağıdaki durumlarda verilir mi?

Birkaç Özel Durum

Askerler mülteci olabilir mi?

Mülteciler sivillerden oluşur. Sığındığı ülkeden, kendi menşe ülkesine yönelik yapılan askeri hareketlerde yer almaya devam eden kişiler mülteci olarak kabul edilmez.

Yoklama kaçakları mülteci olabilir mi?

Her ülke, olağanüstü hallerde vatandaşlarını silah altına çağırma hakkına sahiptir. Fakat, vatandaşlar, vicdani red hakkına eşit olarak sahip olmalıdır. Ancak vicdani red hakkının gözetilmediği veya çatışmaların uluslararası normları açıkça ihlal ettiği durumlarda, zulme uğramak korkusuyla kaçan yoklama kaçakları örneğin yetkililerin yoklama kaçaklarına siyasi görüşler atfetmesi gibi nedenlere bağlı olarak , mülteci statüsü kazanmaya uygun olabilirler.

Bir suçlu mülteci olabilir mi?

Bir kişi işlediği adi bir suç yüzünden cezai kovuşturmadan kaçırırsa, bu o kişinin zulümden kaçtığı anlamına gelmez. Fakat, adi suçlarla veya diğer siyasi olmayan suçlarla itham edilen suçlu veya suçsuz kişiler, siyasi veya başka sebeplerle zulme uğrayabilirler ve bu nedenle mülteci statüsü almaya uygun görülebilirler. Ayrıca siyasi eylem suçu ile mahkum edilen kişiler de mülteci olabilir.

Savaş suçluları mülteci olabilir mi?

Savaş suçlarına, soykırım suçu da dahil olmak üzere geniş çaplı uluslararası savaş ve insan hakları hukuku ihlallerine ortak olanlar, mülteciler için geçerli olan koruma ve yardımlardan özellikle hariç tutulmuşlardır. Bu türden bir olaya karıştığına dair ciddi bir şüphenin olduğu hiç kimseye mülteci olarak koruma sağlanmamalıdır. Ciddi güvenlik sıkıntılarının yaşandığı büyük kamplarda, bu suçları işleyenlerin belirlenmesi ve ayıklanmasında çok büyük zorluk çekilmektedir; BMMYK yargıç ya da bir polis kuvveti değildir. Problemin büyüklüğü gözönünde tutulduğunda; uygulamada bu problemi çözmek için başvurulabilecek en iyi yöntem, savaş suçlularını adalet karşısına çıkarmayı hedefleyen uluslararası girişimlere mümkün olan en fazla desteği vermektir. BMMYK, bu konuya ilişkin haber aldığı her türlü bilgiyi ilgili BM organları ve yetkili makamlarla paylaşmakla yükümlüdür.(Ancak, BMMYK, mültecilerin saha personeline gizli olarak verdiği bilgileri açıklarken de duyarlı davranmalıdır.) Ruanda ve Eski Yugoslavya'daki savaş ve soykırım suçlarını araştıran mahkemelerin görevi, kalıcı olarak yurda geri dönüşü sağlamak açısından çok önemlidir. Kalıcı olarak yurda geri dönüş, ancak gerçek barış ve uzlaşma ortamı hızlı ve adil bir yargılama ile sağlanırsa gerçekleşebilir.

Sosyal baskılara boyun eğmedikleri için saldırıya uğrayan kadınlar mülteci olabilir mi?

Kadınlar ırkları ya da çeşitli sosyal gruplara üyeliklerine dayanan siyasi, etnik veya dini sebeplerden dolayı zulme uğrayabilirler. BMMYK'ne göre, katı toplumsal kurallara uymadığı için, zulme varan ciddi ayrıma veya insanlık dışı muameleye maruz kalıp kaçan kişiler, mülteci statüsü kazanmak için geçerli sebeplere sahiptirler. Bu tür bir zulüm, bir devlet yetkilisinden veya yeterli devlet korumasının bulunmadığı yerlerde- devlet dışı aktörlerden gelebilir. Tecavüz gibi cinsel şiddet olayları zulüm teşkil edebilmektedir.

Kısıtlayıcı kıyafet giymeyi reddetmesi ya da kendi eşini seçmek ve bağımsız bir hayat yaşamak istemesi nedeniyle kendisine saldırıda bulunulmasından korkan bir kadın mülteci olabilir. 1984 yılında, Avrupa Parlamentosu, toplumsal göreneklere karşı gelmeleri nedeniyle zalimane ya da insanlık dışı muamele ile karşılaşan kadınların, mülteci statüsünün belirlenmesi amacıyla belirli bir toplumsal grup olarak değerlendirilebileceklerine karar verdi. Avustralya, Kanada, Birleşik Krallık, Birleşik Devletler cinsiyete dayalı zulüm ile ilgili olarak etraflı kılavuzlara sahiptir ve Almanya, Hollanda ve İsviçre için de bu tür bir gelişmeden bahsetmek mümkündür. BMMYK, diğer ülkeleri de, resmi olarak bu tür bir tutum izlemeleri konusunda teşvik etmektedir.

❑ Ülkesine döndüğü takdirde kendisinin veya çocuk olan kızının sünnet edileceğinden korktuğunu beyan eden bir kadın mülteci olabilir mi?

Fransa, Kanada ve ABD’de kadınların sünnet edilmesinin bir tür zulüm olduğu ve kendi ülkelerinde sünnet edilmekten korkan kadınların mülteci statüsü kazanabileceği resmen kabul edilmiştir. Yakın zamanlarda incelenen dosyalardan birinde, *küçük kızının sünnet edilmesini reddettiği için* kendi ülkesinde zulme uğrayacağından korkan bir kadın, mülteci olarak tanınmıştır. BMMYK, diğer ülkeleri bu yaklaşımı benimsemeye teşvik etmektedir.

❑ Cinsel tercihi sebebiyle zulüme uğramaktan korkan bir kişi mülteci statüsü kazanmaya uygun mudur?

Homoseksüeller, belirli bir sosyal gruba mensubiyetten kaynaklanan zulüm nedeniyle mülteci statüsü kazanabilirler. Homoseksüel olduğu için insanlık dışı muamele, saldırıya veya ciddi ayrıma maruz kalan ve devletleri tarafından korunmayan veya korunamayan kişilere mülteci statüsü tanımak bir BMMYK politikasıdır.

❑ Gemiyle kaçanların veya denizde kurtarılan kişilerin sığınma başvuruları konusunda kılavuzlar var mı?

Gemi kaptanlarının uluslararası hukuk çerçevesinde, denizde zor durumda olan kişileri kurtarmak temel yükümlülüğü bulunmaktadır. Gemiyle kaçan Vietnamlılar örneğinde olduğu gibi, bazı durumlarda bu insanlar sığınmacı olabilir. Ayrıca gemiler, sığınmacı olabilecek kaçak yolcular taşıdıklarının farkına varabilirler.

Gemi ile kaçan sığınmacılara ilişkin bağlayıcı bir uluslararası sözleşme yoktur. Bu nedenle, bu kişilerle ilgili uygulamalar çeşitlilik göstermektedir. BMMYK’nin görüşüne göre, mümkün olduğu sürece gemi ile kaçanların ilk varış limanında karaya çıkmalarına izin verilmeli ve sözkonusu kişilerin mültecilik statüleri de oradaki yerel yetkililer tarafından belirlenmelidir.

Karaya ulaşıldığında liman Devletinin kaçak kişinin inmesine izin vermemesi halinde, ve bir sonraki limanın kaçakların hayatının tehlikeye gireceği bir devlete ait olması durumunda, bu hareket zulüm olan yere geri gönderme (refoulement) ile eş sayılır. Böyle durumlarda, BMMYK görevlileri gemi içinde görüşme yapmak üzere görevlendirilir. Müracaat sahibinin mülteci olduğuna kanaat getirilmesi halinde genellikle üçüncü ülkeye yerleştirme olan kalıcı çözümün uygulanmasına yardımcı olurlar. ■

Mültecileri koruyabilmek için bir Devlet, onların kim olduğunu bilmelidir. Bir Devlet uluslararası korumaya ihtiyacı olanlarla, topraklarına giriş yapmak isteyenleri ayırt edebilmelidir. Bu ayırım bir Devlet tarafından, sığınma başvurularının münferiden değerlendirmesi veya büyük gruplar

halinde gelen kişiler var ise daha pratik bir uygulama olan grup olarak mülteci statüsünün belirlenmesi yoluna başvurulmasıyla gerçekleştirilmektedir.

Sığınma ile Zulüm Olan Yere Geri Göndermeme (Non-refoulement) Arasındaki İlişki İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve Mülteci Sözleşmesi

Sığınma arayabilme ve sığınma hakkından yararlanma uluslararası insan hakları hukukunda yer almaktadır ve mültecilerin korunması açısından çok önemli rol oynamaktadır. 1992 yılında, BMMYK Yürütme Komitesi, “İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sinin Madde 14(1) 1’de yer alan sığınma arayabilme hakkı ve bu haktan faydalanabilme kavramlarından doğan sığınma kurumunun, mültecilere uluslararası koruma sağlayan en temel mekanizmalardan birisi olduğunu” belirtmiştir (Karar No 28 (c)). Sığınma, iki amaca hizmet etmektedir: Korumaya yönelik genel bir çerçeve oluşturur ve mültecilerin sorunlarına çözümler getirilmesini sağlar.

“Parlamentolararası Konsey... BM Genel Kurulu’nun 4 Aralık 2000 tarihinde aldığı karar ile, 20 Haziran 2001 tarihi itibarıyla 20 Haziran gününün ‘Dünya Mülteciler Günü’ olarak anılması kararını memnuniyetle karşılamaktadır ve parlamenterlerin bu günde mültecileri destekleyici faaliyetlere katılmalarını teşvik etmektedir”.
Parlamentolararası Birlik Konseyi, Nisan 2001

İnsan Hakları Hukuku Dahilinde Ek Koruma

Mülteci Sözleşmesi’ndeki *zulüm gördüğü yere geri göndermeme (non-refoulement)* hükmüne ek olarak, insan hakları hukuku da kişiyi tehlike olan yere geri göndermeme yükümlülüğünü farklı bir anlatımla belirtmektedir. Eylül 2001 itibarıyla 131 ülkenin taraf olduğu İşkencenin Önlenmesine Dair Sözleşme, kişilerin işkence tehlikesi olan bir yere ihraç edilmesini ya da gönderilmesini yasaklamıştır.

➤ İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçük Düşürücü Muamele ya da Cezalandırmaya Karşı Sözleşme’ye Taraf Devletler

26 Haziran 1987’de yürürlüğe girmiştir

Afganistan, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Antigua ve Barbuda, Arjantin, Arnavutluk, Avustralya, Avusturya, Azerbeycan, Bahreyn, Bangladeş, Belçika, Belize, Benin, Beyaz Rusya, Birleşik Krallık, Bolivya, Bosna-Hersek, Botsvana, Brezilya, Bulgaristan, Burkina Faso, Burundi, Cape Verde, Cezayir, Çad, Çek Cumhuriyeti, Çin, Danimarka, Ekvator, El Salvador, Endonezya, Ermenistan, Estonya, Etiyopya, Fas, Fildişi Sahili, Filipinler, Finlandiya, Fransa, Gabon, Gana, Gine, Guatemala, Guyana, Güney Afrika, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, Honduras, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Japonya, Kamboçya, Kamerun, Kanada, Kıbrıs, Kolombiya, Kosta Rika, Küba, Katar, Kazakistan, Kenya, Kırgızistan, Kore (Cumhuriyeti), Kongo (Demokratik Cumhuriyeti), Kuveyt, Letonya, Lübnan, Libya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Makedonya (Eski Yugoslav Cumhuriyeti), Malavi, Mali, Malta, Mauritius, Meksika, Mısır, Moldova, Monako, Mozambik, Namibya, Nepal, Nijer, Nijerya, Norveç, Özbekistan, Panama, Paraguay, Peru, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya Federasyonu, Saint Vincent ve Grenadinler, Suudi Arabistan, Senegal, Seyşel Adaları, Sierra Leone, Slovakya, Slovenya, Somali, Sri Lanka, Şili, Tacikistan, Togo, Tunus, Türkiye, Türkmenistan, Uganda, Ukrayna, Uruguay, Ürdün, Venezuela, Yemen, Yeni Zelanda, Yugoslavya, Yunanistan, Zambiya. ■

Buna ek olarak, Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmeleri de kişinin işkence tehlikesi olan yere gönderilmesini yada ihracını yasaklar şekilde yorumlanmıştır.

Mültecilerin sahip oldukları hak ve yükümlülükler nelerdir?

Mülteciler güvenli sığınma hakkına sahiptir. Ancak, uluslararası koruma, fiziksel korumadan çok daha fazlasını içermektedir. Mülteciler, her bireyin sahip olduğu belli temel haklara ve bir ülkede yasal olarak ikamet eden herhangi bir yabancının sahip olduğu asgari haklara sahip olmalı ve yardım almalıdırlar. Bu mültecilerin, düşünce ve hareket özgürlüğü, işkence ve aşağılayıcı muamele görmeme gibi temel hak ve özgürlüklere sahip olduğu anlamına gelmektedir.

Mülteciler de diğer bireylerin sahip olduğu ekonomik ve sosyal haklardan yararlanırlar. Her mülteci sağlık yardımı alabilmelidir. Her yetişkin mültecinin çalışma hakkı olmalıdır. Hiçbir mülteci çocuk okula gitmekten yoksun bırakılmamalıdır.

Büyük çaplı mülteci akınları gibi belli başlı durumlarda, mülteci kabul eden devletler, hareket özgürlüğü, çalışma özgürlüğü ya da tüm çocuklar için uygun eğitim gibi belli hakları sınırlamak zorunda kalabilirler. Bu tür açıkların, mümkün olduğu hallerde, uluslararası topluluk tarafından doldurulması gerekir. Sığınma sağlayan ülkenin hükümetinden ya da diğer kuruluşlardan başka herhangi bir kaynak sağlanamadığında, BMMYK, kendi temel ihtiyaçlarını karşılayamayan mültecilere ve ilgi alanı dahilindeki diğer bakıma muhtaç kişilere yardım sağlar. Yardımlar, finansal yardım, gıda, mutfak malzemeleri, araç- gereç, sıhhi ekipman ve barınak ya da kamplarda ve diğer topluluklarda yaşayan mülteciler için okul ya da klinik açmaya yönelik programlar biçimde olabilir. BMMYK, mültecilerin mümkün olduğunca çabuk kendi kendilerine yeter hale gelebilmelerini sağlayacak her çabayı göstermektedir; bunun için resmi gelir getirici faaliyetler ya da mesleki beceri geliştirme eğitim projeleri gerekli olabilmektedir.

Mültecilerin de belli yükümlülükleri vardır, buldukları sığınma ülkesinin yasa ve yönetmeliklerine ve kamu düzenini korumak için yetkililerce alınmış önlemlere uymaları gerekmektedir. ■

Mülteci Sözleşmesinin non-refoulement hükümleri ile İşkence İle Mücadele Sözleşmesi, bir dereceye kadar kesişmektedir. Her iki antlaşmayı da kabul etmiş olan ülkelerde, her iki Sözleşme kapsamında da korumadan faydalanmak üzere başvuruda bulunan sığınmacı sayısı artış göstermektedir. Bunun birkaç sebebi bulunmaktadır: bazı başvuruların, mülteci statüsü ölçütleri çerçevesinde yanlışlıkla reddedilmesi, mülteci tanımına uymasalar dahi bazı kişilerin uluslararası korumaya ihtiyaçlarının bulunması ve bazı başvuruların da Mülteci Sözleşmesindeki istisnaların kapsamına girmesi gibi. İşkence İle Mücadele Sözleşmesini denetlemekle görevli uzman kuruluş olan BM İşkenceyi Önleme Komitesi, bazı durumlarda, sığınma ülkesinde mülteci statüsünün tespiti ile görevli makamlar tarafından başvuruları reddedilen sığınmacıların lehinde karar almıştır.

Non-refoulement (Zulüm olan yere geri göndermemenin) kapsamı: Bir Karşılaştırma

Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü

- Kimler koruma kapsamındadır?** Mülteciler: Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü nedeniyle haklı sebeplerle zulüm görme korkusu taşıyan kişiler.
- Hangi tehlikelerden korunur?** Özgürlüğünün ve hayatının tehlike altında olduğu durumlardan korunur.
- İstisnalar nelerdir?** Sığınmacının, sığınma ülkesinin güvenliğine veya kamu düzenine karşı tehdit oluşturduğu veya ağır bir suç işlediğine dair nihai bir hükmün bulunması gibi haklı sebepler varsa koruma sağlanmaz.

İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme

- Kimler koruma kapsamındadır?** Herkes
- Hangi tehlikelerden korunur?** İşkenceye maruz kalma riski olduğuna dair nedenleri olanlar korunur.
- İstisnalar nelerdir?** İstisna yoktur.

Bazı ülkeler başvuruları, hem Mülteci Sözleşmesi'nin hem de İşkenceye Karşı Sözleşmenin kriterleri kapsamında inceleyebilmek için prosedürler geliştirmiştir. Bu uygulama, Mülteci Sözleşmesi tam ve eksiksiz uygulandığı sürece daha etkin olabilir. İşkenceye Karşı Sözleşme kapsamında *zulüm olan yere geri göndermeme* ilkesinden yararlanan kişilerin, bu tür haklar İşkence İle Mücadele Sözleşmesinde öngörülmediği için, ekseriya mültecilere tanınmakta olan hak ve faydalardan istifade edememeleri endişesi bulunmaktadır. Bu bakımdan, sözkonusu kişilerin mülteci kriterlerine uygun olmaları halinde, Mülteci Sözleşmesi kapsamında mülteci olarak tanınmaları gerekir.

Bireysel Statü Belirlenmesi

Sığınma hakkı, bireysel sığınmacıların, iddialarının incelenmesi için adil ve etkin usullere erişebilmelerini gerektirmektedir. Bazı durumlarda, ilgili devletin isteği üzerine mülteci statüsü belirlenmesini BMMYK üstlenebilir. Mülteci Sözleşmesi'nde belirtilen yükümlülüklerini yerine

getirmek için mültecileri ayırd etmek ve geri göndermeyi önlemek Devletlerin sorumluluğundadır.

Mültecilerin korunmasına yönelik en büyük katkı, parlamenterler tarafından Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü ve diğer uluslararası standartlar ile uyumlu bir mevzuat oluşturulması ile gerçekleşecektir. Mülteci statüsünün belirlenmesine dair ulusal usuller, parlamento üyelerinin özellikle üzerinde durmaları gereken önemli bir unsurdur, çünkü bu usuller koruma açısından hayati önem arz etmektedir ve bu tür usullerin içeriğinin tespiti Mülteci Sözleşmesi kapsamında sığınma ülkesine bırakılmıştır.

Sığınmacılar ve Mülteciler: Aralarındaki fark nedir?

“Sığınmacı” mülteci statüsü almaya yönelik başvurusu henüz karara bağlanmamış kişiler için kullanılan bir terimdir. Aynı zamanda henüz başvuru yapmamış veya başvurusu hakkında cevap bekleyen kişiler de sığınmacı olarak tanımlanır. Her sığınmacı mutlaka mülteci olarak tanınmasa da , birçoğu tanınmaktadır.

Başvuru adil bir şekilde incelenene kadar *zulüm olan yere geri göndermeme* ilkesi gereğince sığınmacı, geri göndermeme ilkesinden ve insanca muamele standartlarından yararlanma hakkına sahiptir.

Uluslararası hukuka göre bir kişi, Sözleşme’de tanımlanan mülteci kriterlerine uygun bulunduğu zamandan itibaren mülteci olarak kabul edilir.

Mülteci statüsünün tanınması duyurma niteliğindedir, yani bir kişinin mülteci olduğu gerçeğini bildirir. Bir kişi, tanınmadan dolayı mülteci olmaz, zaten mültecilik kriterlerine uygun olduğu için mülteci olarak tanınır. ■

Bir kişinin mülteci olarak tanınıp tanınmayacağına ilişkin yöntemler, farklı hukuki gelenekleri, yerel koşulları ve ulusal kaynakları yansıttığından tüm dünyada ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu çeşitlilik göz önünde tutulduğunda, BMMYK Yürütme Komitesi, usullere ilişkin asgari standartlar konusunda genel bir kılavuz tespit etmiştir.

BMMYK’nin Danışmanlık Rolü: BMMYK, Mülteci Sözleşmesi’nin uygulanması ve yorumlanması konusunda çok önemli bir yasal ve pratik deneyime sahiptir. Çoğu ülkede BMMYK, mülteci statüsü usulleri belirlenirken danışmanlık rolünü üstlenir. BMMYK sığınma başvurularından haberdar edilir, dosyalara ve alınan kararlara erişimi güvence altındadır ve konuyla ilgili gözlemlerini sunma yetkisine sahiptir. Bazı ülkelerde BMMYK, olumsuz sığınma kararlarını gözden geçiren temyiz makamının bir parçasıdır. BMMYK, mülteci statüsü almış kişileri etkilemeyen sınırdışı etme usullerinde veya havaalanlarında uygulanan özel prosedürlerde de önemli ölçüde yer alır.

Adil Prosedürler: Kontrol Listesi

1951 Sözleşmesi, ulusal mülteci statüsü belirlemeye yönelik sistemler için özel koşullar belirtmemiştir. Aşağıdaki sorular Yürütme Komitesinin rehberliğinde ve BMMYK’nin deneyim ve

uzmanlığı doğrultusunda, sığınmacılara adil ilke ve yöntemlerin uygulanmasını sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Giriş

- Sığınmacı mülteci statüsünün belirlenmesi prosedürüne erişebiliyor mu? Örneğin, Sığınmacının başvurusunda bulunmasına izin veriliyor mu?

Mülakattan Önce

- Sığınmacı prosedürler hakkında bilgilendirildi mi?
- Sığınmacıya BMMYK ile irtibat kurma fırsatı verildi mi?
- Sığınma başvurusunun hazırlanması için yeterli zaman verildi mi?

Mülakat

- Statü belirlemeye yönelik mülakat, yetkili makamın yetkin bir görevlisi tarafından mı yapılıyor?
- Tercüman yetkin ve tarafsız mı?
- Başvuru sahibinin yasal temsile erişimi var mı?
- Sığınmacının bayan olduğu durumlarda, görüşme sırasında ihtiyaç duyulması halinde, bayan tercüman bulunuyor mu?
- Ailelerinden ayrı düşmüş çocuklarla mülakat yapmak için ne gibi düzenlemeler bulunuyor?

İtiraz

- İlk görüşme sonunda red durumunda resmi bir itiraz mekanizması var mı?
- İtiraz başka bir merci tarafından mı inceliyor?
- Dosyanın sistemi açıkça suistimal edici olduğu durumlar dışında, sığınmacıya itiraz başvurusu sonuçlanıncaya kadar ülkede kalma izni veriliyor mu?

BMMYK'nın Denetleyici Rolü

- BMMYK sığınmacılarla ilgili bilgilere ve zabıtlara rahatça ulaşabiliyor mu? ■

Etkin Usüller

Usüller, adil olduğu kadar da etkin olmalıdır. Parlamenterler, mülteci statüsü belirlenmesi için yeterli kaynak tahsis ederek prosedürlerin etkin kılınmasını teşvik edebilirler. Mülteciler, ancak durumları hakkındaki karar çabuk alınırsa, güvenlikleri teminat altına alınırsa ve hayatlarını yeniden inşa etmeye başlarsa bu durumdan yarar sağlarlar. Ulusal makamlar sığınmacıların ülkedeki mevcudiyetine olumlu yaklaşırsa halk, mültecilerin korunmasını desteklemeye daha istekli hale gelir. Başvurular, çabuk ve düşük maliyetli bir şekilde olduğu kadar insan hakları ilkelerine de saygılı bir şekilde değerlendirilirse, hükümetler bu durumdan yarar sağlar.

Uluslararası korumadan faydalanması uygun görülmeyen bireyler belirlenerek süratli bir şekilde geri gönderilir.

Statü Belirlenmesinde Gözönünde Bulundurulacak Diğer Unsurlar

Bir kişinin mülteci olarak korunma hakkı elde edip edemeyeceğine karar vermek, iki aşamalı bir süreçtir. İlk olarak, kişinin mülteci tanımına uygunluğu değerlendirilmelidir. İkinci olarak ise kişinin tanıma uygun olsa dahi, uluslararası korumadan yararlanmaması için bir nedenin var olup olmadığı incelenmelidir.

➤ Değişen Koşulların Değerlendirilmesi

Başvurular incelenirken, mülteci statüsü verilmesine neden olan koşulların değişip değişmediğinin değerlendirilmesi konusu ortaya çıkmaktadır. Mülteci Sözleşmesinde mültecilik statüsünün sona erdirilmesiyle ilgili hükümler (madde 1, C, 5) olarak bilinen hükümler, mülteci olarak zaten tanınmış bir kişinin mültecilik statüsünü sona erdirmeye yönelik hükümlerdir, ancak bu hükümlerin kapsamı ve mültecilik statüsünün ortaya çıkmasına yol açan koşulların değişip değişmediği genellikle ilk statü belirlenmesi sürecinde de dikkate alınmaktadır. BMMYK Yürütme Kurulu, Devletleri sona erme hükümlerine başvurmak konusunda aceleci davranmamaları için uyarmıştır. Devletler, uluslararası koruma ihtiyacının gerçekten sona erdiğinden emin olmalıdırlar.

Menşe ülkede köklü ve önemli değişiklikler olduğunda sona erdirmeye hükümlerine, başvurulabilir. Bu değişikliklerin geçerliliği ayrıca zaman içinde teyit edilmelidir.

Değişen koşullar nedeniyle statünün sona ermesi, menşe ülkedeki nesnel duruma bağlı olduğundan bu hüküm, aksi ispat edilmedikçe o ülkeden gelen tüm mültecilere uygulanabilir. Ancak mültecilerin de, kendi özel durumlarının tekrar incelenmesini talep etme olanağına sahip olmaları gerekir.

Uluslararası korumaya olan ihtiyaç ortadan kalkmış olsa bile, daha önce uğradıkları zulümden doğan zorlayıcı sebepler nedeniyle bir kişinin veya aile bireylerinin menşe ülkelerine dönmelerini beklemek doğru olmayabilir. Örneğin ağır travma geçirmiş kişiler menşe ülkelerine geri dönmeye zorlanmamalıdır.

“Devletler baskı korkusuna neden olan bazı unsurların yanı sıra genel insan hakları koşulları da dahil olmak üzere, mülteci statüsünün verilmesine yol açan durumun nesnel ve kanıtlanabilir bir biçimde ortadan kalkmış olduğunun garantilenmesi için milliyet ya da menşe ülkedeki değişikliklerin temel karakterini dikkatle değerlendirmelidir.”

BMMYK Yürütme Kurulu Karar No.69 (1992)

➤ Koruma hakkında yararlanamayanların durumu

Ülkeler, uluslararası korumayı hak etmeyen kişileri korumakla yükümlü değildir. Mülteci Sözleşmesi’ne göre (Madde 1, F) bir kişi eğer barışa ve insanlığa karşı ciddi bir suç işlemiş ise, savaş suçlusu ise, mülteci olarak bir ülkeye kabul edilmeden evvel sığınma ülkesinin

dışında ciddi bir siyasi olmayan suç işlemiş ise veya Birleşmiş Milletler'in ilke ve amaçlarına aykırı eylemlerden suçlu bulunmuş ise bu kişi uluslararası korumayı hak etmez.

Ayrıca, menşe ülkesine karşı askeri harekatlarda yer almaya devam eden kişi mülteci olarak kabul edilmez. Silahlı mücadele, mültecilik statüsünün sivil ve insani karakterine uygun değildir.

BMMYK, ulusal mevzuattaki mülteci statüsünün dışında bırakma hükümlerinin Mülteci Sözleşmesi'ndeki ilgili hükümlerin üslubunu benimsenmesini önermektedir.

➤ Devletler kendi kriterlerini oluşturabilir mi?

Bir Devlet mülteci sözleşmesinde bulunan mülteci kriterlerinden daha kapsamlı kriterler uygulamakta özgürdür. Cartagena Bildiri'sinde ve Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi'nde bulunan tanımlar buna bir örnektir. Aslında bir ülke egemenlik hakkını kullanarak herkese sığınma hakkı verebilir. Ancak Mülteci Sözleşmesi'ne taraf olan bir Devlet, engelli olan veya belirli ülkelerden gelen mültecileri kabul etmemek gibi, mülteci tanımını kısıtlayıcı kriterler uygulayamaz. Söz konusu kişiler mülteci tanımına uymaları halinde korumadan faydalanmalıdırlar. Sığınma ülkesinde veya üçüncü bir ülkeye yerleştirme gerektiren acil durumlarda bir başka sığınma ülkesinde uluslararası yardım yoluyla bu kişilere gereken yardım ve çözüm sağlanmalıdır.

Mülteciler ve HIV/AIDS

Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Programı'nın (UNAIDS) tahminine göre dünyada şu anda 36 milyonun üzerinde HIV/AIDS virüsü taşıyan insan bulunmaktadır. Bu kişilerin %89'u Alt Sahra Afrika'sında ve Asya'nın gelişmekte olan ülkelerinde yaşamaktadır. Çatışmaların, istikrarsızlığın, sağlıksız besinlerin, yoksulluğun HIV/AIDS'in yayılmasına uygun zemin hazırladığı yaygın olarak kabul edilmektedir. Ayrıca dünyadaki birçok mültecinin de bu koşullar altında yaşamak zorunda olduğu bilinmektedir.

Mülteci kamplarında bu koşulların olumsuz etkileri daha da fazla hissedilir. Mültecilerin içinde bulunduğu durum; yüksek risk taşıyan, zorlamayla gerçekleşen cinsel davranış veya cinsel suistimale yol açar. Kadınlar ve kızlar sık sık gıda, barınma ve güvenlik gibi temel gereksinimleri temin etmek için cinsel ilişkiye zorlanırlar. Ayrıca, kadınlar ve çocukların şiddete ve tecavüze maruz kalma riski daha yüksektir. (1993-1994 yıllarında Ruanda'daki soykırımda tecavüze uğrayan ve gönüllü danışmanlık hizmetini ve test olmayı kabul eden kadınların %80'inin HIV testi pozitif çıkmıştır).Kamplardaki gençler, erken yaşlarda cinsel ilişkide bulunabilirler ve korunmasız seks, çok eşlilik, daha yaşlı erkeklerle hediye karşılığı birlikte olma gibi riskli uygulamalarda bulunabilirler. Yetişkin mülteciler arasında seks ticareti, alkol bağımlılığı ve kadının düşük sosyal statüye sahip olması, HIV'in kamplarda yayılmasının temel nedenlerindedir.

1996 yılında BMMYK, UNAIDS ve Dünya Sağlık Örgütü, hükümetlerin ve işbirliği yapan örgütlerin acil durumlarda HIV'in yayılmasını önlemek için gerekli önlemleri almalarına yönelik olarak ve hastalıktan etkilenenlerin tedavilerinin yapılmasında yol göstermeyi amaçlayan "Acil Durumlarda HIV Müdahaleleri Kılavuzu" adlı kılavuzu yayınladı.

HIV/AIDS sorunu, mültecilerle ilgili acil durumların ilk aşamasında ele alınmalıdır. HIV'in yayılmasını önlemeyi amaçlayan başlıca tedbir "zorunlu asgari paket" olarak bilinmekte ve beş önlemden oluşmaktadır:

- Mültecilere, kendilerini HIV enfeksiyonundan korumaları için bilgi ve beceri eğitimi sağlanması
- Kişilerin kendilerini HIV'den korumalarına yönelik olarak prezervatif gibi araçlara erişimlerinin sağlanması
- HIV'in yayılmasının engellenmesi ve genel tedbirlerin uygulanabilmesi amacıyla eldiven ve diğer malzemelerin sağlanması
- Bağışlanan tüm kanların HIV'a karşı test edilerek güvenli kan bankalarının oluşturulması
- Mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerde HIV/AIDS'in yaygın görüldüğü yerler ve sorunun kökenini oluşturan bölgelerdeki müdahale programlarıyla ilgili bilgi toplanması

Mülteci krizi istikrarlı hale geldikçe tedbir programları tüm mülteci topluluğunu kapsayacak şekilde genişletilmeli ve HIV/AIDS virüsü taşıyan insanlar için kapsamlı bakım sağlanmalıdır. HIV/AIDS programlarının planlanması ve uygulanması, entegre temel sağlık programları çerçevesinde yapılmalıdır. HIV/AIDS, yalnızca bir sağlık sorunu değil aynı zamanda toplumun ekonomisini, gelişmesini ve insan haklarını etkileyen bir konu olduğundan eğitimi, kamu hizmetlerini ve bölgesel planlamayı da içine alan bir yaklaşım gerektirmektedir. Toplulukları temel alan yaklaşımlar, HIV'in yayılmasının önlenmesinde ve HIV/AIDS virüsü olanlara özel ilgi gösterilmesinde en etkin yöntem olduğundan, mülteciler de HIV/AIDS programlarına katkıda bulunmalıdır.

Mülteciler de dahil olmak üzere, HIV/AIDS olan insanların ayrımcılığa maruz bırakılmaksızın itibarlı bir yaşam sürme hakkı vardır. Bireysel HIV testleri, BMMYK politikalarına aykırı değildir. HIV testi için kullanılan kaynaklar, mültecilerin bulunduğu bölgelerdeki kan tedarikinin güvenli olmasını sağlamak için kullanılmalıdır. Ancak BMMYK, mültecilerin zorla HIV testinden geçirilmesine kesinlikle karşıdır. Zorla yapılan HIV testi, virüsün yayılmasını durdurmakta etkili olmadığı gibi, HIV testi pozitif çıkan bireylere ayrımcılık yapılması yoluyla insan hakları ihlaline de yolaçabilir. 1990 yılında BMMYK ve Uluslararası Göç Örgütü, zorla yapılan HIV taramalarına ve potansiyel sığınma ya da yerleştirme sağlayan ülkelerin, mültecilerin HIV durumlarını temel alan kısıtlamalara gitmelerine karşı çıktıklarını belirten ortak bir bildiri yayınlamışlardır. ■

Büyük Gruplar Halinde Gelen Mülteciler

Mülteciler büyük gruplar halinde sınırı geçerse, ülkelerin koruma ve yardım etme kapasitesi yetersiz kalabilir. Uluslararası toplum, sığınma ülkesinin yardım etme görevini paylaşmalıdır. Zulüm olan yere geri göndermeme ilkesi gibi temel koruma prensiplerinin benimsenmesi ülkelerin bir yükümlülüğüdür ve yükü paylaşma koşuluna bağlanamaz. BMMYK, sığınma ülkelerinde sınırların açık tutulması ve uluslararası desteğin sağlanması için gereken her türlü çabayı göstermektedir. Büyük mülteci akınlarına yönelik doğru müdahale, hayat kurtarabilir, bölgede istikrarı sağlayabilir, ve uluslararası işbirliğini teşvik edebilir.

Mülteciler sınırdan akın akın gelirken, bazı kimselerin mülteci olduklarına dair şüphe olsa bile, kişisel sığınma başvurularını incelemek hem imkansızdır hem de uygun değildir. Büyük gruplar halinde kaçan kişilerin içinde buldukları durum, onların kişi bazında mülteci olarak kabul

edilmeleri gerektiğini gösteriyorsa, sığınma ülkesinin grup olarak mülteci statüsü belirlemesi veya 'prima facie' (varışta mülteci statüsü tanınması) yöntemini kullanması uygundur. Bu uygulama, kişilerin Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü kapsamında mülteci olup olmadıklarına ilk anda bakılmadan, kalıcı bir çözüme ilişkin düzenlemeler yapılmıncaya kadar, ihtiyacı olanlara temel koruma ve yardımın ulaştırılmasına olanak sağlar.

“Yürütme Komitesi, uluslararası dayanışma ve yük paylaşımının, mültecileri korumaya yönelik ilkelerin tatminkar bir şekilde uygulanması üzerinde doğrudan etkiye sahip olduğunu kabul eder; bununla birlikte, insan haklarına ve insani ilkelere saygının uluslararası topluma mensup tüm üyelerin taşıdığı bir yükümlülük olduğunun, iltica prosedürüne alınma ve Devletlerin koruma yükümlülüklerini yerine getirme konusunun öncelikle yük paylaşımına ilişkin düzenlemelerin mevcudiyetine dayanmaması gerektiğini vurgular.”
BMMYK Yürütme Komitesi No 85(p) (1998)

➤ **Geçici Koruma**

Geçici koruma, silahlı çatışmalardan, insan hakları ihlallerinden veya diğer zulümlerden kaçan büyük gruplar için ani ve kısa vadeli bir çözümdür. Eski Yugoslavya'dan kaçan insanlar için Avrupa ülkeleri tarafından geliştirilen geçici korumanın amacı, sığınmayla karşılaşacak ilk ülkelerde korumayı sağlamak ve tutarlı bir bölgesel çözüm sunabilmektir. Yerinden edilen herkes, BMMYK'nin yetkisi içindeyken mülteci olduğundan ve çoğunluğu da Sözleşme'deki mülteci tanımına uygun olabileceğinden geçici koruma, uluslararası mülteci koruma rejimi ilkelerini temel alır.

“Konferans, hükümetlere ve parlamentolarına, mültecilerin silahlı çatışmalarda canlı kalkan olarak ya da siyasette piyon olarak kullanılmalarının kınanması çağrısında bulunmaktadır.”
99. Parlamentolararası Birlik Konferansı, Nisan 1998

Sığınma ülkeleri, insanları kaçmaya iten koşullarda önemli bir değişiklik olursa geçici korumaya son verebilirler. Böyle bir değişiklik olduğunda, bugüne kadarki deneyimler, durum ideal olmaktan uzak bile olsa, insanların büyük çoğunluğunun evlerine isteyerek döndüklerini göstermektedir. Sığınma ülkeleri, menşe ülkede istikrarsızlığa yol açabileceği için mültecileri vaktinden önce dönüş yapmaya zorlamamalıdır. Çok sayıda insanın aniden geri dönmesi, hassas barış ortamı ve muhtemelen zarar görmüş bir altyapı üzerinde baskı yaratabilir.

Buna ek olarak, sığınma ülkesi kendi ülkelerine dönemeyen azınlıkları ve geçmişte maruz kaldığı zulüm nedeniyle dönmek için nedenleri olanları belirlemeli ve korumalıdır. Geri dönmek istemeyenlere de sığınma prosedürlerine erişim hakkı verilmelidir.

Korumaya neden olan koşullarda bir gelişme olmadığı hallerde de, insanların süresiz olarak asgari koruma koşulları altında bırakılmaması gerektiğinden geçici koruma uzun sürmemelidir. Devletlerin, ya normal sığınma prosedürlerini uygulamaları ya da sığınmacıların ikametlerini düzenli hale getirmeleri gerekir. BMMYK, geçici korumanın ne zaman sağlanacağı, nasıl ve ne zaman sona erdirileceği ve bu haktan yararlanacaklara nasıl davranılacağı gibi konularda danışmanlık verebilir.

“Konferans, uluslararası toplumu, yerinden edilmiş kişiler ve mülteci akınlarından etkilenen ülkelere hızlı ve zamanında insani yardım ve destek sağlamaya ve büyük grupların korunması ve bakımından sözkonusu ülkelere yardım etmeye yönelik olarak teşvik etmektedir.”
99. Parlamentolararası Birlik Konferansı, Nisan 1998

“Kitlesele sığınma durumlarda, sığınmacıların, ilk sığınma talebinde buldukları Devlet tarafından kabul edilmeleri gerekir;söz konusu Devlet, onlara sürekli sığınma hakkı tanımayacaksa, en azından geçici sığınma vermeli ve aşağıda açıklanmış ilkeler doğrultusunda korunmalarını sağlamalıdır.”
BMMYK Yürütme Kurulu kararı No 22 (1981)

Mülteci tanımına girmeyen kişilere koruma sağlanması: Ek Koruma

Başvuruları incelendikten sonra Mülteci Sözleşmesi’nde yer alan tanıma uygun olmadıkları tespit edilmesine karşın uluslararası korumaya ihtiyaçları olan bazı kişiler bulunmaktadır. Bu kişiler genel olarak, Sözleşme’de belirtilen gerekçeler ile açık bir bağlantısı bulunmayan, silahlı çatışma, iç kargaşa ya da zarar görebilecekleri diğer olaylardan kaçan kişilerdir. Bu kişiler, daha geniş bir mülteci tanımı olan Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi’nin ve Cartagena Bildirisi’nin kapsamına girerler ve BMMYK’nin de sorumluluğu altındadırlar. Bu kişilere de belli bir süre için tanımlanmış hak ve yükümlülükler içeren resmi ve yasal bir statü verilmelidir. Parlamenteler, mültecilere yönelik bu “ek koruma”nın sona erdirilmesinin ne zaman uygun olacağını belirlerken BMMYK’ne danışabilirler.

Büyük Gruplar Halinde Gelen Mültecilere yönelik Asgari Muamele Standartlarının Benimsenmesi

“Kitlesele sığınma durumlarda, sığınmacıların, ilk sığınma talebinde buldukları Devlet tarafından kabul edilmeleri gerekir; ancak söz konusu Devlet, bu kişiler kalıcı olarak kabul edemiyor ise , bu kişileri her zaman geçici olarak kabul etmeli ve koruma sağlamalıdır.”
(BMMYK Yürütme Kurulu Kararı, No 28 (c), 1982).

BMMYK Yürütme Kurulu, büyük gruplar halinde gelen mültecilerin statülerinin hemen belirlenemediği için bu gruplarla ilgili asgari muamele standartları oluşturmuştur.

Durumlarında bir gelişme olmadığı takdirde, sözkonusu kişiler için güvenli ve insana yakışır bir dönüşün mümkün olabilmesi için bu standartların da zaman içerisinde geliştirilmesi gerekir. Bu standartlar, aşağıdaki konuları içermelidir:

- Ayrımcılık yapılmadan, güvenli bir ortama kabul edilme
- Zulüm riski olan yere gönderilmeye karşı korunma
- Hızlı kayıt da dahil olmak üzere uygun kabul hizmetleri sağlanması
- Sığınma ülkesinde geçici ikamet hakkı
- BMMYK Yürütme Kurulu’nun belirlediği asgari insani standartlara uygun muamele görmek. Bu standartlar, aşağıda belirtilen maddeleri de içermektedir:
  - Barınak sağlanması
  - Yardım sağlanması veya işgücü pazarına erişim
  - Temel sağlık hizmetlerinden yararlanabilme
  - Çocukların eğitim hizmetinden yararlanabilmesi

- Yargıya erişim ve hareket özgürlüğü de dahil olmak üzere temel insan haklarına saygı gösterilmesi
- Farklı sığınma ülkelerinde bulunan birbirinden ayrı düşmüş aile üyelerinin biraraya getirilmesi ve kayıp aile üyelerinin izinin sürülmesi amacıyla bazı düzenlemelerin yapılması

Parlamentelerin, kriz sona erdiğinde devam eden korunma ihtiyaçlarını belirlenmesi gibi bu tür krizlere yönelik uygun yöntemler oluşturmaları gerekir. Parlamenteler, ayrıca, bu konuyla ilgili olarak BMMYK'nin, mevzuata uygun şekilde bir çeşit danışmanlık görevi üstlenmesini belirleyebilirler. ■

Mülteci Statüsü Belirleme Usülleri

Mülteci statüsü belirleme usülleriyle ilgili mevzuat taslağı hazırlanması sürecine genel bir giriş olarak parlamenteler, uluslararası standart ve uygulamalara dayalı olarak önerilen aşağıda önerilen unsurları gözönünde bulundurabilirler. Mülteci Sözleşmesi, mülteci statüsünün belirlenmesi için herhangi bir usül belirtmemektedir. Ancak BMMYK, ulusal mevzuat hazırlanmasına yönelik danışmanlıkta geniş bir deneyim ve uzmanlığa sahiptir. Belirli mevzuat taslakları konusunda , sorular ya da sorunlar için yerel BM bürolarından yardım alınabilir.

Sığınmacıların Kayıt Edilmesi ve Kimliklerinin Tespiti

Kişisel belgeleme, mülteci korumasında çok önemli bir araçtır. Bu belgeleme, koruma altındaki kişinin kimliğinin ve statüsünün kanıtıdır ve sığınma ülkelerine hiçbir mültecinin tehlikeli duruma geri gönderilmeyeceğini teminat altına alan önemli bir araçtır. BMMYK, bazı ülkelerde, modern teknoloji kullanılarak belgeleme ve kayıt sistemlerinin kurulmasına yardım etmiştir.

Sığınmacılara, başvurularıyla ilgili nihai karar verilene kadar geçerli olacak, ikamet izni niteliğinde başvurularının da bir ispatı olan bir belge ile bir kimlik belgesi verilmelidir. Kadın sığınmacılar da bu tür belgeler edinmek açısından erkek akrabalarından bağımsız olarak eşit haklara sahip olmalıdırlar ve çıkarılan belge kendi adlarına düzenlenmiş olmalıdır.

Kabul ve kaydı yapan ve görevleri ile yükümlülükleri konusunda açıkça bilgilendirilmiş merciler oluşturulması gerekir. Bu mercilerin, sınır giriş noktalarında, havaalanlarında, tren istasyonlarında ve limanlarda, ve çeşitli bölgelerde yerel yönetim ve kuruluşlarda görevli personelleri bulunmalıdır. Limanlarda görevli personel, sözkonusu Devletin karasularında bulunan gemilerdeki kaçak sığınmacıların başvurularını alma yetkisine sahip olmalıdır.

Hukuki Danışmanlık ve Temsilîyet

Mültecilik statüsü kavramı, mültecilerin kendileri tarafından da her zaman net olarak anlaşılmamaktadır ve mültecilerin çoğu sığınma talep ettikleri ülkenin yasal prosedürleri hakkında bilgi sahibi değildir. Ne yazık ki mültecilerin çoğu genellikle durumu daha karmaşık

hale getiren, yetersiz kaynaklardan aldıkları tavsiyelere güvenirlir. Mültecilere süreç hakkında bilgi ve tavsiye vermek, ulusal prosedürlerin daha adil ve etkin olmasını sağlamaktaki yollardan birisidir.

Sığınmacıya anlayacağı dilde, bu süreç boyunca hak ve yükümlülükleri ile izlenecek prosedürler hakkında bilgi ve yasal tavsiye verilmelidir.

Kadın sığınmacılara da hakları konusunda bilgi sağlanmalıdır. Bu haklar arasında aile üyeleriyle birlikteyken bireysel başvuruda bulunabilme hakkı da yer alır.

Sığınma talep edilen ülke sığınmacıya, sığınmacının her formaliteye uymasını sağlamak amacıyla, ücretsiz olarak, tarafsız ve nitelikli tercümanlık hizmeti verilmesi de dahil olmak üzere gerekli tüm kolaylıkları temin etmelidir.

Toplumsal cinsiyete dayalı kültürel engelleri azaltmak amacıyla kadın sığınmacılara kadın tercümanlar sağlanmalıdır.

Çoğu kadın sığınmacı, özellikle cinsel şiddete mağduru durumdalarsa, erkek yetkililere yaşadıklarının detaylarını anlatırken kendilerini rahat hissetmemektedirler.

Ailelerinden ayrı düşmüş çocukların yüksek faydalarını en iyi şekilde temsil etmek için çocuklara resmi bir temsilci tayin edilmelidir.

❑ BMMYK ile irtibata geçebilme olanakları

Ulusal yetkililer, sığınmacılara hem BMMYK ile hem de kendi seçtikleri bir vekil ya da hukuki danışmanla irtibat kurabileceklerini bildirmelidir. Uygun olması halinde, sığınmacıların mültecilere yardım ya da diğer insan hakları örgütlerine erişebilmelerine izin verilmelidir.

❑ Sığınma Talebinin Hazırlanması

Hem sığınmacı hem de sığınma ülkesi, sığınma talebinin hemen incelenmesinden yarar sağlar. Böylelikle gerçekten korumaya gereksinimi olanlar koruma bulur ve normal göç prosedürüne tabi tutulacak olanlar ortaya çıkar. Sığınmacıya başvurusunu en kısa zamanda yapabilmesi için yardım ve kolaylık sağlanmalıdır.

Yine de sığınmacının zamanında talepte bulunabilmesini zorlaştıran birçok neden vardır. Bu nedenler, travma gibi psikolojik sorunlardan, yasal yardımı nereden alacağını bilememek ya da ücretini karşılayamamak gibi uygulama sorunlarına değin farklı sorunlar olabilirler. Başvuru yapanın talebi incelenirken başvurusunda makul olmayan bir gecikme varsa bunun nedenini açıklaması istenebilir. Ancak başvuru için bir zaman kısıtlaması olmamalıdır. Daha önceki tecrübelerden mültecilerin bir kısmının uygulanan katı zaman kısıtlamaları nedeniyle başvurularını zamanında yapamadıkları ve bu durumun da zulüm gördükleri yere geri gönderilmeye yol açtığı görülmüştür.

❑ Nitelikli Bir Yetkiliyle Mülakat

Sığınmacının dosyasını bireysel, nesnel ve tarafsız bir karar verebilecek uzmanlığa sahip nitelikli bir yetkiliye sunma olanağının bulunması, her iki taraf için de avantajlı ve istenen bir durumdur. Yetkili, ilgili tüm delilleri bulup bunları gözönünde bulundurmaya çalışmalı ve sığınmacının dosyasındaki durumu ifade edip kanıt sağlamasına izin vermelidir.

Sığınmacı, bildiği tüm gerçekleri ve olayları sunarak mevcut tüm kanıtlara ulaşılmasını sağlamalıdır. Gerçekte birçok mültecinin iddialarını destekleyecekleri kendi beyanlarından başka bir şeyleri yoktur. Kişiye mülteci statüsünün tanınması hiçbir resmi kanıtla bağlı değildir ve sadece sığınmacının inanılır nitelikteki ifadesine dayandırılabilir.

İfadenin inandırıcılığını yalnız bir görüşme raporuyla değerlendirmenin zorluğu düşünüldüğünde kişisel görüşmenin çok önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu kişisel görüşme, karar verecek yetkiliye sığınmacının hal ve tavırlarını değerlendirmesini, detaylı ve ilave sorular sorabilmesini sağlar. Görüşme sırasında başvuru yapan için ücretsiz tercüman sağlanmalıdır. Kadınlar, özellikle cinsel şiddete mağduru olduklarında, iddialarını erkek yetkililere sunarken, utanç duyabilecekleri ya da onurlarının kırıldığını hissedebileceklerinden, bu sığınmacılara kadın çevirmen ve görüşmeci sağlanmalıdır.

Ailelerinden ayrı düşmüş küçükler için *Çocuk Hakları Sözleşme*'sindeki "çocuğun yüksek faydaları" ilkesi rehberliğinde ve BMMYK'nin *Sığınma Talebinde Bulunan Refakatsiz Çocuklarla İlgili Konulara Dair Usuller ve Politikalar Konusunda Kılavuz*'u uyarınca özel hükümler getirilmelidir.

Karar

Bir merci, ki tercihen merkezi bir merci, sığınma talebini ilk değerlendirecek merci olarak atanmalıdır. Karar verecek olan makam, sığınmacının dosyasını, mülakat notlarını ve bu sürece dahil olmuş olan çeşitli yetkililerin görüşlerini elinde bulundurmalıdır. Bu merci, sığınmacının verdiği bilgileri, menşe ülke ile ilgili tüm bilgilerin ışığında ve başvuru sahibinin dosyasının sığınma ülkesindeki mültecilik kriterlerine mi yoksa sığınma ülkesi tarafından belirlenmiş farklı koruma kriterlerine mi uygun düşüğünü değerlendirerek bir karar verir.

Refakatsiz küçüklerin durumunda ise çocuğun en yüksek faydaları göz önünde bulundurularak bir karar alınmalıdır.

Başvuru sahipleri karar ile ilgili yazılı olarak bilgilendirilmelidir.

Temyiz

Başvuruları reddedilen sığınmacılara durumlarının resmi olarak yeniden değerlendirilmesi için yeterli bir başvuru süresi tanınmalı ve gerekli prosedürler hakkında bilgi verilmelidir. Temyiz makamı, bağımsız ve tarafsız olmalı, sözkonusu dosyada sunulan delilleri ve uygulanan hukuku tekrar gözden geçirme yetkisine sahip olmalıdır. Bu makam, talebi reddeden merciden farklı olmalı ya da en azından ilk makamdaki bireylerden farklı kişilerden oluşmalıdır.

Başvuru sahibinin itirazı hakkında daha yüksek bir idari makamda ya da mahkemede karar verilinceye kadar bu kişinin ülkede kalmasına izin verilmelidir.

Mülteci Statüsünü Sona Erdirme Maddeleri

Mülteci Sözleşmesinde mülteci statüsünün sona erdirilmesine ilişkin hükümler geniş kapsamlı olarak belirtilmiştir; bu, ulusal bir mevzuatın belirtilen hükümlere yeni ya da farklı bir durumu eklemesi gerekmediği anlamına gelmektedir. Ülkesindeki şartların değişmesi nedeniyle bir kişinin mülteci statüsünün sona erdirilmesi hükümlerine tabi olması söz konusu ise bu kişinin durumunun incelenerek iltica ülkesinde ikametine devam etmesine izin verilmesine yönelik

alternatif çözüm üretilmesi olanakları araştırılmalıdır. Söz konusu kişiye vatandaşı olduğu ülkedeki değişen koşullar nedeniyle statüsünün sona ermesiyle ilgili hükümlerin uygulanıp uygulanmayacağı konusunda BMMYK da söz sahibi olmalıdır.

Mülteci statüsünün sona erebileceği durumlarla ilgili olarak mültecinin bilgilendirilmesi için gerekli prosedürlere mevzuatta yer verilmelidir. Söz konusu mültecinin, mültecilik statüsünü veya başka herhangi bir statüyü muhafaza etmesiyle ilgili olarak yetkili bir makam karşısında temsil edilmesine izin verilmelidir. Kararı veren makam, tercihen daha önce mülteci statüsünü veren makam olmalıdır ve yeterli bir zaman içinde daha yüksek bir merciye itiraz olanağı bulunmalıdır.

Statünün İptali

İptal, sadece istisnai bir önlem olarak ve yalnızca iki durumda ele alınmalıdır:

- Kişinin mülteci statüsü kazanabilmek için kasıtlı olarak delilleri yanlış sunduğu veya gizlediği anlaşıldığında
- Kişinin mülteci olamayacağını ortaya çıkaran yeni kanıtlar bulunduğu (örneğin kişi, kendisini mülteci statüsü dışında bırakan hükümler kapsamında ise)

BMMYK'nın Denetleyici Rolü

BMMYK'nın söz konusu ülkenin yerel koşullarına, mevcut kaynaklarına ve hukuki yapısına bağlı olarak Mülteci Sözleşmesi'nin uygulanmasını denetleyebilmesine yönelik birkaç yol bulunmaktadır. BMMYK'nın en azından sığınmacılarla ilgili bilgiye ve tutanaklara kolaylıkla ulaşabilmesi gerekir. Yerel BMMYK ofisleri, istendiği takdirde parlamenterlere çeşitli tavsiyelerde bulunabilir ya da farklı şekillerde destek sağlayabilir. ■

BMMYK'nın ilgi alanına giren kişilerin yıllık toplam sayısı (1 Ocak 2001 tarihi itibarıyla)

1990	14.916.498
1991	17.209.722
1992	17.007.483
1993	18.998.777
1994	23.033.000
1995	27.437.000
1996	26.103.200
1997	22.729.000
1998	22.376.300
1999	21.459.620
2000	22.257.340
2001	21.793.300

BMMYK'nın koruması altında olan kişilerin tahmini sayısı (Bölgelere Göre)

Din	1 Ocak 2000	1 Ocak 2001
-----	-------------	-------------

Asya	7.308.860	8.450.000
Afrika	6.250.540	6.072.900
Avrupa	7.285.800	5.571.700
Kuzey Amerika & Latin Amerika	1.241.930	1.047.100
Karayıpler	90.170	575.600
Okyanusya	80.040	76.000
Toplam	22.257.340	21.793.300

➤ Sayılara kısa bir bakış

2001 yılının başında BMMYK'nın ilgi alanına giren insanların sayısı 21.8 milyondur. Bu sayı, 12 milyon mülteci (%55), 0.9 milyon sığınmacı (%4), 0.8 milyon geri dönen mülteci (%4), 6 milyon ülkesinde yerinden edilmiş kişi (%27), 0.4 milyon geri dönen ülkesinde yerinden edilmiş kişi (%2), 1.7 milyon diğerleri (%8)'den oluşmaktadır.

Dünyada mülteci sayısı 2000 yılında %4 artarak 12 milyona ulaşmıştır.

2000 yılı sonunda Asya, dünya mültecilerinin %44.6'sını barındırırken, bunu, Afrika %30, Avrupa %19.3, Kuzey Amerika %5.2, Okyanusya %0.6, Latin Amerika ve Karayıpler ise %0.3 ile takip etmiştir.

BMMYK'nın ilgi alanına giren tüm insanlar dahil edildiğinde, Asya'nın bu kişilerin %38.8'ine, Afrika'nın %27.9'una, Avrupa'nın %25.6'sına, Kuzey Amerika'nın %4.8'ine, Latin Amerika ve Karayıpler'in %2.6'sına ve Okyanusya'nın %0.3'üne ev sahipliği yapmaktadır.

2000 yılında; tahminen 800.000 mülteci yurduna geri döndü, bu, 1999 yılında geri dönen 800.000'i Kosovalılardan oluşan 1.6 milyon mültecinin %50'sinden daha azdır; ve ancak yarısı yurduna geri döndü. 2000 yılında yaklaşık 91.200 mülteci üçüncü bir ülkeye yerleştirildi. Bu mültecilerden neredeyse 40.000'ine BMMYK tarafından yardım sağlandı. 1999 yılına bakışla bu sayı %32 artmıştır.

Genel olarak, BMMYK'nın yardımında bulunduğu kişilerin %50'si kadınlardan oluşuyor. 60 yaş ve üzerindeki grupta kadınların oranı %55, bu da kadınların daha uzun olan ortalama yaşam süresini yansıtmaktadır.

Edinilen bilgiye göre mültecilerin tahminen %50'sini 18 yaşın altındakiler, %15'ini 5 yaşının altındakiler, %8'ini de 60 yaş ve üstündekiler oluşturuyor.

En gelişmiş 39 ülkeye yapılan sığınma başvuruları %3'lük bir azalma ile 1999'da 648,300'den 2000 yılında 629.800'e düştü. 2000 yılında yapılan sığınma taleplerinin %15'i insanların kalma izni almaları ile sonuçlanırken, %18'i mülteci statüsü kazandı.

Ulusal nüfusla kıyaslandığında, 2000 yılı itibarıyla, mültecilere evsahipliği yapan ülkelerin başında her 1000 nüfusa 80 mülteci ile Ermenistan gelmektedir. Bunu 59 mülteciyle Gine, 46 mülteciyle Yugoslavya, 43 mülteciyle Kongo izlemektedir.

BÖLÜM 4

Uygulamada Uluslararası Koruma

Kitabın önceki bölümlerinde bahsedilen Sözleşmeler, Bildiriler, ulusal mevzuat ve bağlayıcı olmayan yumuşak hukuk, mülteci ve sığınmacıları korumayı amaçlayan çalışmaların yasal iskeletini oluşturmaktadır. Sahada görev yapan bir insani yardım kuruluşu çalışanına, uluslararası mülteci ve insan hakları hukuku ile belirlenmiş olan genel ilkeler ve standartlar çerçevesinde rehberlik edilmelidir.

Bu arada, parlamenterlerin de belirli mülteci koruma sorunlarına ilişkin temel, pratik uygulamalar hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.

Mültecilerin korunmasında karşı karşıya kalınan en yaygın üç sorun aşağıda belirtilmiştir:

- Bir mülteci acil durumuna müdahale edebilmek
- Mülteci kadınları, çocukları ve aileleri korumak
- Mülteci sorunlarına kalıcı çözümler aramak

Mülteci acil durumları

➤ Mülteci acil durumu nedir?

Mülteci acil durumları, mülteciler ve çoğu zaman da sığınma ülkeleri için kriz zamanlarıdır. İnsanların yaşamları tehlike altındadır ve hızlı bir şekilde müdahalede bulunulması gerekmektedir. Acil durumlarda sığınma ülkesi çok büyük bir baskı altında olabilir, çoğu zaman medyanın ilgisi bu ülkeye yönelir, ve söz konusu ülke çok sayıda aç, hasta, yaralı veya korku içindeki insanın ülkeye gelmesiyle baş edebilecek deneyime sahip olmayabilir.

Mülteci acil durumları çoğu zaman silahlı çatışmalar nedeniyle ortaya çıkar ve bu anlamda daha büyük bir felaketin uzantısı olarak görülebilir.

Mülteci Acil Durumunu Tanımlama

BMMYK'nin mülteci acil durumuyla ilgili yürürlükteki tanımı şöyledir: “*Anında ve uygun önlemler alınmadığı takdirde mültecilerin yaşamlarını ya da refahlarını tehdit eden, olağanüstü müdahale ve istisnai önlemler gerektiren her durum*”.

Ancak olağanüstü müdahale gerektirecek bir durumun gelişmekte olduğunun farkına *hemen* varabilmek bu tanımdan daha önemlidir. ■

Parlamenterler, bu gibi zor durumlarda mültecilerin korunmalarını temin edebilmek amacıyla önceden bazı girişimlerde bulunabilir. Eğer bir ulusal yasal çerçeve ve kurumsal yapı mevcut ise, BMMYK uluslararası desteği çok daha çabuk ve etkili bir biçimde seferber edebilir.

➤ Acil Durumlarda Sorumluluklar

Acil durumlara müdahale etmenin amacı, koruma sağlamak ve gerekli yardımın insanlara zamanında ulaşmasını garanti altına almaktır. Toprakları üzerinde bulunan mültecilerin güvenliğini sağlamak, onlara yardım etmek ve aralarındaki hukuki düzenin işlemlerini sağlamak sığınma ülkesinin sorumluluğu altındadır. Bu gibi durumlarda hükümetler, mali yükün paylaşılması için genellikle uluslararası topluma güvenirlere ve BMMYK de hükümetlerin isteği üzerine mültecilere yardım sağlar.

Dünya Gıda Programı (WFP), UNICEF, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve diğerleri ile yakın çalışarak, Birleşmiş Milletler sisteminin yapacağı müdahaleyi koordine etmekten genellikle BMMYK sorumludur. Acil durumlarda, sivil toplum örgütleri de mültecilere yardım etme konusunda önemli rol oynamaktadır. Uygulamaya ilişkin düzenlemeler yaşama geçirilirken sığınma ülkesi, BMMYK ve çeşitli sivil toplum örgütleri, sorumlulukları paylaşır. Uygulamaya ilişkin iyi planlanmış düzenlemeler, yardım alanındaki boşlukları doldurur ve çalışmaların gereksiz bir şekilde tekrarlanmasını önler.

Acil Durumlarda Koruma

➤ Savaştan kaçış durumlarında “mülteciyi” tanımlama

Afrika ve bazı Latin Amerika ülkelerinde silahlı çatışmalardan kaçan kişiler mülteci olarak tanımlanırken (ABÖ Sözleşmesi ve Cartagena Bildirisi uyarınca), *herhangi bir yerde* yaşanan silahlı çatışmadan kaçan herkes BMMYK'nin yetki alanı kapsamına giren mülteci olarak kabul edilmektedir. Ancak Afrika ve Latin Amerika dışında kalan ülkelerde, kişinin Mülteci Sözleşmesi'nde belirtilen beş nedenden herhangi birine dayanan haklı zulme uğrama korkusunun bulunması nedeniyle Devletlerin Mülteci Sözleşmesiyle sağladığı koruma ile BMMYK'nin daha geniş olan yetki alanı ile sağladığı koruma arasında boşluklar olabilmektedir. Bu yasal boşluk, uygulamada, çatışma mağdurları açısından birçok sorun yaratabilmektedir. Parlamenterler, silahlı çatışma mağdurlarını da kapsayan daha geniş bir mülteci tanımı kapsamında ulusal mevzuatlarının tam koruma sağlamasını garanti altına alabilir.

❑ Çatışma ve zulüm arasındaki ilişki

Zulüm ve çatışma birlikte varolabilir; hatta çatışma, zulmü gerçekleştirenler tarafından belli grupları baskı altında tutmak veya yok etmek için kullanılan bir yöntem olabilir. Pek çok durumda, silahlı çatışmalardan kaçan kimseler Mülteci Sözleşmesinde belirtilen mülteci tanımı kapsamına girmektedir. Bu, kişilerin, savaşa maruz kalmanın yanı sıra, ırkı, dini, tabiiyeti veya belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu duymaları anlamına gelir.

Örneğin; Eski Yugoslavya'da “etnik temizlikten” veya Ruanda'da soykırımdan kaçan kimseler, Sözleşmede yer alan bir gerekçeye dayanan zulüm nedeniyle, yani savaşın

kendisinin zulüm olması nedeniyle kaçıyordu. Bunlar askeri kampanyalar şeklinde ya da bu tür kampanyaların bir parçası olarak yapılan geniş çaplı zulüm örnekleridir. Mülteci Sözleşmesinde belirtilen nedenlerle de bireyler silahlı çatışmalar esnasında zulmün hedefi haline gelebilmektedir.

❑ **Mülteci Sözleşmesi'nin tanımına uymayan kişiler için koruma**

ABÖ Sözleşmesi ve Cartagena Bildirisi'ndeki geniş mülteci tanımını kullanmayan sığınma ülkelerinde, silahlı çatışmalardan kaçan kişiler her zaman mülteci olarak tanınmamaktadır. Bununla birlikte, uygulamada savaştan kaçan kişilerin ülkelerine geri gönderilemeyeceği kabul edilmiştir. Çoğu Devlet ulusal mevzuatları veya idari takdirleri altında ülkede kalabilmeleri için bu kişilere bir tür izin vermektedir. Genişletilmiş mülteci tanımını kabul etmemiş olan ülkelerdeki parlamenterler, Mülteci Sözleşmesi'ndeki tanıma uymayan ancak korumaya ihtiyaç duyan kişiler için de ulusal mevzuatlarına hükümler eklemeyi değerlendirebilir. Bu tür koruma için önerilen standartlar bu bölümün ilerleyen kısımlarında belirtilmiştir.

❑ **Grup statüsü belirlenmesi**

Bir mülteci acil durumunda, korumanın sağlanması ilk önceliktir. Çok sayıda kişinin silahlı çatışmalar nedeniyle veya yoğun insan hakları ihlalleri nedeniyle kaçtığı durumlarda, mülteci statüsü başvurularını bireysel bazda incelemek ne pratik ne de gereklidir. BMMYK ve Devletler, genellikle menşe ülkedeki nesnel koşulları göz önünde bulundurarak bütün grup için mülteci statüsü belirlerler. Grubun her üyesi aksini işaret eden deliller olmadıkça varışta (*prima facie*) mülteci olarak kabul edilir.

❑ **Kitlesele sığınma ve sığınma ve arasındaki ilişki**

Grup statüsü belirlenirken, *prima facie* (varışta mülteci olarak tanınmak) statüyü kullanmayan ülkelerde bu kişilerin anında güvenliğe erişimlerini sağlayabilmek ve temel insan haklarını koruyabilmek için genellikle geçici koruma yöntemi uygulanır. Geçici koruma, net olarak koruma ihtiyacının bulunduğu ancak bireysel anlamda bu ihtiyacın hızlı bir şekilde karşılanma olasılığının az olduğu ya da hiç olmadığı durumlarda, acil durumlara müdahale etmek için kullanılan bir yöntemdir. Geçici koruma, insanları kaçırmaya zorlayan koşullarda esaslı bir değişiklik ortaya çıkana kadar sürmelidir. Bu esaslı değişiklik gerçekleştiğinde, sığınma ülkesi daha fazla koruma gerekeceğini düşünebilir ve korumadan yararlanan kişilerin çoğunun güvenle geri dönebileceklerini varsayabilir. Ancak, sığınma ülkeleri geçmişte maruz kalmış zulümle de ilişkilendirilebilecek nedenler yüzünden bazı kişilerin koruma ihtiyaçlarının sürebileceğinin bilincinde olmalıdır. Devletlerin, bu kişileri belirleyebilmek için bir mekanizmaya sahip olması gerekir ki bu mekanizma da mülteci statüsü belirleme sistemidir.

❑ **Mülteci Statüsü Dışında Bırakma**

Bazı kişiler uluslararası korumadan faydalanmayı hak etmezler (bkz. Bölüm 3). Grup olarak mülteci statüsü belirlenmiş olsa dahi bazı bireyler mülteci statüsü dışında bırakılabilir. Sığınma ülkesi açısından statü dışında bırakılacak bireyleri belirlemek ve geri göndermek çok zor olabilmektedir. Acil durumlar ortaya çıktığında koruma dışında bırakılacak kişileri diğerlerinden ayırabilmek için tavsiye edilen, Devletlerin mülteci nüfusunun profili ve eldeki kaynakların değerlendirilmesi konusunda BMMYK'nin önerilerini ve yardımını kabul etmesidir.

Mülteci Krizi ile Karşı Karşıya Kalındığında Ne Yapılmalı?

BMMYK Yürütme Komitesi, mülteci krizlerinin sözkonusu olduğu durumlarda uygulanmak üzere, uluslararası düzeyde kabul görmüş bir dizi temel standartlar üzerinde anlaşmaya varmıştır.

Güvenli bir ortama ulaşılması için sınırların açık tutulmasını sağlayın

İhtiyaç ortaya çıkmadan önce, kişilerin kabulü için yasal bir çerçeve hazırlayarak bu kişilerin güvenli ortama kavuşturulmalarını sağlayın.

Genişletilmiş mülteci tanımını benimseyin

Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi'nde, Cartagena Bildirisi'nde ve birçok ülkenin ulusal mevzuatında bulunan genişletilmiş mülteci tanımının kullanılması, mülteci krizi sözkonusu olduğunda koruma için temel sağlayacaktır.

İhtiyaç duyulduğunda geçici koruma sağlayın

Sığınılan ülkede mülteci kavramı, sadece mülteci sözleşmesinde bulunan dar anlamıyla kullanılmakta ise, parlamenterler, silahlı çatışma ya da diğer yaygın insan hakları ihlallerine maruz kalmış olanları da kapsayan, ihtiyaç içinde bulunan kişilere gerekli olan korumayı, geçici koruma ile sağlayabilir.

Mülteci krizinin sözkonusu olduğu hallerde uygulanabilir muamele standartlarına bağlı kalın

BMMYK Yürütme Komitesi tarafından da kabul edildiği üzere:

- Bir ülkedeki varlıkları kanuna aykırı olduğu için mülteci ve sığınmacılar cezalandırılmamalı veya kötü muameleyle maruz bırakılmamalıdır. Kamu düzeni ya da sağlığını korumak için gerekli görülen kısıtlamalar dışında mültecilerin hareketlerine kısıtlama getirilmemelidir.
- Mülteciler ve sığınmacılar, özellikle İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde ortaya konulan ve uluslararası alanda kabul gören temel insan haklarından yararlanmalıdır.
- Mülteciler ve sığınmacılara ihtiyaç duydukları bütün yardım yapılmalı ve yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli sıhhiye ve sağlık olanakları, yiyecek, barınak gibi temel

ihtiyaçları sağlanmalıdır. Bu bağlamda uluslararası toplum, uluslararası dayanışma ve yük paylaşımı ilkelerine uymalıdır.

- ❑ Mülteci ve sığınmacıların içinde buldukları trajik durum, onlara karşı özel bir anlayış ve hoşgörü ile yaklaşılmasını gerektirir. Bu kişiler, zalimane, insanlık dışı ve küçük düşürücü davranışlara maruz bırakılmamalıdır.
- ❑ Irkı, dini, siyasi görüşü, tabiiyeti, ülkesi ya da fiziksel yetersizliği nedeniyle hiç kimseye ayrımcılık uygulanmamalıdır.
- ❑ Mültecilere ve sığınmacılara kanun huzurunda sıradan kişiler olarak, mahkemelere ve diğer yetkili idari makamlara özgürce erişebilme hakkı tanınmalıdır.
- ❑ Sığınmacıların yerleştirileceği yer, bu kişilerin güvenlik ve refahlarının sağlanması amacıyla yanı sıra kabul eden Devletin güvenlik ihtiyaçları da gözetilerek belirlenmelidir. Sığınmacılar, menşee ülkelerinin sınırından mümkün mertebe, makul uzaklıkta bulunan bir bölgeye yerleştirilmelidir. Bu kişiler, kendi menşee ülkelerine ya da başka bir ülkeye karşı saldırgan faaliyetler içinde yer almamalıdır.
- ❑ Aile birliği ilkesine saygı gösterilmelidir.
- ❑ Aile üyelerinin izinin sürülmesi için bu kişilere gereken tüm yardım sağlanmalıdır.
- ❑ Küçük ve refakatsiz çocukların korunması için yeterli destek sağlanmalıdır.
- ❑ Posta alma ve göndermelerine izin verilmelidir.
- ❑ Arkadaşlarından ya da akrabalarından maddi yardım almalarına izin verilmelidir.
- ❑ Mümkünse, doğum, ölüm ve evlilik kayıtları için uygun düzenlemeler yapılmalıdır.
- ❑ Mültecilere tatmin edici kalıcı çözümlere ulaşmak için ihtiyaç duydukları tüm imkanlar sağlanmalıdır.
- ❑ Mültecilerin kalıcı çözümün sağlandığı ülkeye, beraberlerinde getirdikleri mal varlıklarını transfer etmelerine izin verilmelidir.
- ❑ Gönüllü geri dönüşü kolaylaştırmak için gerekli tüm adımlar atılmalıdır.

Mülteci Sözleşmesi tanımına dahil olmayan savaş mağdurlarına koruma sağlayın
Münferit mülteci statüsü belirleme prosedüründen geçseler dahi savaştan kaçan bazı kişiler Mülteci Sözleşmesi kapsamına girmemektedir. Bu insanlara, yaşadıkları aksaklıklar ve geçirdikleri travma düşünülerek güvenli ve istikrarlı bir ortam sağlanmalıdır, sadece sınırdışı edilmelerini önlemek yeterli değildir.

Bu kişiler, hak ve yükümlülükleri tanımlanmış bir şekilde resmi bir yasal statüye sahip olmalıdır ve bu statüleri belgelerle onaylanmalıdır. Bu statü, kişilerin hayatları tekrar

normale dönmesine imkan verecek kadar uzun sürmelidir. Verilen statü, ilgili uluslararası ve bölgesel antlaşmalarda tanımlanan temel hakları sağlamalıdır. Bazı ülkelerde ulusal ya da bölgesel insan hakları hükümleri, aşağıda belirtilen asgari standartlardan daha yüksek standartlar gerektirebilmektedir:

- Medeni ve siyasal haklar:
  - Zulüm korkusu olan yere geri gönderilmekten (refoulement) ve sınırdışı edilmekten korunma
  - Ayrımcılığa tabi tutulmama
  - İşkenceye veya zalimane, insanlık dışı, küçük düşürücü muamele veya cezalandırmaya karşı koruma
  - Hareket özgürlüğü
  - Mahkemelere erişim
- Sığınma ülkesinde mültecilere tanınan barınma olanakları, mali yardım, istihdam, sağlık hizmeti, ilk ve orta öğretim gibi ekonomik ve sosyal haklar, sığınma ülkesi vatandaşlarına uygulanan haklara benzer olmalıdır.
- Aile birliğine saygı temeldir ve mülteci kabul eden ülkeler yakın aile üyelerinin birleştirilmesine yardım etmelidir. Ev sahibi ülkede kalma süreci uzadıkça, aile birleştirmesine duyulan ihtiyaç artmaktadır.

Savaş mağdurlarının korunması eğer ihtiyaç ortadan kalkmışsa sona erdirilebilir. Korumanın kaldırılmasını değerlendirmek için kullanılacak nesnel kriterler, tercihen mevzuatta olmak üzere, yazılı olarak, bulunmalıdır. Korumanın kaldırılmasına karar verilirken BMMYK'nın görüşüne de başvurulmalıdır.

Uluslararası destek ve sorumluluk paylaşımı talebinde bulunun

Parlamenteerler, mültecilerin ihtiyaçları konusunda halkı bilgilendirerek ve sığınma hakkı tanıyarak ve insani örgütlere erişimi sağlayarak kendi ülkelerinin yapmış olduğu katkıları duyurarak uluslararası dayanışma ve sorumluluk paylaşımı için yapılan çağrılarını destekleyebilirler.

Devletlerden Mülteci kamplarında güvenliğin sağlanmasını talep edin

Parlamenteerler, mültecilere ve aynı zamanda mültecileri korumaya ve onlara yardımcı olmaya çalışan yerel ve uluslararası insani kuruluş çalışanlarına koruma sağlanması için hükümetten elinden geleni yapmasını isteyebilir. Kamu düzenini ve güvenliğini sağlamak, sığınma ülkesinin sorumluluğu altındadır. Bunun için uluslararası desteğe ihtiyaç duyulduğunda sığınma ülkesinin hükümeti gerekli yardımı almanın yollarını araştırmalıdır.

İnsani ve Sosyal Etki- Mülteciler adına Savunuculuk

Parlamenteerler, acil durumlarda mültecilere gösterilen muamelelerde büyük fark yaratabilirler. Ülkelerinden uluslararası insani sorumluluklara saygı göstermesini isteyebilirler. Parlamenteerler, acil durumlar hakkında bilgi edinerek mültecilerle dayanışma içinde olduklarını ve onları desteklediklerini gösterebilirler. Mülteci

kamplarını, yerleşim bölgelerini ve gözaltı merkezlerini ziyaret edebilirler. Parlamenterler yerel halkın soru ve endişelerini giderebilir ve bilgisizlikten, yanlış anlamalardan ya da önyargılardan kaynaklanabilecek olan olumsuz tavırları azaltmak için çaba sarfedebilirler. ■

Mülteci Kadınların Korunması

➤ Mülteci kadınları etkileyen özel durumlar

Herhangi bir mülteci nüfusunun en az yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Mülteci kadınlar, mülteci erkeklerle aynı ihtiyaçlara gereksinim duyar: zorla geri gönderilmeye karşı korunma, sürgüneyken insan haklarından yararlanma ve kalıcı çözümler bulunması için yardım gibi. Ancak mülteci kadınların farklı ek ihtiyaçları bulunmaktadır.

Geniş çaplı bir mülteci acil durumunun zor koşullarında kadınlar, cinsel şiddet ve şiddetin diğer türlerine karşı son derece savunmasızdırlar. Bunun yanı sıra kadınlar çoğu zaman, çocuklar ve yaşlılar gibi ailenin daha hassas durumda olan üyelerinin sorumluluklarını da üstlenirler. Kadınlar ailenin erkeklerinden genellikle erkeklerin çatışmalara katılması ya da ailenin mallarını korumak için geride kalmaları nedeniyle ayrı düşerler.

Kamp koşullarında geleneksel karar alma modellerinin kesintiye uğraması, kadınların günlük hayatlarını ve güvenliklerini etkileyen meselelerde seslerini duyurmalarını engelleyebilir. Örneğin yardımın dağıtılması erkeklerin kontrolü altındaysa kadınlar yardımın karşılığını cinsel yollarla ödemeye zorlanabilir. Ayrıca kadınların diğer mültecilerin, yerel halkın, çevredeki savaşıçılarının ve sığınma ülkesinin polisi veya güvenlik güçlerinin cinsel şiddetine maruz kalma riski de bulunmaktadır.

Bireysel statü belirleme prosedürleri olan ülkelerde, ailenin erkek üyelerinden biriyle seyahat eden kadınlara, erkeğin talebi kabul edilmese bile, kendi talebini sunma fırsatı tanınmayabilir. Kadınlar, özellikle mülteci statüsü için yaptıkları başvuru cinsel şiddete dayanıyor veya ailenin namusu ile ilgili hususlar içeriyorsa, erkek görüşmeci ile açık açık konuşmayı ya da erkek bir tercüman aracılığıyla konuşmayı zor bulabilirler.

Statü belirleme sistemlerindeki prosedürle ilgili engellere ek olarak, toplumsal cinsiyete dayanan taleplerin doğru değerlendirilmesinde yasal engeller olabilir.

➤ Cinsiyete dayalı zulüm

Toplumsal cinsiyete dayalı zulüm, uluslararası mülteci hukukunda, erkeklerin de yaptığı bazı başvuruları kapsayan, çeşitli başvuruları tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Cinsiyet, Mülteci Sözleşmesi'nde özellikle belirtilmemiş olsa da (zulüm korkusu; ırk, din, tabiiyet, belli bir sosyal gruba mensubiyet veya siyasi görüşe dayanmalı), cinsiyetin zulmün türüne etki edebileceği ve zulmün bir sebebi olabileceği kabul edilmiştir.

Toplumsal cinsiyete dayalı başvurular genellikle cinsel şiddet eylemleri, aile içi şiddet, zorla aile planlaması, kadınların sünnet edilmesi, sosyal ahlaki normların ihlali durumunda cezalandırma ve eşcinsellik ile ilgilidir. Zulmün biçimleri ve nedenleri birbirine karıştığı için bu talepler birbirinden oldukça farklı olabilir. Fakat hepsinde ortak olan şey, cinsiyetin başvuru hakkında karar verilmesinde temel etken olmasıdır.

“Yürütme Komitesi devletlerin cinsiyet perspektifini iltica politikalarına, yönetmeliklere ve uygulamalarına katmak için gösterdikleri özel gayretleri memnuniyetle kaydetmiş, Devletleri, BMMYK ve diğer ilgili tarafları zulmün cinsiyetle ilgili nedenlerden veya cinsel şiddetten kaynaklanabileceği hususunu da koruma kriterlerine katarak daha kapsamlı bir şekilde mülteci kabul etmeye teşvik etmiş, ayrıca BMMYK ve diğer ilgili tarafları, merkezi politikalar ve stratejilere cinsiyet perspektifinin dahil edilmesini desteklemek ve cinsiyetle ilgili politikaların uygulanmasında güvenilirliği arttırmak için, mülteci bağlamında cinsiyetle ilgili kılavuzlar geliştirip, yaygınlaştırıp uygulamaya ve eğitim programları hazırlamaya teşvik etmiştir.”

BMMYK Yürütme Komitesi Kararı No. 87(n) (1999)

Bu bağlamda, zulüm mutlaka veya sadece mağdurun cinsiyeti nedeniyle gerçekleşmez. Zulmü yapanın “belirlenmiş toplumsal cinsel rollerinden sapmış kişilerin zulme uğraması gerektiği” şeklindeki ideolojisi de zulme yol açar. Örneğin, sosyal kuralları ihlal ettiği için zulüm korkusuna sahip olan kadınlar genellikle kadın oldukları için değil, “uygun kadınlar” olmayı reddettikleri için zulme uğrarlar.

Mülteci Sözleşmesi tanımı toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde yorumlanmalıdır. “Tipik” mültecilik başvurularının değerlendirilmesinde; sığınmacının ülkesi hakkında elde edilen bilgi kadar, menşe ülkede sosyal açıdan tanımlanmış rolleri anlayabilmek de mülteci tanımının doğru yorumlanması için çok önemlidir. Bu yaklaşım BMMYK Yürütme Komitesinin yanı sıra pek çok uluslararası kurum tarafından onaylanmıştır.

➤ Kadınların Sığınma Başvurularının Değerlendirilmesi

BMMYK ve bazı Devletler, toplumsal cinsiyete dayanan başvurular da dahil olmak üzere kadınların iltica başvurularının nasıl değerlendirileceğine ilişkin kılavuz ilkeler hazırlamışlardır. Bu tür olaylarla ilgili içtihatlar genişlemektedir, ve bir çok devlet bu anlayışı kendi koruma çerçevelerine dahil etmeye istekli olduklarını ifade etmişlerdir.

Uluslararası İnsan Hakları Hukukunun genel olarak herkese uygulanabilirliğine ek olarak; doğrudan kadın mülteci ve sığınmacıların durumlarına yönelik bazı insan hakları standartları da bulunmaktadır. Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme ve İhtiyari Protokolü bu alandaki en etkin uluslararası yasal belge durumundadır.

Bu Sözleşme mülteci kadınlar için önemli olan bazı konularda Devletlere standartlar sağlamaktadır. Bu standartlar arasında;

- Her türlü kadın ticaretinin baskı altına alınması, fuhuş istismarının yasaklanması
- Tabiiyet
- Eğitim

- İstihdam
- Sağlık hizmeti
- Kırsal alandaki kadınların sorunları
- Hukuk önünde eşitlik
- Evlilik ve aile ilişkileriyle ilgili tüm konular bulunmaktadır.

Kadınlara karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine dair BM Genel Konseyi Bildirisi gibi diğer ilgili uluslararası standartlar da mülteci kadınları şiddete karşı hassas gruplardan biri olarak tanımlar ve Devletleri doğrudan kadınlara yönelik şiddeti tasfiye edecek önlemler almaya davet eder.

Mülteci Çocukların Korunması

BMMYK'nın ilgi alanına giren nüfusun yaklaşık % 41'i, 18 yaşın, % 12'si ise 5 yaşın altındadır. Mülteci çocuklar da yetişkin mültecilere sağlanan korumalardan yararlanmalıdır; özel ihtiyaçları ve hassas durumları dikkate alınarak bu çocuklara özel koruma ve yardım sağlanmalıdır.

Mülteci krizlerinde, mülteci çocuklar kolaylıkla ailelerinden ayrı düşebilirler. Bu nedenle, kayıt alma ve ailelerin izinin sürülmesine yönelik çalışmalara hemen başlanmalıdır. Ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar diğer mülteci çocuklara oranla daha büyük bir risk altındadır. Bu çocukların asker olarak silah altına alınması ya da cinsel olarak sömürülmesi daha kolaydır. Büyüme çağındaki çocukların normal gelişimsel ihtiyaçlarından dolayı, aileleri ile kalan çocuklar dahi, kaçmanın yarattığı travma ve çöküntüden büyük ölçüde acı çekerler.

Mülteci Çocuklar: Koruma ve Bakıma ilişkin Kılavuz Prensipler

Çocuklar hassastır. Hastalık, yetersiz beslenme ve fiziksel yaralanmalara açık bir bünyeleri vardır.

Çocukların bakıma ihtiyacı vardır. Sadece fiziksel olarak hayatta kalmak için değil, özellikle çocukluklarının ilk dönemlerindeki psikolojik ve sosyal gelişimleri için de yetişkinlerin desteğine ihtiyaçları vardır.

Çocuklar gelişirler. Tıpkı birbiri üzerinde yükselen tuğla sıralarının oluşturduğu kuleler gibi gelişim için gerekli aşamalardan geçerek büyürler ve bu aşamalardan herhangi birisinde meydana gelebilecek ciddi bir kopukluk gelişim sürecinde önemli aksaklıklara yol açabilir.

Mülteci çocukların güvenlikleri ve sağlıkları normal çocuklara kıyasla daha çok tehlike altındadır. Ani ve şiddetli acil durumların ortaya çıkması durumunda, birçok mültecinin karşı karşıya kaldığı kaynaklarda ciddi sıkıntı çekilmesinin yanısıra aile ve toplum yapısının da parçalanması mülteci çocukların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını derinden

etkilemektedir. Nüfus hareketleri ve mülteci akını sırasında bebek ve çocukların şiddet, hastalık ve yetersiz beslenmenin önde gelen ve en fazla etkilenen mağdurları oldukları acı bir gerçektir. Acil durumların sonrasında ve böyle durumlara çözüm aranması esnasında çocukların ailelerinden ayrı düşmesi veya ailelerin parçalanması her yaştaki mülteci çocuğu olumsuz etkilemeye devam eder. Bu nedenlerle, mülteci çocuklara psikolojik ve sosyal ihtiyaçları konusunda yardımcı olmak çoğu zaman onların ailelerini ya da toplumlarını desteklemekle aynı anlama gelir. ■

Önsöz, Mülteci Çocuklar; Korunma ve Bakıma ilişkin Kılavuz İlkeler, BMMYK

Yetişkin mültecilerin gözetiminde tutulduğu ülkelerde, anne-babaların serbest bırakılması için özel hükümler yürürlüğe konulmadıkça, çocuklar da gözetimine alınma konusunda büyük bir risk altındadır. Aile birliğini sağlamak için başka hiçbir yol kalmadıkça çocuklar gözetimine alınmamalıdır.

Bireysel statü belirleme işlemleri sürecinde, refakatsiz çocukların yüksek yararını gözecek bir vasi tayin edilmelidir. Çocukların mülteci statüsü için başvuruları değerlendirilirken talep, çocuğun zihinsel gelişim seviyesi, olgunluk seviyesi ve kişisel, ailevi ve kültürel geçmişinin ışığında talebini ifade etme yeteneği dikkate alınmalıdır. Talebin neticeye bağlanması, şüphenin lehte yorumlanması ilkesinin liberal bir şekilde tatbikini gerektirebilir.

Yaralanma, suistimal edilme ve ölüm risklerine zorla maruz bırakılmaya açık olmaları nedeniyle silahlı çatışmadan etkilenmiş çocukların özel koruma ve muamele görme hakları vardır. Mülteci çocukların diğer önemli hakları arasında eğitim, yeterli beslenme ve yüksek sağlık standartlarının sağlanması bulunmaktadır.

Mülteci çocuklarla ilgili tüm kararlarda, çocuğun yüksek yararının ve çocukların refahının ve korunmasının sağlanmasında birincil kaynak olan ailenin rolünün yol gösterici olması gerekir. Bu ilke, neredeyse dünyadaki tüm ülkelerin Taraf olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesinde (CRC) hukuki olarak ifade edilmiştir. Sözleşme'de mülteci çocuklar için özel bir hüküm bulunmaktadır, bununla birlikte, sözleşmenin tüm hükümlerinin bütün çocuklar için hiçbir ayırım olmaksızın geçerli olduğu ifade edilmektedir. Benzer şekilde *Çocukların Refahı ve Haklarına dair Afrika Şartı* da mülteci çocuklara ve ülkesinde yerinden edilmiş çocuklara özel koruma sağlamaktadır.

Mülteci ve Sığınmacı Çocukların Yüksek Yararları

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 3. maddesinde belirtildiği gibi kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir. Her koşulda, çocukları etkileyen her kararda çeşitli olası çözümler değerlendirilmeli ve çocukların yüksek yararına öncelik tanınmalıdır. Çocukların haklarını sağlamak ve korumak amacıyla Devletlerin yargılama süreçleriyle doğrudan müdahalede bulunmasından, yerel makamlar aracılığıyla ailenin özel hayatına yönelik olarak dolaylı

müdahalede bulunmasına kadar bu yaklaşım her türlü durumda sözkonusu olabilir. “Çocuğun yüksek yararı”, yasama organlarının, kanun çıkartırken ya da kanunlar üzerinde değişiklik yaparken, çocuklara mümkün olan en iyi biçimde fayda sağlanmasını göz önünde tutmaları gerektiği manasına gelir.

Mülteci ya da sığınmacı durumundaki çocuklar, Devletleri, bu tür çocukların uygun koruma ve insani yardım görmelerini sağlamak için tedbir almalarını gerektiren Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 22. Maddesi kapsamında özel ilgi görürler.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 22.maddesine göre çocuk mülteciler ya da sığınmacılar özel dikkat isterler, bu, sözleşmeye taraf devletlerin çocuklar için yapılacak koruma ve insani yardımı garanti altına almasını gerektirir.

BMMYK'nin *Mülteci Çocuklar: Koruma ve Bakım Rehberi*, amaç ve hedeflerin yanında mülteci çocuklara koruma ve yardım sağlanmasına dair pratik önlem ve ilkeleri de tarif etmiştir. Bu kitapçık aynı zamanda çocuk hakları, kültür, psikososyal sağlık, sağlık, beslenme, sakatlıkların önlenmesi ve tedavisi, kişisel özgürlük ve güvenlik, yasal statü, eğitim, ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar ve kalıcı çözüm gibi konuları da kapsamaktadır. ■

Mülteci Ailesinin Korunması

Hassas durumdaki mültecileri korumanın en etkili yolu mülteci ailesini korumaktır. Tek ebeveynli ailelerin özel desteğe ihtiyaçları vardır. Mülteci aileleri, kaçarlarken birbirlerinden ayrı düştüklerinde ya da sığınma ülkesi aile fertlerinin biraraya gelmeleri konusunda kolaylıklar sağlamadığında problemlerle karşı karşıya kalırlar. Bu, özellikle geçici düzenlemeler çerçevesinde yaşayan kişiler için zor olabilir, çünkü bu kişilerin, statüleri tanınmış olan mültecilere nazaran daha az hakları bulunmaktadır.

Konferans, ... toplumun grup halindeki doğal ve temel birimi olan aile birliğinin, mültecinin temel bir hakkı olduğu ve böyle bir birliğin daimi olarak tehdit altında olduğu hususunu göz önünde tutarak, ... hükümetlere, özellikle:

- (1) *aile reisinin, özellikle belli bir ülkeye kabul edilmek için gerekli koşulları yerine getirmiş olduğu durumlarda mülteci ailesinin birliğinin devam ettirilmesinin sağlanması,*
- (2) *Vasilik ve evlat edinme hususlarına özel atıfta bulunarak, özellikle refakatçisi olmayan çocuklar ve kız çocuklar başta olmak üzere, reşit olmayan mültecilerin korunmasına ilişkin olarak, mülteci ailelerinin korunması için gerekli tedbirleri almalarını tavsiye etmektedir.*

Vatansız Kişilerin Hukuki Durumuna İlişkin 1951 BM Temsilciler Toplantısı Nihai Senedi, IV B

Mülteci Kadınları, Çocukları ve Aileleri Korumak İçin Ne Yapılmalı?

Statü belirleme prosedürlerinde kadınlar ve çocuklar için özel hükümlere yer verin

- ❑ Parlamento üyeleri, statü belirleme prosedürlerinde, kadın görüşmeci ve tercümanların kullanılması gibi kadın ve çocuklara yönelik özel hükümlere yer verebilirler.
- ❑ Mülteci statüsü konusunda karar veren herkes menşei ülkedeki insan hakları koşulları ve çocuk ve sosyal roller hakkında bilgilere ulaşabilmelidir çünkü bunlar çocuk ve kadınları etkilemektedir.
- ❑ Parlamentolar kendi hükümetlerinden varolan kılavuz ilkeleri model olarak kullanarak, cinsiyete dayalı başvurular için bir kılavuz oluşturulmasını isteyebilirler.
- ❑ Ailelerinden ayrı düşmüş çocukların, yüksek yararını en iyi biçimde temsil etmek üzere yasal bir temsilci atanmalıdır.
- ❑ Eğer mülteci ailesinde asıl başvuru sahibini tanınmış ise tüm aile üyeleri de tanınmalıdır ve her aile ferdine kendi kişisel başvurusunu yapabileceği fırsatı verilmelidir.
- ❑ Kadın ve çocuklar, kendi adlarına düzenlenmiş mülteci statüsü belgelerine sahip olmalıdır.

Gözümlenmeyi Yasaklayın

- ❑ Parlamentolar çocukların gözümlenmesini yasaklamak için girişimde bulunabilir ve çocukların koruma ve bakımı konusunda alternatif yollar önerebilirler.
- ❑ Kadınlar gözümlenmemelidir, özellikle çocukları ile yolculuk edenler, yanlarında bakmakla sorumlu oldukları kişiler bulunan ya da yeni doğmuş bebeği olanlar veya hamile olan kadınlar.

Ailenin Yeniden Birleştirilmesi İçin İmkanlar Yaratın

- ❑ Parlamentolar ülkelerinden kaçarken birbirlerinden ayrı düşmüş aile fertlerinin hızlı bir şekilde bir araya getirilmesine imkan tanıyan önlemler benimseyebilir. Aile fertlerinden hangilerinin kabul edilebileceğine ilişkin liberal kriterler sağlayabilir, yetişkin aile fertlerinin bakmakla yükümlü oldukları kişilere bakmak için durumlarını düzeltmek amacıyla ile kendi kendilerine yetecek hale gelmelerinin teşvik edilmesi için tedbir alabilirler. ■

Mülteci aileleri korumanın en iyi yolu ailelerin yeniden birleştirilmesidir. BMMYK Yürütme Komitesi mülteci ailelerin birliğini koruma ihtiyacının önemini belirterek aşağıda belirtilen konulara dikkat çekmiştir:

- ❑ Kaçış sırasında birbirlerinden ayrı düşmüş aile fertlerinin bir araya getirilmesi
- ❑ Hangi aile üyelerinin kabul edileceğine karar verilirken liberal kriterlerin dikkate alınması

- ❑ Asıl başvuru sahibinin statüsü tanındığında mülteci ailesinin diğer fertlerinin de statülerinin tanınması ve her aile ferdi için kişisel başvuru hakkının sağlanması
- ❑ Tüm mülteci operasyonlarının ilk safhasında aile birliğinin oluşturulmasına öncelik verilmesi
- ❑ Bakmakla yükümlü oldukları kişilere destek olmak üzere, yetişkin aile fertlerinin kendi kendilerine yeterli olmalarının teşvik edilmesi

Çözümler Aranması

Dünyadaki mültecilerin büyük çoğunluğu için, çektikleri sıkıntının çözümü, ülkelerine geri dönmek olacaktır. Gönüllü geri dönüş, güvenlik koşulları sağlandığında ve insan onuruna yakışacak bir biçimde ve mültecinin kendisi tarafından bilinçli biçimde alınacak bir karara dayandırılarak gerçekleşmelidir. Bazı mültecilere, ilk sığındıkları ülkede daimi olarak kalmalarına izin verilmektedir. Bu yerel bütünleşme olarak tanımlanmaktadır. Sonuçta, çok az sayıda mülteci ikinci bir sığınma ülkesine yerleştirilir. Yerleştirme az sayıda mülteci için bir çözüm oluştursa da, aslında hem oluca önemli bir koruma aracı hem de kalıcı bir çözümdür.

➤ Gönüllü Geri Dönüş

Gönüllü geri dönüş mültecilerin büyük bir çoğunluğunun ve sığınma ülkelerinin tercih ettiği bir çözümdür. Çoğu mülteci, karşılarına çıkacak ilk fırsatta hayatlarına kaldıkları yerden devam etmek ve içinde yaşadıkları toplumun yeniden yapılanmasına yardımcı olmak üzere geri dönebilmek için, ülkelerine yakın olan yerlere iltica etmektedir.

En iyi durum senaryosunda, çatışma sona ermiştir ve fiziksel güvenliğe yönelik kara mayınları gibi tehditler ortadan kaldırılmış ya da insan hakları koşullarında meydana gelen diğer olumlu gelişmeler, mültecilerin kaçış nedenlerini ortadan kaldırmıştır. Mülteciler, anavatanlarındaki mevcut şartlar hakkında tam bilgili şekilde ve emniyet içinde, insan onuruna yakışır biçimde geri dönmek için yeterli uluslararası koruma ve yardımdan faydalanarak, kararlarını özgürce verirler. Mültecilerin yasal statüleri, BMMYK, Sığınma ülkesi ve mültecilerin kendi ülkeleri arasında yapılan üçlü anlaşmalarla garanti altına alınmıştır. Operasyonun yardım safhası ve uzun dönemli kalkındırma yardımları arasındaki boşluklar giderilmiştir. Nüfus içinde savaşıyan taraflar arasında uzlaşma başlamıştır.

Ne yazık ki, gerçek bu senaryoya nadiren uyar. Genelde, sığınılan ülkede sağlanan koruma ve mevcut yardım imkanları yetersiz kalır. Mülteciler, iki kötüden birini seçmek zorunda kalır ve çoğunlukla, yokluklarında şartların iyileşmiş olabileceğini ümit ederek evlerine dönmeyi tercih ederler. Bu koşullar altında geri dönüş, dönen mültecilerin ikinci kez kaçmaya mecbur kalmaları yönünde büyük bir risk taşır.

BMMYK, gönüllü geri dönüşü etkin biçimde teşvik etmeden önce, belli bir fiziksel güvenlik ve emniyet seviyesini gerekli görmektedir. Ancak, mültecilerin, tamamen kendi istekleri ile, çatışmaların hala devam ettiği bir ülkeye kendiliklerinden dönmeleri halinde, BMMYK bu kişilere mümkün olduğu kadar yardım etmeye çalışacaktır.

*Konferans, hükümet ve parlamentolara; erken ve gönüllü geri dönüş yapan kişilerin, mültecilerin ve yerlerinden edilen kişilerin yerleştirilmesini ve rehabilitasyonunu; başta çocuk askerler olmak üzere, eski muharıplerin silahsızlandırılmasını, terhis edilmesini, eğitilmelerini ve sivil hayatla bütünleşmelerinin ve özellikle kadın ve çocuklar başta olmak üzere, travma geçirmiş nüfusların rehabilitasyonunun kolaylaştırılması çağrısında bulunmaktadır.
99th Parlamentolar Arası Birlik, Nisan 1998*

Ülkelerine geri dönen mülteciler, çoğunlukla ekonomik, yasal ve sosyal sorunlarla karşı karşıya kalırlar. Ülkenin altyapısı savaş nedeniyle harap olduğu için, geri dönenler, mal ve mülklerini geri alma ya da bunlar için tazminat alma konularında zorluklarla karşılaşabilirler. BMMYK, bu alanda çoğunlukla Sivil Toplum Kuruluşları ile birlikte çalışarak mültecilerin geri dönüşleriyle ortaya çıkabilecek herhangi bir koruma sorununu çözmek için mültecilerin geri dönüşlerini gözlemler.

BMMYK ve Harvard Hukuk Fakültesi, yakın zamanlarda, parçalanmış toplumlarda şiddetin tekrar ortaya çıkmasını önlemek ve uzun vadeli uzlaşmayı teşvik etmek amacıyla, çatışma sonrası yeniden bütünleşme sırasında kısa vadeli olarak birlikte yaşamayı teşvik etmeyi amaçlayan “Imagine Co-existence” (“Birlikte Yaşamayı Hayal Et”) adında bir proje başlatmıştır. Kullanılan imkanlardan biri, farklı toplulukları bir araya getiren topluluğa dayalı gelir getirici faaliyetler olmaktadır.

➤ **Yerel Bütünleşme**

BMMYK Tüzüğü'nün mülteciler için öngördüğü bir çözüm de mültecilerin yeni ulusal topluluğun içinde özümsemeleridir. Mülteci Sözleşmesi, Devletlerin mültecilerin özümsemesinin ve vatandaşlığa alınmasının mümkün olduğu kadar kolaylaştırmasını öngörmektedir. Sürekli olarak göçmen kabul edenler başta olmak üzere, bazı ülkeler, statüleri tanınmış olan mültecilerin rutin bir işlem olarak vatandaşlık almalarına olanak vermektedir.

Diğer sığınma ülkeleri ise, mültecilere, özellikle yerel ekonomiye katkıda buldukları durumlarda, daimi olarak kalmalarına izin vermeyi düşünmek konusunda istekli hareket etmektedirler. Son yıllarda, Meksika'nın Guatemala'dan gelen binlerce mülteciye vatandaşlık hakkı tanınması gibi bazı dikkate değer istisnalar olmakla birlikte, çok az ülke, yerel entegrasyon sağlanması konusunda istekli olmuştur.

➤ Geleneksel Yerleştirme Ülkeleri

Avustralya, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, İsveç, İsviçre, Amerika Birleşik Devletleri

➤ Yeni Yerleştirme Ülkeleri

Arjantin, Benin, Brezilya, Burkina Faso, Şili, İzlanda, İrlanda, İspanya.

➤ Yerleştirme

Yerleştirilmeleri planlanan mülteciler nispeten daha az sayıdadır, bu kişiler ya sığınma ülkesinde risk altında bulunmaktadır ya da içinde buldukları durumla ilgili başka bir çözüm yolu bulunamamıştır. Belli ülkeler sürekli olarak yerleştirme imkanı sağlarken; diğerleri bunu geçici süreli yaparlar. Yerleştirilmelerinin önerilmesi için, mültecilerin, hem BMMYK kriterlerine hem de yerleştirme ülkesinin koyduğu kriterlere uygun olmaları gerekir. ■

Mültecilerin Sorunlarına Çözüm Bulmak için Ne Yapılmalı?

Sığınma Ülkelerinde

- ❑ Geri gönderme işleminin gerçekten gönüllü olarak yapılmasını sağlamak amacıyla, parlamento üyeleri, Mülteci Sözleşmesinde belirtilen mülteci statüsünün sona erdirilmesine ilişkin madde uygulanmadığı sürece, hiçbir mültecinin iradesi ve isteği dışında ülkesine gönderilmediğini denetleyerek, doğrulayabilirler.
- ❑ Parlamenterler, mültecilerin sığındıkları ülkelere tekrar girme haklarını kaybetmeden, ülkelere gidip oradaki koşulları değerlendirmeleri için ‘bak-gör’ ziyaretleri yapmalarına izin verilmesini isteyebilirler.
- ❑ Parlamenterler, ulusal koşullar elveriyor ise mülteci statüsü verilmiş kişilerin vatandaşlığa kabul edilmeleri imkanlarını genişletme üzerinde düşünebilirler.

Menşei Ülkelerde

- ❑ Parlamento üyeleri, geri dönen mültecilerin haklarının korunmasına ilişkin yasal çerçevenin geçerli ve işler durumda olmasını sağlayabilirler.
- ❑ Mülkiyet hakkı, iade ve tazminat, yasama alanında ele alınması gereken kilit konulardır. Ülke dışında doğmuş olan mülteci çocuklara, vatandaşlık hakkının yanı sıra nüfus cüzdanı da verilmelidir.
- ❑ Parlamento üyeleri, hükümete, geri dönenlerin durumunu izlemek üzere BMMYK ve Sivil Toplum Kuruluşlarına gerekli yerlere giriş izni verilmesi için çağrıda bulunabilirler.

Yerleştirme ve yerleştirme potansiyeli olan ülkelerde

- ❑ Mültecilerin yerleştirildikleri ülkeler daha fazla sayıda mülteci kabul etmek için imkanlarını geliştirmeyi düşünebilirler. Aynı zamanda BMMYK'nin acil güvenlik

nedenleriyle bir mültecinin yerini değiştirme ihtimaline karşı bu ülkeler fazladan yer açabilirler.

- Henüz düzenli bir yerleştirme ülkesi haline gelmemiş olan ülkeler, yerleştirme kabul eden bir ülke durumuna gelmeyi ya da en azından yerleştirme dosyalarını teker teker ele almaya istekli olduklarını BMMYK'ne belirtebilirler.

Bağış yapan ve bağış yapması muhtemel ülkelerde

- Bağış yapan ülkeler, mültecilerin istikrarsız ve emniyetsiz bir ortama dönmeyi tercih etmek zorunda kalmamaları için, sığınma koşullarının kalitesinin iyileştirilmesini talep edebilirler ve bunu destekleyebilirler.
- Bağış yapan taraflar, mülteci akımının temel nedenlerinin ele alınabilmesini sağlayamaya yönelik siyasi baskı yaratabilirler.
- Bağış yapan taraflar, ayrıca mayın temizleme programları, gelir getirici projeler ve uzun vadeli kalkınma yardımı da dahil olmak üzere, mültecilerin geri dönüş ya da yerel bütünleşmesinin başarılı olması için ihtiyaç duyulan tüm faaliyetleri destekleyebilirler. ■

BÖLÜM 5

Gözaltına Alternatifler Sunmak ve Mültecilerin Ayrımcılığa Karşı Korunması

Mültecilerin korunması sadece sınırlarda gerçekteşmez. Mülteci Sözleşmesi'ni kabul etmiş sığınma ülkelerinde bile sığınmacılar ve statüleri tanınmiş mülteciler, mülteci statüsü başvurularını incelemek için kullanılan mevzuatın ve yerleşik prosedürlerin uygulanması sırasında, hassas durumda kalabilirler. Bir sığınma ülkesinde koruma ile ilgili günlük hayata ilişkin pek çok konu vardır. Bu konular mültecilerin ve sığınmacıların çoğu için keyfi gözaltı ve

yerel halkın bazı kesimlerinde görülen ırkçılık ve yabancı düşmanlığının yarattığı atmosferi içermektedir.

“Yürütme Komitesi, bir çok ülkenin sığınmacıları (reşit olmayanlar dahil) keyfi olarak gereğinden uzun bir süre gözaltına almayı rutin bir şekilde sürdürmesini ve bu kişilere gözaltı süreçlerinin zamanında tetkik edilmesi için adil usullere ve BMMYK’ne erişim imkanının tam olarak verilmemesini esefle karşılamaktadır; bu türden gözaltı uygulamalarının insan hakları standartlarıyla bağdaşmadığını belirtmekte ve tüm Devletleri gözaltına nazaran daha uygun alternatifleri aktif bir şekilde keşfetmeye teşvik etmektedir”.

BMMYK Yürütme Komitesi, No.85(dd) (1998)

Gözaltı

BMMYK’nin Yürütme Komitesi, dünyanın çeşitli bölgelerinde bulunan çok sayıda mülteci ve sığınmacının sığınma amacıyla ülkelere yasadışı giriş yapmaları veya bulunmaları nedeniyle ya da durumlarının açıklığa kavuşturulmasını bekledikleri sırada gözaltına alınmalarını ya da benzer kısıtlayıcı tedbirlere maruz bırakılmalarını endişe ile karşılamaktadır. Komite, içerdiği zorluk nedeniyle, normal koşullar altında gözaltına almaktan kaçınılması gerektiği görüşündedir. Gerektiği takdirde, ilgili kişinin kimliğini tespit etmek ya da mülteci statüsü ile ilgili talebin dayandırıldığı hususları tespit etmek maksatları da dahil olmak üzere belli amaçlar için gözaltına alma işlemine başvurulabilir.

- ❑ *“Hiç kimse, keyfi olarak tutuklanamaz, gözaltına alınmaz ya da sürgüne gönderilemez.”*
İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, Madde 9
- ❑ *“İçerdiği zorluk nedeniyle, normal koşullar altında gözaltına almaktan kaçınılmalıdır.”*
BMMYK Yürütme Komitesi Karar No 44 (1986)

Sığınmacıların gözaltına alınması, eğer bu ülke yasaları, Mülteci Sözleşmesi ve Uluslararası Hukuk ile bağdaşır ise, yasal kabul edilir. Gözaltı ayrımcılık yapılmadan gerçekleştirilmelidir ve gerekliliğinin devam ettiğinden emin olmak ve eğer gözaltının sürmesini gerektiren bir zemin yoksa salıverme olasılığını göz önünde tutmak için hukuksal veya idari bir gözden geçirme sürecini içermelidir.

➤ Gözaltı nedir?

Gözaltı sadece hapishaneleri içermez. Gözaltı; hapishaneler, kapalı kamplar, kamu veya özel kişiler tarafından işletilen gözaltı merkezleri, otel odaları veya havaalanı transit bölgeleri dahil hareket özgürlüğünün oldukça kısıtlandığı ve bu kısıtlı bölgeden çıkmanın tek yolunun sığınma ülkesinin topraklarını terketmek olduğu, dar bir alanda veya sınırlandırılmış bir yerde tutulmak anlamındadır.

Bir sığınmacının gözaltında olup olmadığını tespit etmek için, sınırlamaların her birinin derecesi ve yoğunluğu ve konulan sınırlamaların toplam etkisinin değerlendirilmesi gerekir.

Bir sığınmacının yaşayabileceği yerlere getirilen sınırlamalar, genel olarak gözaltı teşkil etmez.

➤ Normal koşullar altında sığınmacıların gözaltına alınmamları gerekir

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, sığınma arama ve sığınmadan yararlanma hakkını temel bir insan hakkı olarak kabul eder. Bu haktan yararlanırken sığınmacılar çoğunlukla sığınma ülkesine yasadışı yollardan ulaşmak veya giriş yapmak zorunda kalmaktadırlar. Sıradan göçmenlerin aksine çoğu sığınmacı gerekli pasaport veya vizeyi alamamaktadır. Bu gerçek ve birçok sığınmacının yaşadığı fiziksel ve psikolojik travmalar, bu kişilerin hareket özgürlüğü üzerinde bir kısıtlama düşünüldüğünde dikkate alınmalıdır.

➤ **Sığınmacılar hangi koşullar altında gözaltına alınabilir?**

Genel uygulama dışında sığınmacılar aşağıda öngörülmüş olan nedenlerden dolayı gözaltına alınabilirler, ancak **bu nedenlerin uluslararası insan hakları hukukuna uygun ulusal mevzuata dayandırılması gerekir.**

Gözaltına almaya karşı yasal bir karine olmalıdır. Belirli bir kişi için bunların etkin olmayacağına dair kanıt olmadıkça, ilk önce seçeneklerin uygulanması (aşağıya bakınız) ve araştırılması gerekir. Sığınmacı, ancak tüm olası seçenekler değerlendirildikten sonra gözaltına alınmalıdır. Yetkililer, gözaltına alma kararını verirken, gözaltının makul ve gerçekleştirilmesi düşünülen amaçlar ile orantılı olup olmadığını tespit etmelidir. Gerekli olduğuna karar verilirse, gözaltına alma işlemi asgari bir süre ile ayırım gözetmeden yapılmalıdır.

Gözaltından kaçınılması gerektiği yönündeki genel kurala **dört kabul edilebilir istisna** kanunda belirtilmelidir. Sığınmacılar, ancak aşağıdaki nedenlerle gözaltına alınabilir:

- ❑ *Kimliğin belirlenmesi için:* Bu kimliğin belirlenemediği veya tartışmalı olduğu durumları içerir.
- ❑ *Sığınma talebinin dayandığı öğeleri belirlemek için:* Bu, gerekli bilgileri elde etmek üzere yapılan bir ön görüşme anlamına gelir. Bu kesinlikle tüm statü belirleme prosedürü boyunca veya belirsiz bir zaman için gözaltına almak demek değildir.
- ❑ *Sığınmacıların sığınma talebinde bulunmayı düşündükleri ülkenin yetkililerini yanıltmak için seyahat veya kimlik belgelerini yok ettikleri veya sahte belge kullandıkları durumlar:* Yetkililer, sığınmacının kötü niyetle hareket ettiğini ve sığınma ülkesindeki yetkililerle işbirliği yapmayı reddettiğini veya kendilerini yanıltmayı amaçladığını ispat etmek zorundadır. Alamadıkları için belgeleri olmadan gelen sığınmacılar, sadece bu nedene dayanarak gözaltına alınmamalıdır.
- ❑ *Ulusal güvenlik ve kamu düzenini korumak için:* Bu, sığınmacının ulusal güvenlik ve kamu düzenine tehdit oluşturabilecek suç işlediğine veya bağlantıları olduğuna dair kanıt olan durumları içerir. İnsan kaçakçılığı sonucunda ülkeye giren sığınmacılar normalde bu kategoriye dahil değildir ve sadece bu nedenle gözaltına alınmamalıdır. Bu kişiler genelde suç faaliyetlerinin failleri değil, kurbanlarıdır.

➤ **Hangi durumlar gözaltını gerektirmez?**

Hayatlarının ya da özgürlüklerinin tehdit altında bulunduğu ülkelerden doğrudan gelerek, gecikmeden yetkili makamlara başvuran ve ülkeye yasadışı yollardan girişlerinin ya da bulunuşlarının geçerli nedenlerini gösteren sığınmacıların gözaltına alınmaması gerekir. Örneğin, ileriye yönelik olarak sığınmacıları ülkeye gelmekten vazgeçirmek ya da halihazırda başvuruda bulunmuş olanların başvurularını takip etmekten vazgeçirmek amacı ile uygulanan politikaların kapsamındaki uygulamalar gibi, yukarıda sıralanmış olanların dışındaki amaçlarla gözaltına almalar, uluslararası hukuk normlarına ters düşmektedir. Gözaltı, yasadışı yollardan ülkeye girme ya da ülkede bulunma fiilleri için cezalandırıcı ya da disipline edici bir tedbir olarak kullanılmamalıdır. Keza, gözaltı, kabul merkezleri ya da mülteci kamplarında ikamet ile ilgili

idari şartlara uymamaya karşı bir ceza olarak da kullanılmamalıdır. Gözaltından kaçmak, otomatik olarak söz konusu kişilerin statü belirleme prosedürlerinden yararlanma imkanlarının ellerinden alınması ya da bu kişilerin ülkelerine geri gönderilmesi ile sonuçlanmamalıdır.

➤ **Sığınmacıların yasadışı giriş yapmaları durumu**

Mülteci Sözleşmesi, zulümden korktukları ülkeden doğruca gelmeleri, gecikmeden yetkililere başvurmaları ve geçerli bir neden göstermeleri halinde zulüm ülkesinden doğruca gelen mültecilerin ülkeye yasadışı giriş yaptıkları ya da buldukları için cezalandırılmamaları gerektiğini belirtmektedir. Bu hüküm, sığınmacılar için de geçerlidir, çünkü aslında bu kişilerden bazıları statüleri henüz tanınmamış olan mültecilerdir. Bazı Devletler ve sığınmacılar bir çeşit göze göz, dişe diş anlayışı içine girmektedirler. Devletler yasal göç imkanlarını kısıtladıkça bazı sığınmacılar ve potansiyel göçmenler buna karşılık olarak insan kaçakçılığı veya diğer yasadışı giriş yöntemlerine başvurmaktadır. Bu gibi durumlarda, Devletler de sınır kontrollerini sıkılaştırmak zorunda kalmakta, böylece kısırdöngü tekrarlanmaktadır.

BMMYK Yürütme Komitesi, içerdiği zorluktan dolayı, normal koşullarda gözaltından kaçınılması gerektiği görüşünü ifade etmiştir. Gerekli olduğu takdirde, sadece kanunlarda belirtilmiş olan kimlik tespiti yapmak, mülteci statüsü ya da sığınma başvurularının dayandırıldığı hususları tespit etmek, mülteci ya da sığınmacıların sığınma talebinde bulunmayı düşündükleri ülkenin yetkililerini yanıltmak için seyahat veya kimlik belgelerini yok ettikleri veya sahte belge kullandıkları durumlarla başa çıkmak için ya da milli güvenliği ve asayişini korumak gibi gerekçelerle gözaltına alma işlemine başvurulabilir. Aynı zamanda, Yürütme Komitesi, mültecilerin ve sığınmacıların gerekçesiz ya da gereksiz yere uzayan gözaltından korunmasında mülteci statüsü tespiti ya da sığınma hakkı verilmesine ilişkin prosedürlerin adil ve hızlı bir şekilde gerçekleşmesinin önemini belirtmiştir. Komite bununla birlikte, mülteciler ve sığınmacıların durumu ile diğer yabancıların durumu arasındaki gerekli ayrımı yapmak için ulusal mevzuat ve/veya idari uygulamaların önemini de altını çizmiştir.

➤ **Gözaltının alternatifleri nelerdir?**

Bir alternatifin belirlenmesinde, yerel koşulların yanı sıra, sığınmacının içinde bulunduğu koşulların bireysel bazda değerlendirilmesi etkili olmalıdır. Hükümetler, bu alternatifleri, her birinin içerdiği doğrudan ya da dolaylı maliyetlerin ışığı altında da değerlendirmek isteyebilirler.

Aşağıda verilen liste kapsamlı bir liste değildir. Liste, yetkililere sığınmacının bulunduğu yerin üzerinde bir nebze kontrol imkanı sağlarken, sığınmacılar için de temel bir hareket özgürlüğü sağlayan seçenekler içermektedir.

□ **İzleme Gereksinimleri**

Sığınmacıdan, belli aralıklarla göç bürosu ya da polis karakoluna rapor vermesi istenebilir. Serbest bırakma, sığınmacının kendisi tarafından ya da sığınmacının tüm şartlara uymasını ve duruşma ve resmi görüşmelerde hazır bulunmasını temin edecek olan bir aile ferdi tarafından, bir sivil toplum örgütü ya da toplumsal bir grup tarafından verilecek bir taahhütname ile gerçekleştirilebilir.

Sığınmacıdan belli bir adreste veya yerde ikamet etmesi ve herhangi bir ikametgah değişikliğinden önce izin alması istenebilir.

Ülkeye yasal olmayan yollardan girmiş olan sığınmacılar: 1951 Sözleşmesi bu konuda ne söylemektedir

“Taraf Devletler, hayatlarının veya özgürlüklerinin, ... tehdit altında bulunduğu bir ülkeden doğrudan gelerek izinsizce kendi topraklarına giren veya bu topraklarda bulunan mültecilere, gecikmeden yetkili makamlara başvurarak yasadışı girişlerinin veya bulunuşlarının geçerli nedenlerini göstermeleri koşuluyla, yasadışı yollardan girişleri veya bulunuşlarından dolayı ceza vermeyeceklendir.

Taraf Devletler, bu mültecilerin hareketlerine gerekli olanların dışında kısıtlama uygulamayacaklardır ve bu kısıtlamalar ancak, ülkedeki statüleri belirleninceye veya bir başka ülkeye kabulleri sağlanıncaya kadar uygulanacaktır...”

Mültecilerin Statüsüne Dair Sözleşme, Madde 31

“Doğrudan geliş”

Bu, sığınmacının:

- Kendi anavatanından
- Koruma, emniyet ve güvenliğinin temin edilemediği başka bir ülkeden ya da
- Sığınma statüsü için müracaat etmeden ya da sığınma statüsü almadan kısa bir süre için kalmış olduğu transit ülkeden

Doğrudan geldiği anlamına gelmektedir.

“Doğrudan geliş” kavramına hiçbir zaman sınırlaması getirilemez, her bir durumun kendi esasları kapsamında değerlendirilmesi hususu hükme bağlanmalıdır.

“Gecikmeksizin”

Benzer biçimde, -gecikmeksizin- kavramına mekanik biçimde uygulanabilecek hiçbir sınırlama mevcut değildir. Bunun nedeni, sığınmacıların, çoğunlukla travmanın etkileri, dil sorunları, bilgi eksikliği, makamlara ilişkin daha önceki deneyimlerinden kaynaklanan korku ya da şüphe, temel geçinme imkanlarının olmaması gibi problemler ve diğer sorunlarla uğraşmaları gerektiğidir.

“Geçerli neden”

Bu kavram, sığınmacının ülkesinden hangi koşullar altında kaçtığıнын göz önüne alınmasını gerektirir. ■

□ Garantör ya da kefil bulunması

Sığınmacılardan, kendilerinin duruşma ya da resmi görüşmelerde bulunmalarını sağlamaktan sorumlu olacak bir garantör bulmaları istenebilir. Bunu yerine getirmemeleri halinde, garantörün bir ceza ödemesi gerekecektir.

□ Kefaletle serbest bırakma

Bu alternatif, halihazırda gözetiminde bulunan sığınmacıların, taahhütname ve teminat verilmesini içeren hükümlere uymaları koşulu ile, serbest bırakılmalarına imkan verecektir. Sığınmacılar bu

seçenek hakkında bilgilendirilmeli, ayrıca, kefalet miktarının da, ödenemeyecek kadar yüksek olmamasına dikkat edilmelidir.

❑ Açık merkezler

Sığınmacılar, belli zamanlarda ayrılıp geri dönme iznine sahip olabilecekleri toplu bir yerleşim merkezinde ikamet etmeleri kaydıyla serbest bırakılabilir.

“Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.”

Çocuk Hakları Sözleşmesi, Madde 37(b)

➤ Çocuklar ve Gözaltı

Buradaki temel nokta, çocuğun yüksek yararını hesaba katarak, Çocuk Hakları Sözleşmesinin 37 (b) sayılı Maddesi ve BMMYK'nin Mülteci Çocuklara İlişkin Kılavuz İlkelerinde öngörüldüğü üzere, çocukların gözaltına alınması ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülecek ve uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.

❑ Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocuklar

Refakatsiz çocuklar olarak da bilinen ailelerinden ayrılmış çocuklar, eğer mümkünse serbest bırakılarak sığınma ülkesinde ikamet etmekte olan diğer aile fertlerinin bakımına verilmelidir. Bu mümkün değilse, sözkonusu çocuklara yönelik olarak, tercihen bakımevlerine veya koruyucu aileler yanına yerleştirilerek yeterli barınma ve uygun gözetim imkanları sağlanmalıdır.

Çocuğun yüksek yararını temsil etmek üzere yasal bir vasi veya danışman atanmalıdır.

❑ Ebeveynleri ile birlikte olan çocuklar

Gözaltının yerini alabilecek tüm seçenekler üzerinde düşünülmelidir. Aile birliğini korumanın tek yolu buysa, çocuklar ile onlara bakmakla yükümlü kişiler gözaltına alınmamalıdır.

❑ Eğer Çocuklar Gözaltına Alındıysa

Sığınma ülkesinin çocukları gözaltına almaktan başka alternatifi yoksa, Çocuk Hakları Sözleşmesine uygun bir şekilde, gözaltı en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülmeli ve uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulmalıdır.

Çocuklar cezaevindekine benzer koşullarda tutulmamalıdır. Onları serbest bırakmak ve başka yerlere yerleştirmek için gereken her türlü gayret gösterilmelidir. Bu arada çocuklar ve aileleri için uygun olan yaşam yerlerinin sağlanması için özel düzenlemeler yapılmalıdır.

❑ Eğitim ve Oyun

Gözaltındayken, serbest bırakıldıktan sonra devamlılığın sağlanması açısından çocukların eğitim hakları vardır. Eğitim, çocuğun gözaltında tutulduğu yer dışında verilmelidir.

Çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimi için gerekli olduğu kadar stres ve travmanın hafifletilmesine de yardımcı olan eğlendirici faaliyetler ve oyunlar için düzenlemeler yapılmalıdır.

➤ **Hassas Durumdaki Diğer Kişilerin Gözaltına Alınması**

□ ***Hassas Durumdaki Kişilerden Oluşan Diğer Kategoriler***

Aşağıdaki kategorilerde yer alanlar hassas kişiler olarak tanımlanmalıdır:

- Ailelerinden ayrı düşmüş yaşlı kimseler
- İşkence veya travma mağdurları
- Zihinsel veya fiziksel engelliler

□ ***Dikkat Edilmesi Gereken Özel Noktalar***

Hassas kişiler üzerinde gözaltının olumsuz etkileri düşünülerek, yetkililer bu kişileri gözaltına almaktan kaçınmalıdırlar. Söz konusu kişilerin gözaltına alınmaları yetkili bir tıbbi pratisyenin, gözaltına alınma öncesi, gözaltının sağlıklarına zarar vermeyeceğini tasdik etmesi üzerine gerçekleştirilmelidir. Aynı zamanda profesyonel takip ve desteğin yanısıra gerekli görüldükçe hizmet, hastane ve tıbbi danışmanlık da sağlanmalıdır.

BMMYK Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocukların Ailelerini Bulmak için Neler Yapar?

BMMYK'nin amaçları doğrultusunda ailesinden ayrı düşmüş çocuk; "iki ebeveyninden de ayrılmış ve yasa veya geleneklere göre onunla ilgilenecek ve birincil sorumluluğa sahip hiçkimsenin bulunamadığı" çocuktur. Ailelerinden ayrı düşmüş mülteci çocukların sayısı, kitlesel göçün neden ve koşullarına göre büyük farklılıklar gösterir. Ancak, bir gösterge olarak, bilim adamları, ailelerinden ayrı düşmüş çocukların, mülteci nüfusunun yüzde 2 ila 5'ini oluşturduğunu belirlemişlerdir.

Genelde, BMMYK, ailelerinden ayrı düşmüş çocukların tespit ve kayıt edilmesi ve ailelerinin izlerinin takip edilmesini sağlamak için diğer kuruluşlarla yakın işbirliği içinde çalışmaktadır. Örneğin, Rwanda/Burundi kriz bölgesinde, BMMYK, bu çocukların ailelerinin izlerini bulmak için sınır ötesi çalışmalar yapmak üzere, diğer çok sayıda sivil toplum kuruluşları da dahil olmak üzere, UNICEF, Uluslararası Kızılhaç Komitesi, Food for the Hungry (Açlara Gıda) ve Save the Children (Çocukları Koruyun) (İngiltere) organizasyonları ile birlikte çalışmaktadır. Birbirlerinden ayrı düşmüş aile fertlerinin kaydedilmesi, bulunması ve bir araya getirilmeleri için bölgesel bir merkezi veri tabanı kurulmuştur; yerel veri tabanları, yerel ve ülke çapındaki programları desteklemektedir. Rwandalıların kitlesel göçünden sonraki ilk yılda, tüm Büyük Göller bölgesinde 21 bini aşkın ailesinden ayrı düşmüş çocuk ailelerine dönmüştür.

Genel olarak, BMMYK, ailelerinden ayrı düşmüş çocukların menşe bölgeleri dışındaki bölgelere evlatlık verilmesi fikrinin teşvik edilmesi hususunda isteksiz hareket etmektedir, çünkü bu çocukların ailelerinin izlerini bulmak çoğunlukla mümkün olmaktadır. ■

➤ Kadınların Gözaltına Alınması

❑ Gözaltı işleminin riskleri

Kadınlar ile ergen kızların, özellikle de ailelerinden ayrı düşmüş olanların, gözaltına alınması oldukça riskli olmaktadır. Kadın sığınmacıların gözaltındayken cinsel istismar da dahil saldırıya uğradıklarına dair raporlar ve söylentiler vardır. Ayrıca, kadınların gözaltına alınmasını öngören bir politika, çocukların da gözaltına alınması olasılığını artırmaktadır.

❑ Özel hususlar

Hamileler ve bebek emziren anneler gözaltına alınmamalıdır.

Kadınlar gözaltına alındıkları takdirde, yakın akraba olmadıkça erkek sığınmacılardan ayrı tutulmaları gerekir.

Gözaltında tutulan kadınların cinsel şiddete maruz kalma ihtimalini azaltmak ve kültürel değerlerine saygı göstermek için bayan personel görevlendirilmelidir.

Kadınların ayrıma tabi tutulmadan yasal ve diğer hizmetlere ve üreme sağlığı dahil olmak üzere özel hizmetlere erişimleri sağlanmalıdır.

➤ Vatansız Kişilerin Gözaltına Alınması

Vatansız kişi, hukuksal açıdan hiçbir devletin yurttaşı olmayan kişilerdir. Vatansız kişiler bazen onları gönderecek yer olmadığı için süresiz olarak gözaltında tutulur; bunun nedenleri arasında önceden yaşadıkları ülkelerin onları geri almaması, önceden vatandaşlığına sahip buldukları ülkenin kişinin vatandaşlığını kaybetmiş olduğunu ileri sürmesi ve hatta bu kişilerin vatandaşlıklarını ispat edememeleri olabilir.

Bir kişinin vatansız olması ve seyahat belgelerinin olmaması onun süresiz olarak gözaltında tutulabileceği anlamına gelmez. Yetkililer, kişinin geri dönüş veya yeniden kabulü için en uygun Devletin hangisi olduğunu belirlemek için kişinin vatandaşlığını belirlemeli ve kanıtlamalıdır. BMMYK, talep üzerine, bu gibi durumlarda danışmanlık yapabilir.

Keyfi Gözaltına İlişkin Çalışma Grubu

Çalışma Grubunun, keyfi gözaltı konusundaki yetkisi ve çalışmaları sığınmacıların ya da diğer kişilerin **keyfi gözaltına** maruz kaldıklarının düşünüldüğü durumlarda hayata geçer. Çalışma Grubu E/CN.4/2000/4 sayılı raporunda 'göçmenler ve sığınmacıların durumu ile ilgili olarak' tutuklama ve gözaltına almayı ayrıntıları ile düzenleyen 10 prensip ile özel bir yorum benimsemiştir. (Müzakere 5)

1. İlke

Her sığınmacı ya da göçmen yasadışı giriş yaptıkları gerekçesi ile sınırda ya da ülke içinde sorgulanmak için alıkonduklarında en azından sözlü olarak ve anladıkları bir dilde, sınırda geri çevrilmeleri ya da ülke içinde geçici olarak ikametine izin verilmesi hakkındaki kararın dayanağı hakkında bilgilendirilmelidir.

2. İlke

Her sığınmacı ya da göçmen gözaltındayken aile mensupları ya da dış dünya ile telefon, faks ya da e-posta aracılığı ile iletişim kurma hakkına ve avukatı, konsolosluk yetkilisi ve akrabaları ile iletişim kurma hakkına sahip olmalıdır.

3. İlke

Gözaltında bulunan sığınmacı ya da göçmen bir an önce adli ya da diğer yetkili makamların önüne çıkarılmalıdır.

İlke 4:

Gözaltında bulunan her sığınmacı ya da göçmenin imzası alınarak, sıra numarası verilmiş bir kayıt defterine ya da buna eşdeğer bir belgeye kayıt edilmelidir, ayrıca gözaltına alınma ve serbest bırakılma tarih ve saati, kişinin kimliği, gözaltına alınma gerekçesi ve gözaltına karar vermiş olan yetkili makam da bu belgede belirtilmelidir.

İlke 5:

Her sığınmacı ya da göçmen gözaltı için getirildikleri merkezde iç tüzük, uygulanan disiplin kuralları ve tecrit cezasına maruz kalma koşulları ile aynı zamanda böyle bir tedbire eşlik eden her türlü garanti hakkında bilgilendirilmelidir.

İlke 6:

Gözüaltına alma kararı yeterli sorumluluğa sahip, yetkin otoritelerce ve yasa ile tespit edilmiş kıstaslara dayandırılarak, kanun hükümlerine uygun olarak alınmalıdır.

İlke 7:

Gözüaltı süresi kanunlarca belirlenmeli ve süresiz ya da aşırı derecede uzun olmamalıdır.

İlke 8:

Gözüaltına alma işlemi, bu tedbire dair gerekçeler de ifade edilerek, sığınmacı ya da göçmenin anlayabileceği bir dilde, yazılı olarak tebliğ edilmelidir; tebligatta, sığınmacı ya da göçmenin, tedbirin meşruiyeti hakkında ve gerekirse ilgili kişinin serbest bırakılmasına karar verecek olan bir yargı organına haksızlığın telafisi için başvuruda bulunabileceği koşullar belirtilmelidir.

İlke 9:

Gözüaltına alma işlemi, özellikle bu amaç için kurulmuş bir kamu tesisinde gerçekleşmelidir; uygulamayla ilgili nedenlerden dolayı, bunun mümkün olmaması halinde, sığınmacı ya da göçmenin, ceza kanunu kapsamında hüküm giymiş kişilere yönelik olarak kullanılanlardan ayrı binalara yerleştirilmesi gerekmektedir.

İlke 10:

Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK), Uluslararası Kızıl Haç Komitesi (ICRC) ve uygun durumlarda da, usulüne uygun olarak yetkilendirilmiş sivil toplum kuruluşlarının, gözüaltına alma yerlerine girmelerine müsaade edilmelidir. ■

İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığı

İrkçılık, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve hoşgörüsüzlüğün ortaya çıkardığı sorunlar, mültecilerin korunmasına yönelik uluslararası çabaları engellemektedir. İrkçılık, insanları mülteci olmaya zorlayabilir, ayrıca mültecilere yönelik koruma çalışmalarını ve mültecilerin karşılaştıkları sorunlara çözüm bulunmasını güçleştirilebilir.

Mülteci ve sığınmacılar, özellikle kalabalık olarak geldiklerinde, sığınılan ülke ve yerel nüfus üzerinde önemli bir etki yaratabilirler. Bazı evsahibi topluluklar, mültecileri kendi yaşam biçimleri ya da kültürlerine, hatta kendi güvenlik ve istikrarlarına bir tehdit olarak görebilirler. Diğerleri tüm yabancıları sınırlı yerel kaynakların kullanımı açısından bir rekabet unsuru olarak algılayabilir. Mültecilerin sığınma ülkesine yapabilecekleri olumlu katkılar ve ülkelerinde yoksun oldukları insani desteğe duydukları ihtiyaç, çoğu zaman "istenmeyen sığınmacılar"la ilgili duygusal tartışmaların içinde kaybolmaktadır.

Mültecilerin ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı korunması, yasal, siyasi ve toplumsal girişimlerde bulunulmasını gerektirmektedir. Yerel nüfus kendisini tehdit altında hissettiğinde, duydukları korkuları, ırkçılığın, ayrımcılığın, yabancı düşmanlığının ve hoşgörüsüzlüğün gelişmesi için ideal bir ortam yaratır. Söz konusu korkular, sorumluluk bilincinden yoksun medya kuruluşları tarafından alevlendirilebilir veya insani değil, siyasi amaçlar için kullanılabilir. ■

İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığı: Parlamenteerlerin Rolü

Parlamenteerler, korku ve gerginliklerin artmasına neden olabilecek ya da bunların sorumluluk içinde ele alınabilmesini sağlayabilecek karar verici yetkililerdir.

Parlamento üyeleri, yöre halkını, mültecileri uluslararası koruma, destek ve saygıya ihtiyacı olan ve bunları hak eden insanlar olarak görmelerini sağlayacak biçimde teşvik etmelidir.

Yasa zoru ile saygı gösterilmesi sağlanamaz. Ancak parlamenteerler mülteciler için saygı ve hoşgörünün oluşması ve vatandaş olmayan kişiler – hem mülteciler hem de diğereeri – konusundaki tartışmaların sadece duygulara değil, rasyonel ve bilgilendirilmiş görüşlere dayanması hususunda önayak olabilirler. ■

Ayrımcılık ve Mülteciler

İrkçılık ve ayrımcılık, mültecileri, yerlerinden edilme süreçlerinin her aşamasında takip eder.

Etnik ayrımcılık ve ırkçılığın yol açtığı gerilim mülteci akınlarına neden olabilir. Bir grubun diğere gruplara karşı desteğini arttırmak için etnik gruplar arasındaki farklılıkları yok etmek amacıyla oluşturduğu siyasi stratejiler neticesinde ya da bu stratejilerin bir parçası olarak etnik bir gruba karşı ayrımcılık yapılabilir. Çoğu ülkenin içinde değişik etnik gruplar bulunmasına karşın, tek bir grubun etnik kimliğinin, bir tabiiyetin tanımlayıcı özelliği olarak görülmesi durumu ile sık sık karşılaşmaktadır. Bu durum, azınlık grupların ulus oluşumu açısından engel teşkil ediyor olarak görülebilmelerine yol açabilmektedir. Bir Devlet arabuluculuk rolünü etkin bir şekilde yerine getirmek konusunda isteksiz davranır ise ya da etnik çatışmaya taraf olur ise, ortaya bir “etnik temizlik” ya da diğere ayrımcılık biçimleri çıkabilmektedir. Üstelik, etnik bir grubun kasti olarak ülke dışına çıkartılması, çatışmanın asıl amacı olabilir.

Yerlerinden edilme süreci içinde, mülteciler, güvenlik için aralarına sığındıkları yerel halkın yaşamlarında ortaya çıkan istenmeyen bir musibet olarak görülebilirler. Ev sahibi topluluk bu kişileri, sınırlı kaynakların paylaşımı hususunda kendilerine rakip, hatta yerel kültür için de bir tehdit olarak görebilir. Bunun sonunda ayrımcılık, mültecilere karşı açık bir şekilde şiddet uygulanması ya da mültecilere suistimal düzeyinde düşük çalışma ücretleri teklif edilmesi gibi üstü kapalı şekillerde ortaya çıkabilir.

Mültecilerin içinde bulunduğu kötü duruma ev sahibi ülke ile yerel bütünleşme, üçüncü bir ülkeye yerleştirme, veya mültecilerin menşe ülkelerine gönüllü geri dönüşü gibi çözümler bulunduğunda bile, mültecilere ve geri dönenlere karşı uygulanan ayrımcılık onların normal bir yaşam sürme ümidini söndürebilir. Geri dönüş, genellikle ideal koşullar sağlanmadan ve bazen ortam hala güvensizken ve çatışmalar devam ederken gerçekleşmektedir. Zayıf bir Devlet ile sivil toplum, barışı ve uzlaşma sürecini, imkansız hale getirmese de, zorlaştırmaktadır. Mültecilerin aynı zamanlarda büyük gruplar halinde evlerine geri dönmeleri halinde, yerel kaynaklar ve altyapı yetersiz kalabilir, ve ekonominin yeniden yapılanma süreci zorlaşabilir. Özellikle seçimler bağlamında ya da geri dönen insanların askeri ya da siyasi dengeyi bir etnik gruptan diğereine geçecek biçimde etkilediği hallerde, kitlesel dönüşler Devletlerin politikaları ve meşruiyetlerini de etkileyebilir. Her iki durum da, daha sonra, arzu edilmeyen ekonomik, askeri ya da siyasi sonuçların “nedeni” olarak görülebilecek olan geri dönmüş mültecilere karşı ayrımcılık yapılmasına yol açabilir.

Mültecilere yönelik ayrımcılık ve ırkçılık ile mücadele etmek için toplumun tüm seviyelerinde tedbirler alınabilir.

- ❑ Devlet, özellikle “yabancı” olarak algılanan kişilere karşı ırkçılık başta olmak üzere, toplumda süreklilik arz eden ırka dayalı bölünme ve çatışmaları ele almak için, toplumun tüm kesimlerinin birlikte hareket etmesini sağlamalıdır.
- ❑ Toplumun tüm seviyelerinde bulunan önemli kurumlar – aileler, okullar, işyerleri, ibadet yerleri, seçkin kesimler – hoşgörüyü geliştirmelidir.
- ❑ Ulusal hükümet ve yerel idareler, ırkçılığın ve yabancı düşmanlığının temel nedenlerini ortadan kaldırmak için daha fazla kaynak ayırmalı ve daha fazla çaba göstermelidir.
- ❑ Devletler, Sivil Toplum Örgütleri ve dini kuruluşların katılımı ile, kültürler arası faaliyetleri teşvik etmelidir.
- ❑ Devletler, Sivil Toplum Örgütleri, BM kuruluşları ve basın yayın kuruluşları, ırkçılık ve ayrımcılık konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapmalı ve toplumda olumlu değişikliklerin meydana gelmesine yardımcı olmalıdır.
- ❑ ırkçılık ve yabancı düşmanlığına dayalı şiddetin failleri, mahkemeler, insan hakları komisyonları ve şikayet dinleme büroları vasıtası ile etkili bir biçimde ve açıkça kınanmalıdır.
- ❑ Fikir oluşturucu liderler olarak, parlamenterler, kamuoyu üzerinde oluşturabilecekleri etkinin bilincinde olmalı ve bu konularını, insan haklarına yönelik hoşgörü ve saygıyı teşvik için kullanmalıdır.

BMMYK Yürütme Komitesi'nin aşağıda belirtilen iki kararı özellikle akılda bulundurulmalıdır;

- ❑ *“Yürütme Komitesi... ırkçılık, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığıyla mücadele etmek açısından eğitimin ve diğer programların taşıdığı önemi teyit etmektedir.”*
- ❑ *“Yürütme Komitesi... devletleri özellikle mülteci ve sığınmacıların özel durumlarına bağlı kamu bildirimleri, uygun yasama uygulamaları, ve sosyal politikalar yoluyla hoşgörüsüzlük, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı gibi olgulara karşı savaşılarak eş duyum ve ortak bir anlayış yaratmaya davet etmektedir” Karar No 77 (h), 1995*

Mültecilerin Onuru Nasıl Korunabilir?

Gözetimi Sınırladın

- ❑ Uygulamasına ilişkin bir açıklama ile gözetimine almaya kısıtlama getirilmelidir. Gözetimine alma sadece gerekli olduğunda, daha önceden belirtilen uluslararası standartlara uygun bir şekilde gerçekleştirilebilir.
- ❑ Mevzuata usüle dair yasal garantilerin dahil edilmesi
- ❑ Gözetiminde bulunan sığınmacının aşağıda belirtilen usule ilişkin asgari teminatlardan yararlanması için hükümler konulmalıdır. Gözetim, sığınmacının başvurusunu takip etmesine engel oluşturmamalıdır.
- ❑ Bilgilendirme

- Gözaltına alınan bir kimseye, gözaltına alınmasının nedenleri ve sahip olduğu haklar konusunda anlayacağı dilde, anlayabileceği terimler kullanılarak çabuk ve eksiksiz bilgi verilmelidir.

Hukuki Danışma Hakkı Konusunda Bilgi Sağlayın

- İmkan dahilindeyse, sığınmacıya ücretsiz hukuki yardım sağlanmalıdır.

Gözden Geçirme

- Bağımsız bir yargı veya idare organı tarafından gözaltı kararı otomatik olarak gözden geçirilmelidir.
- Gözaltı ihtiyacının devam etmesi halinde, sığınmacı veya yasal temsilcisine de katılma hakkı tanınarak, yeniden gözden geçirme düzenli olarak devam etmelidir.
- Gözden geçirme toplantısında şahsen ya da bir temsilci vasıtası ile gözaltına alma gerekliliğine itiraz etme ve yapılmış olan tespitlerin aksini ispat etme imkanı verilmelidir. Bu tür bir hak, sadece gözaltına alma hususundaki yürütme yetisini değil, davanın tüm yönlerini kapsamalıdır.

Savunucu Kişi ve Kurumlarla İrtibat Kurulması

- Sığınmacıya yerel UNHCR bürosu, ulusal mülteci kuruluşları ya da diğer kurumlar ve bir avukat ile görüşme ve görüştürülme imkanı tanınmalıdır.
- Sığınmacının bu temsilcilerle özel olarak görüşme hakkı olmalıdır ve irtibat kurması için gereken imkanlar tanınmalıdır.

Gözaltına alma şartlarına ilişkin standartların tespit edilmesi

- Gözaltı koşulları insani olmalı, kişinin onuruna saygı gösterilmelidir.
- Bu standartların yasa ile hükme bağlanması gerekir. Parlamento üyeleri, bu konuda aralarında *Her Tür Gözaltı ve Hapise Tabi Herkesin Korunmasına Dair 1988 BM İlkeler Yönetmeliği*, *Mahkumlara Muameleye Dair 1955 BM Standart Asgari Kuralları ve Özgürlüklerinden Mahrum Bırakılmış Çocukların Korunmasına Dair 1990 BM Kurallarının* da bulunduğu geçerli uluslararası hukuk norm ve ilkelerine başvurabilirler.

Gözetilmesi gereken hususlar

- **Eleme:** Tüm sığınmacılar, aralarındaki işkence ve travma mağdurlarının tespiti için, gözaltına alınmadan önce elemeyi geçirmelidir.
- **Ayırma:** Erkekler kadınlardan ve çocuklar da, eğer akraba değilse, yetişkinlerden ayrılmalıdır.
- **Ayrı yerlerin kullanılması:** Sığınmacılar için, cezaevi değil, ayrı bir gözaltı merkezi bulunmalıdır. Eğer bu mümkün değil ise, sığınmacıların suçlularla teması olmamalıdır.
- **Dış Dünya ile İletişim:** Gözaltına alınan sığınmacılara arkadaşları, akrabaları, dini, sosyal ve yasal danışmanları tarafından ziyaret edilebilme ve onlarla haberleşme gibi, dış dünya ile düzenli iletişim kurabilmeleri için yeterli imkan verilmelidir; ve kaldıkları yer bu gibi ziyaretlerin yapılmasına uygun olmalıdır. Bu ziyaretler, aksini gerektiren makul nedenler yoksa, özel olarak yapılmalıdır.
- **Tıbbi Bakım ve Tedavi:** İhtiyaç olduğunda tıbbi tedavi ve psikolojik destek sağlanmalıdır.

- ❑ **Aktivite:** Dışarıda ve içeride günlük fiziksel egzersiz yapma imkanı sunulmalıdır.
- ❑ **Eğitim:** Eğitim ya da meslek edinme kursları sağlanmalıdır.
- ❑ **Din:** Beslenmeyle ilgili sınırlamalar da dahil, dini vecibelerin yerine getirilmesine izin verilmelidir.
- ❑ **Temel gereksinimler:** Yatak, duş imkanı, tuvalet v.b. temel ihtiyaçlar sağlanmalıdır.
- ❑ **Şikayet Mekanizması:** Doğrudan veya gizli şikayette bulunabilmek için bir şikayet mekanizması/ prosedürü bulunmalıdır. Zaman sınırlamaları ve temyiz prosedürleri açıkça belirtilerek, şikayetin nasıl yapılacağı hakkındaki bilgi sığınmacıya anlayacağı dilde verilmelidir.

Mültecilerin yasal haklarına saygı gösterilmesinin sağlanması

- ❑ Mülteciler, *Mülteci Sözleşmesinde* belirtilen haklara sahiptir. Bu hakların en önemlilerinden biri, Devletlerin Mülteci Sözleşmesinin hükümlerini hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulamaları gerektiği hususudur.
- ❑ Mülteciler ve sığınmacılar aynı zamanda uluslararası insan hakları hukuku ile, eğer duruma uygun ise, uluslararası insani hukuk ve/veya bölgesel insan hakları hukukundan faydalanırlar.
- ❑ Ülke mevzuatı ile, bu hakların, mülteci statüsü belirleme prosedürleri bağlamı da dahil olmak üzere, sığınma ülkesinde uygulanacağını garanti altına almalıdır
- ❑ Mültecilerinin haklarına saygı duyulmasını sağlamanın bir başka yolu ise, parlamenterlerin ABÖ Sözleşmesi ve Cartegana Bildirisi'nde daha kapsamlı olarak yer alan mülteci tanımını benimsemeye istekli olmalarıdır.
- ❑ Uluslararası korumaya ihtiyaç duyan fakat Mülteci Sözleşmesinde yer alan tanımın dışında kalan herkese, mümkün olduğunca çok hak içeren, net bir yasal statü verilmelidir.

Mültecilerin ırkçı ya da yabancı düşmanlığına dayalı hareket ve tavırlardan korunması

- ❑ Mülteci ve sığınmacılar, ırkçı ya da yabancı düşmanlığına dayalı hareketlere karşı yasal korumaya sahip olmalı ve bu tür suçların failleri açık biçimde kınanmalı ve etkili biçimde cezalandırılmalıdır.
- ❑ Yargı organları ceza gerektiren mevzulara bakarken, parlamento üyeleri de, ırkçılıktan kaynaklanan saldırıların hoşgörü ile karşılanmamasını ve suçların cezasız kalacağına inanan bir kültürün doğmasının engellenmesini temin etmek için gerekli bir yasal çerçeveyi yürürlüğe koyabilirler.

Mültecilerin sahip oldukları hakların bilincinde olmalarının sağlanması

- ❑ Mülteciler çoğunlukla sahip oldukları yasal hakların farkında olmamaktır; bu sorun, lisan engeli ile daha da kötü bir hal almaktadır.
- ❑ Kanunların tanıdığı hukuki yollara erişim basitleştirilmeli ve yetkili makamlar, sözkonusu haklara saygı duyulmasını sağlamak için alternatif tedbir alma imkanlarını araştırmalıdır. Örneğin, insan hakları kampanyaları gibi.

Mülteci sorunları ile ilgilenecek mekanizmaların kurulması

- ❑ Mülteci ve sığınmacılara ilişkin insan hakları durumlarını incelemek üzere parlamento komisyonları kurulabilir.
- ❑ Mülteci haklarının garanti altına alınmasına yardımcı olmak maksadı ile, insan hakları komisyonları ve şikayet dinleme ve sorun çözme büroları gibi diğer ulusal kurumlara yetki verilebilir.

Mültecilerin sığındıkları ülkelere yaptıkları katkılara saygı duyulmasının teşvik edilmesi

- ❑ Mülteci haklarına saygı duyulmasını sağlayacak yasal mekanizmanın ortaya konulmasına ilaveten, parlamento üyeleri, toplumu bilinçlendirme kampanyaları ile okullarda mülteciler hakkında eğitim verilmesi için fon ayrılmasını sağlayabilirler.

Mülteciler ile çalışan yetkililerin yeterli bir biçimde eğitilmesinin sağlanması

- ❑ Sınır muhafızları, göç yetkilileri, polis ve hakim gibi yetkililerin eğitimine, görevlerini ayırım gözetmeden yapabilmelerini sağlamak için, kaynak tahsis etmek de önemli olmaktadır.

Mültecilerin sözcülüğünü yapmak

- ❑ Belki de en önemlisi, parlamento üyeleri sahip oldukları nüfuzlu konumu mültecilerin sözcülüğünü yapmak için kullanabilirler.
- ❑ Yasama gücüne sahip kişiler ve halkın hükümetteki sesi olarak, parlamento üyelerinin, insan hakları ve hukukun üstünlüğünün korunmasında ve mültecilerin çektikleri sefaletten kurtulmak için uluslararası koruma ve ortaya konan çözümden faydalanmalarının sağlanmasında özel bir çıkarı vardır.
- ❑ Parlamento üyeleri, ülkelerinin, sığınmacıların gelişlerinde uygun biçimde müdahale edebilmesini, ihtiyacı olanlara koruma sağlayabilmesini ve gönüllü olarak geri dönüşü, yerel entegrasyonu ya da ikinci bir sığınma ülkesine yerleştirme işlemlerini kolaylaştırabilmesini sağlamak için, ilgili kanun ve usullere uyulduğunun teyit edilmesinde önderlik yapmalıdır.
- ❑ Mültecilerin anavatanlarındaki parlamento üyeleri de (eğer bir parlamento orada hala faaliyet gösteriyorsa), mültecilerin emniyet içinde ve insanlık onurlarına yakışır biçimde dönmelerini sağlamak için yasal ve siyasi koşulların oluşmasına yardımcı olabilirler.

Mülteci ve sığınmacılarla ilgili sorunlarda liderlik vasfının ortaya konması

- ❑ Parlamento üyeleri, mültecilerin tehdit oluşturan kişiler değil, tehdit altında olan kişiler olduğu konusunda kamuoyunu bilinçlendirme çalışmaları yaparak, mülteci ve sığınmacılarla ilgili konularda kendi liderlik vasıflarını ortaya koymak için geniş imkanlara sahiptir.
- ❑ Parlamento üyeleri, kamuoyunun uluslararası mülteci hukuku konusunda daha fazla bilgi sahibi olmasını teşvik edebilir ve mülteciler ile ihtiyacı olanların korunmaları için cömert, istikrarlı ve tutarlı bir sistem geliştirilmesinde ülkelerinin elde edeceği çıkarı idrak etmeleri için hükümetlerine ve seçim bölgelerindeki halka yardımcı olabilirler. Parlamento üyeleri, göç konusundaki endişeler ile mülteci koruma meseleleri arasındaki farkı ortaya koyarak ve ırkçılık ile yabancı düşmanlığını knayarak sığınma konusundaki tartışmalara açıklık getirebilirler.

Bölgesel ve uluslararası girişimlerin teşvik edilmesi

- Son olarak da, parlamento üyeleri, mültecilere saygı duyulmasını ve onların haklarının korunmasını sağlamak için yürütülen bölgesel ve uluslararası girişimlerin teşvik edilmesi maksadı ile diğer ülkelerdeki meslektaşları ile temas kurabilirler.

BÖLÜM 6

Uluslararası Belgelere Katılım ve Uygulama Mevzuatını Benimsemek

Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü'ne henüz katılmamış olan ülkelerdeki parlamenterler, sözleşmeye taraf olunmasını desteklemeyi uluslararası koruma rejimine katılım açısından önemli bir adım olarak görebilirler. Parlamentolararası Birlik (PAB) ve BMMYK Yürütme Komitesi, diğer devletleri sık sık Sözleşme ve/veya Protokol'e taraf olan ve Eylül 2001 tarihi itibarıyla sayıları 141 olan Devletlerin arasına katılmaya davet etmiştir.

Mülteci akınlarına yapılacak olan müdahalenin önceden kestirilebilir olması gerekliliği dikkate alındığında, Mülteci Sözleşmesi ve Protokolüne katılım büyük önem taşımaktadır, çünkü bu belgelere katılım;

- ❑ Mültecilere asgari muamele standartlarının uygulanması açısından bir taahhüt niteliğindedir.
- ❑ Sığınma hakkı tanıma işlemini, siyasi olmayan bir davranış haline sokarak (depolitize ederek), mültecinin menşe ülkesi ile sığınma ülkesi arasındaki ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.
- ❑ Sözleşme ve Protokole katılan Devletin mülteci sorunlarına çözüm bulmak amacıyla, uluslararası toplum ve BMMYK ile işbirliği yapmak konusundaki istekliliğini vurgulamaktadır.
- ❑ Uluslararası mülteci hukukunun evrenselliğini kabul etmekte ve güçlendirmektedir.

“Parlamentolararası Birlik, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolünü ve Uluslararası İnsani Hukuk ile İnsan Hakları Hukukunun diğer evrensel belgelerini kabul etmemiş ülkelerden sözkonusu belgelere taraf olmaları ve bu belgelerden doğan yükümlülüklerini yerine getirmeleri konularında çağrıda bulunmaktadır.”

103üncü Parlamentolararası Konferans, Mayıs 2000

“Genel Kurul, bir kişiye sığınma hakkı tanınması eyleminin, İnsan Hakları Evrensel Beynamesi'nin 14. Maddesine uygun olarak barışçıl ve insani bir hareket olduğunu ve başka bir Devlet tarafından dostane olmayan bir hareket olarak görülmemesi gerektiğini kabul etmektedir.”
Devlete Sığınmaya İlişkin Birleşmiş Milletler Beynamesinin Önsözü, Paragraf 4.

Katılım bir Mesajdır

- **Katılım, asgari insani standartların uygulanacağına dair bir taahhüttür**

Bu standartlar *Sözleşme*'de belirtilmiş ve devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilmiştir.

➤ **Katılım, ülkeler arasındaki ilişkileri geliştirebilir**

Mülteciler, bir Devletin sınırlarına, o ülkenin mülteci anlaşmalarına taraf olup olmadığına bakmaksızın gitmektedir. Komşu ülkelerden gelen mültecilerin varlığı, devletler arasında gerginliklere neden olabilmektedir. Sığınma ülkesinin uluslararası mülteci hukukundan doğan yükümlülüklerine uygun davrandığı kabul edildiğinde ve özellikle de bu tür sözleşmelerin sığınmanın insani ve barışçıl yapısını teyit ettiği düşünüldüğünde, bu gerginliklerin hafifletilmesi mümkün olabilir.

➤ **Katılım uluslararası işbirliğinin göstergesidir**

Katılım, bir devletin mülteci sorunlarına çözüm bulmak amacıyla uluslararası toplum ile işbirliği yapmak konusundaki istekliliğini göstermektedir. Katılım, bir devlete mültecileri daimi olarak kabul etmesine yönelik yasal bir yükümlülük getirmemektedir. Katılım daha çok, sığınmanın daha somut bir uluslararası hukuk çerçevesine yerleştirilmesi yoluyla sığınma geleneğinin güçlendirilmesine hizmet etmektedir.

➤ **Katılım, BMMYK'nin uluslararası desteği seferber etmesine yardımcı olmaktadır**

Gelişmekte olan bir ülkeye ani ve büyük bir mülteci akını, özellikle sınırlı kaynakların yerel nüfusun kullanımından alınarak mültecilerin kullanımına kaydırılmasının gerekebilmesi nedeniyle, ciddi ekonomik sıkıntılara neden olmaktadır. Bu sorunların hafifletilmesi için mülteci sözleşmelerinde Devlet desteğinin tabanının genişletilmesi gerekmektedir. Bu yolla hükümetlerin mülteciler için üstlendiği sorumluluklar daha eşit bir şekilde dağıtılmış olacaktır.

Katılım konusunda sık sorulan sorular:

➤ **Katılım, mültecileri gelmeye teşvik eder mi?**

Mülteci Sözleşmesini kabul etmek mültecilerin belli bir ülkede sığınma araması ihtimalini artırır mı?

Tecrübeler, bu endişeyi doğrulamamıştır. Mülteciler, genellikle yurtlarına yakın olmayı tercih etmektedirler. Bu nedenle mülteci belgelerine taraf olmayan pek çok "sınır ülkesi", dünyadaki en kalabalık mülteci nüfuslarına ev sahipliği yapmaktadır. Tamamı Mülteci Sözleşmesi ve Protokolüne taraf olan Batı Avrupa devletleri ise bunun aksine, aynı oranda sığınmacıya ev sahipliği yapmamaktadır. Potansiyel bir sığınma ülkesinin "çekiciliği" son derece öznel bir kavramdır ve aslında bu durumun yasal yükümlülüklerle pek de ilgisi yoktur. Bir mültecinin güvenlik aradığı ülkeyi seçmesinde jeopolitik nedenler veya aile bağları daha etkili olmaktadır.

➤ **Bir ülke Mülteci Sözleşmesi'ni kabul etmeyerek mültecilere ev sahipliği yapmaktan kaçınabilir mi?**

Koruma arayan bir mültecinin bir ülkeye girişi engellenmemelidir. Ayrıca bir mülteci zulüm görme ihtimalinin olduğu kendi ülkesine veya başka bir ülkeye zorla geri gönderilmemelidir. *Non-refoulement* (geri göndermeme) ilkesi uluslararası teamül hukukunun bir kuralı olarak

düşünülmelidir. Bu nedenle bu kurallar, Mülteci Sözleşmesi veya Protokolüne taraf olup olmadığına bakılmaksızın istisnasız bütün Devletler açısından bağlayıcıdır.

➤ **Katılım mali yükümlülükler getirir mi?**

❑ **Katılımın maliyeti var mıdır?**

Katılım bir ülke açısından tek başına maliyet getirmemektedir. II. Bölümde açıklandığı üzere BMMYK'nin neredeyse tüm finansmanı gönüllü katkılardan sağlanmaktadır. Özellikle kitlesel akın durumlarında mültecilere ev sahipliği yapmak bir sığınma ülkesine farklı yükler getirecektir. Ancak mülteci anlaşmalarında katılımı bulunmuş olsun ya da olmasınlar, Devletler kendilerini genellikle mültecilere ev sahipliği yapar konumda bulurlar. Katılım, BMMYK'nin uluslararası desteğin sağlanması ve fon akışının seferber edilmesi konusundaki hedeflerine ulaşmasını kolaylaştırmaktadır.

❑ **Taraf bir Devlet mültecilere toprak veya iş vermek zorunda mıdır?**

Ne Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü, ne de Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi, mülkiyet edinme veya iş olanaklarına ulaşma konularında mültecilere Taraf devletler tarafından ayrıcalıklı davranılmasını gerektirmemektedir. Sadece bazı belirli durumlarda mültecilere gelir getirici iş konularında ayrıcalıklı davranılması öngörülmektedir. Ancak toprak satışına ilişkin durumlarda, Taraf devletler, mültecilere, diğer yabancılara uyguladıkları kriterlerin aynısını uygulamak durumundadır.

➤ **Katılım mültecilerin daimi olarak kalacakları anlamına mı gelir?**

❑ **Taraf bir Devletin, mültecilere daimi sığınma sağlaması gerekiyor mu?**

Mültecilerin sığınma ülkesinde devamlı olarak kaldıkları ve o ülkede asimile oldukları durumlar görülebilir. Ancak, Mülteci Sözleşmesi ile sağlanan korumanın otomatik olarak daimi olması sözkonusu değildir. Mülteci Sözleşmesinde, mültecilik durumunun geçici olduğu ve makul bir ulusal korumaya ulaşıldığında ya da korumadan yeniden yararlanılmaya başlandığında, bu statünün sona erdiği açıkça belirtilmiştir. Menşe ülkede köklü değişiklikler ortaya çıktığında ve zulüm korkusunun temelini oluşturan nedenler ortadan kalktığında uluslararası koruma yasal dayanağını kaybeder. Menşe ülkedeki koşullar olanak tanıdığına gönüllü geri dönüş genellikle tercih edilen bir çözüm olmaktadır.

Yerel halkın katılım konusunda kaygılı olması halinde ne olur?

Yerel nüfusun duyduğu kaygıların bir kısmı, Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü'nün yanlış yorumlanması ve/veya yanlış anlaşılmasından kaynaklanmaktadır. Devletler üzerindeki yükümlülükler, genellikle Devletlerin algıladığı kadar zorlayıcı değildir.

Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü, bir ülkenin kendi mülteci politikasını oluşturmasına yönelik yasal bir çerçeve ve temel sağlamaktadır. Bu tür bir çerçeve ve temel olmaması durumunda, hükümetlerin mültecilere tamamen keyfi davranması riski ile karşılaşmaktadır.

Mültecilerin yasal bir statüye sahip olmamaları durumunda, bu kimselerin koruma ve yardıma ulaşma olasılıkları azalmaktadır. Bu durum da, yerel halkla sorunlar yaşanmasına yol açabilmektedir.

Bir Devletin, başa çıkması gereken olağanüstü bir mülteci durumuyla karşı karşıya kalmadan önce net bir mülteci politikası oluşturmuş olması o ülkenin yararınadır. Bu gibi acil durumlarda ivedi bir şekilde planlanan politikalar ülke çıkarları için genellikle zararlıdır. ■

Bir sonraki adım: Mevzuat

Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü'ne katılım, mültecilerin korunması için sağlam yasal bir temel oluşturmak yönünde ilk adımdır. Mülteci Sözleşmesi ve Protokolünün hükümlerinin etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak için ulusal mevzuat benimsenmeli veya değiştirilmelidir. Her bir devletin kendi yasal uygulama ve kaynaklarının uluslararası yükümlülüklerine uygun olmasını sağlamaya yardım etmek için BMMYK, Devletlerle yakın işbirliği içerisinde çalışmaktadır. Göç konusunda hükümetlerin daha sıkı kontroller getirmek amacıyla mevzuat teklifleri hazırladığı ya da idari tedbirler öngördüğü bir zamanda, mültecilere yönelik koruma ilkelerinin yasal yapı içine yerleştirilmesine özellikle özen gösterilmesi gerekmektedir.

“Parlamentolararası Birlik, ilgili Devletleri, insan hakları ve mültecilerle ilgili uluslararası sözleşmeler ve uluslararası insani hukuk kapsamındaki yükümlülüklerine uymaları ve bu yükümlülükleri uyulmasını sağlamaları konusunda teşvik etmektedir.”

102. Parlamentolararası Konferans, Ekim 1999

BMMYK Yürütme Komitesi, Devletlerin mülteci statüsü belirleme prosedürlerinin istismar edilmesi sorununu ele almasına gereksinim duyulduğunu kabul etmektedir. Buna bağlı olarak da, BMMYK Yürütme Komitesi Devletleri, alacakları göç kontrol önlemleri dahil olmak üzere, ulusal hukuk ve idari uygulamalarının mülteci hukuku ve insan hakları hukukunun ilke ve standartlarına uygun olması konusunda teşvik etmektedir.

Uzun sözün kısası:

Uluslararası mülteci belgelerinin kabulüne ve uygulayıcı mevzuatın uyarlanmasına dair bütün bilinmesi ve yapılması gerekenler şunlardır:

Uluslararası mülteci belgelerine taraf olmak

- İlk aşama olarak, Devletinizin, Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü gibi, temel uluslararası sözleşmelere taraf olup olmadığını araştırınız (veya yerel kaynaklar ya da en yakın BMMYK ofisinden bilgi alınız).
- Eğer Devletiniz bu belgelere henüz katılmamış ise, konuyu yazılı ya da sözlü olarak Hükümete götürünüz ya da özel bir önerge hazırlayarak harekete geçiniz.
- Elinizde bulunan siyasi araçlardan ve parlamento araçlarından yararlanmanın yanı sıra Taraf olmak için gerekli yasal sürece aşına olmanın da büyük yararı olacaktır. Bunun için örnek belgeler ve bildirimler Ek 1'de bulunabilir.

Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü henüz onaylanmadı ya da katılım gerçekleşmedi ise

- ❑ Makul bir süre içinde, onaylama ya da katılımın gerçekleşmesi amacıyla parlamentoya bir teklif sunulması halinde, gereken bilgileri edindikten sonra bu öneriyi destekleyecek yönde oy kullanınız.
- ❑ Konu makul bir süre içinde hükümet tarafından parlamento huzuruna getirilemediyse, parlamento prosedüründen yararlanarak hükümetten açıklama yapmasını isteyiniz ve onaylama ya da katılım sürecini gecikmesiz bir şekilde başlatması yönünde hükümeti teşvik ediniz.
- ❑ Hükümet Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü'nü imzalamış ancak onaylama sürecini geciktirmiş ise;
  - Hükümetin neden bu kadar uzun bir süreye ihtiyaç duyduğunu parlamento prosedürlerine uygun şekilde sorunuz ve hükümeti sürecin hızlandırılması konusunda teşvik ediniz.
  - Konuyla ilgili bir önerge sunmak için yasama inisiyatifi hakkınızı kullanınız.

Hükümetin onaylama ya da katılıma karşı çıkması durumunda

- ❑ Nedenini detaylı bir şekilde öğrenmeye çalışınız.
- ❑ Gerekli olması halinde, şüphe ya da yanlış anlaşılmaların ortadan kaldırılmasına yardımcı olunuz ve süreci hızlandırmak için siyasi çevrenizi kullanınız.
- ❑ Seçmenlerinle beraber, onaylama ya da katılımın hızlandırılmasını savununuz.

Mülteci Sözleşmesine Katılım

- ❑ Devletler, 1951 Mülteci Sözleşmesi'ne, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne bir katılım belgesi sunmak suretiyle istedikleri zaman katılabilirler.
- ❑ Söz konusu katılım belgesi, Dışişleri Bakanı, ya da Devlet veya Hükümet Başkanı tarafından imzalanmalıdır. Daha sonra bu belge genellikle katılım talebinde bulunan ülkenin, New York'taki Birleşmiş Milletler Merkez Ofisine atanmış Temsilcisi tarafından iletilir.
- ❑ 1951 Mülteci Sözleşmesi için örnek katılım belgesi Ek 1'de yer almaktadır.

Sözleşme dahilindeki alternatif beyanlar

- ❑ Mülteci Sözleşmesi'ne katılırken devletlerin Madde 1B(1)'deki (a) ve (b) seçeneklerinden hangisini tercih ettiklerini beyan etmeleri gerekmektedir.
- ❑ Madde 1B(1)'e göre: *Bu sözleşmenin amacı doğrultusunda, Madde 1A'daki "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar"; (a) "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar" ya da (b) "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da ve başka bir yerde meydana gelen olaylar" anlamına gelebilir ve her Taraf Devlet sözleşmeyi imzaladığı, onayladığı ya da ona katıldığı sırada bu Sözleşmeye göre taahhüt ettiği yükümlülükler bakımından bu anlamlardan hangisini kabul ettiğini açıklayacak bir beyanda bulunmalıdır.*

- ❑ Mülteci Sözleşmesi'ne katılan ülkelerin büyük çoğunluğu daha geniş bir seçenek olan (b) seçeneğini tercih etmişlerdir, bu durumun gelecekte katılacak devletler için de geçerli olacağı düşünülmektedir.
- ❑ Coğrafi sınırlamayı- (a) seçeneğini - seçen çoğu devlet ise daha sonra bunu uygulamaya son vermiştir. Eylül 2001 itibarıyla, coğrafi sınırlamayı sürdüren ülke sayısı sadece 5'tir.

Mülteci Protokolüne katılım ve eşzamanlı katılım

- ❑ Mülteci Protokolü'ne katılmak için Devletler, yukarıda anlatılan Sözleşmeye katılım prosedürünün aynısını izlemektedir.
- ❑ Mülteci Protokolü'ne katılım, bu protokolün hükümlerinin herhangi bir coğrafi sınırlama olmaksızın uygulanması anlayışını içermektedir.
- ❑ Protokole katılım için örnek belge Ek 1'de yer almaktadır.

Coğrafi Uygulama

- ❑ Çoğu devlet, Mülteci Sözleşmesi ile Protokolü'ne aynı anda katılmaktadır.
- ❑ Eş zamanlı katılım sırasında da, Mülteci Sözleşmesi'nin 1B(1) maddesinin coğrafi uygulaması ile ilgili resmi bir beyanda bulunulması gerekmektedir. Yukarıda madde 1B(1)'den yapılan alıntıya bakınız.

Devletlerin Halefiyeti

- ❑ Başka devletlerden ayrılarak ya da başka devletlerin dağılması sonucunda yeni kurulan devletler söz konusu ise, selef devletin kabul ettiği anlaşmalar yeni devlet açısından otomatik olarak bağlayıcı değildir.
- ❑ Bu yeni devletlerin önünde üç seçenek bulunmaktadır: (a) selef devletlerin yükümlülüklerine halef olmak, (b) yeni devletler (de novo) olarak sözleşmeye katılmak ya da (c) selef devletlerin yaptığı sözleşmelere bağlı olmama niyetini açıkça ortaya koymak.
- ❑ İlk seçeneğe tekabül eden, Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü'ne halefiyet ile ilgili örnek belge Ek 1'de bulunmaktadır.

Çekinceler, itirazlar ya da yorumlamalar

- ❑ Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü'nün beraberinde, bu sözleşme ve protokolün kapsamını sınırlandıracak herhangi bir çekince, itiraz ya da yorumlama bulunmamasına dikkat ediniz.
- ❑ Hükümetin, Meclise sözleşme ve protokolün onaylanması talebi ile birlikte, sözleşmenin alanını sınırlayan çekinceler, itirazlar ya da yorumlamalar sunması durumunda:
  - Bu tür sınırlamaların temelsiz olduğunu tespit ettiyseniz, genel çıkarların hizipsel ve duruma bağlı çıkarların üzerinde olmasını teşvik ediniz.
  - Gerekli olduğu hallerde, yeniden gözden geçirilmesi amacıyla hükümeti teşvik etmek için kamuoyunu seferber ediniz.

- ❑ Hükümetin sözleşme kapsamını sınırlamak amacıyla koyduğu çekinceler, itirazlar ya da yorumlamalar artık geçerli değilse:
  - Parlamento prosedürü ile Hükümetin niyetini sorgulayınız.
  - Sınırlamaları kaldırma niyetiyle harekete geçiniz.
- ❑ Ayrıca, inisiyatif hakkınızı kullanarak sınırlamaların kaldırılmasını da teklif edebilirsiniz.

Sözleşmenin olanak tanıdığı belirli çekince ve sınırlamalar

Katılım ya da halefiyet döneminde hüküm süren özel şartları göz önünde bulundurmak amacıyla Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü, taraf Devletlerin bu belgelerin belli bazı hükümlerine sınırlama getirmesine ve çekince koymasına olanak tanımaktadır. Ancak, 42. Madde uyarınca, Sözleşme'nin bazı temel hükümlerine çekince koyulması mümkün değildir. Bu hükümler şunlardır:

- Madde 1: "Mülteci" teriminin tanımı
  - Madde 3: Ayrımcılık yapılmaması
  - Madde 4: Din özgürlüğü
  - Madde 16(1): Mahkemelere Erişim
  - Madde 33: *Zulüm riski olan yere geri göndermeme ilkesi (Non- refoulement)*
  - Madde 36'dan madde 46'ya (46 dahil): Nihai hükümler
- ❑ Mülteci Protokolü'ne katılım gerçekleşince, yukarıda belirtilen istisnalar dahilinde, Mülteci Sözleşmesi'nin herhangi bir maddesine yönelik çekince konabilir.
  - ❑ Ayrıca, Mülteci Sözleşmesi'nin 38. Maddesine tekabül eden Mülteci Protokolü'nün 4. Maddesine de çekinceler konabilir. (ihtilafların çözümü)
  - ❑ Protokolün BMMYK ile işbirliği konusunu içeren II. Maddesi'ne herhangi bir çekince konulamaz.
  - ❑ Zamanla ve koşulların değişmesine bağlı olarak, bazı Devletler, katılım sırasında koydukları çekinceleri geri çekmeye karar vermiştir.

Uygulama Mevzuatının Kabul Edilmesi

- ❑ Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü onaylandıktan ve yürürlüğe girdikten sonra, Parlamento'nun uluslararası sözleşmelerde yer alan hükümlere uygun olan bir ulusal mevzuat kabul etmesini sağlayınız.
- ❑ Gerekli olduğu hallerde, parlamento prosedürünü kullanarak, hükümetin mevzuat taslağını ya da mevcut mevzuata yönelik değişiklikleri, makul bir süre içinde, Parlamento'ya göndermesini sağlayınız.
- ❑ Özellikle, göç, vatandaşlık ve ceza kanunlarının uluslararası mülteci hukuku normlarına uygun olmasını sağlayınız.

İhtiyaç olduğu takdirde, dışarıdan uzman yardımına ve BMMYK'nin tavsiyelerine başvurun

- ❑ İhtiyaç olduğu takdirde, ulusal ve uluslararası mülteci hukuku uzmanlarının görüşlerine başvurunuz.
- ❑ Mülteci Sözleşmesi ve Protokolü'nün uygulanması ile ilgili mevzuat; ulusal hukuki uygulamalara, ülke içindeki koşullara ve mülteciler ile sığınmacıların ulusal hukukun diğer alanlarındaki korunma derecesine göre değişiklik gösterecektir. BMMYK, bu alanda, talep üzerine ülke bazında yardım sunmaktadır. Kuruluş, parlamenterlere ve birlikte çalıştıkları kişilere bilgi ve danışmanlık sağlayabilir ve rehberlik edebilir.
- ❑ **İlgili Devlette bulunan veya ilgili Devletten sorumlu BMMYK saha ofisleri, uluslararası standartların yanı sıra yerel ve bölgesel koşullar hakkında bilgilidir ve BMMYK bünyesindeki Uluslararası Koruma Bölümünden aldıkları destek ile parlamenterlerin birincil muhatabı olarak hizmet vermektedir (BMMYK saha ofislerinin listesini görmek için Ek 3'e bakınız.)**

Ulusal Mülteci Mevzuatını Oluşturan Temel Unsurlar

Ulusal mülteci koruma mevzuatının hazırlanması sürecine giriş olarak parlamenterler, önceki bölümlerde belirtilmiş olan ve uluslararası hukuk norm ve standartlarına dayanan aşağıdaki unsurları göz önünde bulundurabilirler.

Ayrımcılık Yapılmaması

Mülteci Sözleşmesi Madde 3; ABÖ Sözleşmesi Madde 4; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi Madde 2

- ❑ Ön hükümler, mevzuatın mülteci olarak tanınan herkese ırk, din, tabiiyet, belli toplumsal gruba mensubiyet, siyasi düşünce ya da menşe ülke açısından ayrımcılık yapılmaksızın uygulanması konusunda genel bir teminat içermelidir.
- ❑ Sığınmacı tanımı, resmi bir başvuruda bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, sığınma isteğini ifade eden herkesi kapsamalıdır.

Mültecilik Kriterleri

Mülteci Sözleşmesi Madde 1A ve B; BMMYK Tüzüğü'nün 6A ve B fıkraları; ABÖ Sözleşmesi Madde 1(1) (2) ve (3).

- ❑ Mülteci Sözleşmesi/Protokolü'ne Taraf olan Devletler için mültecilik kriterleri, en azından sözleşmedeki tanıma uygun olmalıdır. ABÖ Sözleşmesi'ne Taraf Devletlerde ise, bu Sözleşmede yer alan geniş tanım kullanılmalıdır.
- ❑ BMMYK, tüm Devletleri, ABÖ Sözleşmesi ve Cartagena Bildirisinde bulunan geniş tanımı benimsemeleri için teşvik etmektedir.
- ❑ Uluslararası toplum, Devletlerin geniş mülteci tanımına uyan kişilere yönelik tutumları konusunda bağlayıcı olacak bir fikir birliğine henüz ulaşmamıştır. Böylece, BM Genel Kurulu tarafından zaman içerisinde BMMYK'ne verilen sorumluluklar, Devletlerin üstlendiği

sorumluluklara uymamaktadır, ki bu da, bu tür kişilere yönelik korumanın uluslararası hukuktan çok Devletlerin takdirine kaldığı anlamına gelmektedir.

- Uluslararası fikir birliği sağlanana kadar ve bu fikir birliğinin gelişimine bir çeşit destek olarak parlamenterler kendi ulusal mevzuatlarına, ABÖ Sözleşmesi ve Cartagena Bildirisindeki örneklere benzer şekilde, silahlı çatışmalardan kaçan insanlara koruma sağlanması hususunu da ekleyebilirler.
- Belli mülteci gruplarını uluslararası koruma haricinde bırakan hükümler de, mültecilik kriterlerinin bir bölümüdür. Mülteci statüsü dışında bırakan hükümler Mülteci Sözleşmesinin 1D, E ve F Maddeleri ile ABÖ Sözleşmesinin 1(5) Maddesidir. 1951 Sözleşmesi'nde mülteci durumunda olanları mülteci statüsü dışında bırakan hükümler ayrıntılı olarak belirtildiği için ulusal mevzuat bu hükümler üzerinde değişiklik yapmamalı ya da yeni eklemelerde bulunmamalıdır.
- “Mülteci statüsünü sona erdiren şartlar”ı içeren hükümler kriterlerin bir parçasını oluşturmaktadır. Mülteci statüsünün sona ermesine ilişkin hükümler Mülteci Sözleşmesi Madde 1C ve ABÖ Sözleşmesi Madde 1(4)'te bulunmaktadır. Mülteci statüsünün sona ermesine ilişkin hükümler ayrıntılı olarak belirtildiği için, ulusal mevzuat bu hükümler üzerinde değişiklik yapmamalı ya da yeni eklemelerde bulunmamalıdır.

Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanan Prosedürler

- Statünün belirlenmesi işlemi, koruma sağlanması açısından önemlidir fakat bu işlem hakkındaki prosedürler Mülteci Sözleşmesi'nde belirtilmemiştir.
- Mülteci tanımının uygulanması alanında, BMMYK'nin olduğu kadar pek çok ülkenin zengin deneyimleri bulunmaktadır. Fakat, bu alan aynı zamanda ulusal hukuki yapının, kaynakların ve ihtiyaçların da son derece etkili olduğu bir alandır.
- Uluslararası düzeyde, BMMYK Yürütme Komitesi statü belirleme prosedürlerine yönelik olarak bazı *asgari gereklilikler* önermiştir. (bkz. 3. Bölüm).

Zulüm olan yere geri göndermeme ilkesi ve mültecilerin sınır dışı edilmesi

Mülteci Sözleşmesi Madde 32 ve 33; ABÖ Sözleşmesi Madde II (3); BMMYK Yürütme Komitesi Kararı No. 6 (XXVIII); BMMYK Yürütme Komitesi Kararı No. 7 (XXVIII)

- Ulusal mevzuat, mülteci ve sığınmacıları ırkları, dinleri, tabiiyetleri, toplumsal bir gruba mensubiyetleri ya da siyasi görüşleri nedeniyle, hayatlarının veya özgürlüklerinin tehdit altında olacağı ülkelerin sınırlarına geri döndürülmelerinden her koşulda kaçınmalıdır.
- *Zulüm riski olan yere geri göndermeme* ilkesi Mülteci Sözleşmesi'nin 33. Maddesinde düzenlenmektedir. Aynı madde çok önemli bir istisnayı da içermektedir: *Zulüm olan yere geri göndermeme* ilkesi, mültecinin yaşadığı ülkenin güvenliğine tehdit oluşturduğuna ya da kişi ciddi bir suçtan mahkum edildiği için topluma tehlike teşkil ettiğine dair makul nedenler bulunması durumunda, sözkonusu kişi *non-refoulement* (*geri göndermeme*) ilkesinden faydalanamayabilir.
- İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık dışı veya Küçük Düşürücü Muamelelere karşı Sözleşme'ye, Medeni ve Siyasi Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme'ye ya da çeşitli

bölgesel insan hakları belgelerine Taraf Devletler, zulüm riski olan yere geri göndermeme ilkesi ile ilgili farklı ve ek yükümlülükler altına girmektedirler. Bu ülkelerdeki parlamenterler, **bu koruma önlemlerini tek bir mevzuat altında toplamayı** düşünmek isteyebilirler.

- ❑ Söz konusu mevzuat ayrıca, o ülkede yasal olarak bulunan mültecinin ancak ulusal güvenlik ya da kamu düzeni gibi nedenlerle sınırdışı edilebileceğini ve sınırdışı edilmeden önce kendisine usulle ilgili bazı teminatların verileceğini de belirtmelidir.

Yasadışı Giriş ve Gözaltı

Mülteci Sözleşmesi'nin 31. Maddesi; BMMYK Yürütme Komitesi Kararı No. 44 XXXVII); Sığınmacıların Gözaltına Alınmasına (Alıkoyulmasına) İlişkin BMMYK İlkeleri

- ❑ Bir ülkede yasal olmayan bir şekilde bulunan veya bu topraklarda bulunan mülteciler veya sığınmacılar, gecikmeden yetkili makamlara başvurmaları ve geçerli bir neden göstermeleri halinde herhangi bir cezaya tabi tutulmamalıdır.
(bkz. Bölüm 5).

Kimlik ve seyahat bilgileri

Cetvel ve ek de dahil olmak üzere Mülteci Sözleşmesi'nin 27 ve 28. Maddeleri; ABÖ Sözleşmesi Madde VI; Yürütme Komitesi Kararı No. 35 (XXXV); Yürütme Komitesi Kararı No. 49 (XXXVIII)

- ❑ Mevzuat, mülteci olarak tanınmış olan kimselere kimlik, ülkede yasal bir şekilde bulunan mültecilere ise seyahat belgeleri çıkarılmasını sağlamalıdır.
- ❑ Bir mülteciye seyahat belgesinin çıkarılması, o kişiye vatandaşlık hakkı verilmesi anlamına gelmemektedir. Ancak, bu tür belgeler, mültecilerin diğer ülkelere yapacakları, eğitim, çalışma, sağlık ve yeniden yerleşme amaçlı seyahatleri kolaylaştırmak açısından çok büyük önem taşımaktadır.
- ❑ Yerel BMMYK ofislerinden yardım almak mümkündür.

Kabul hizmetleri ve yardım

- ❑ Ülkedeki mevcut kaynaklara bağlı olarak, ihtiyaç içinde olduğu düşünülen sığınmacılara başvuru sonuçlarını bekleme süreçleri sırasında yardım sağlanabilir.
- ❑ Yetkili bir sivil toplum örgütü tarafından sağlanabilecek yardım şunları içerir;
  - Mümkün olması halinde, temel ihtiyaçlar ve sosyal yardım,
  - Mültecilik başvurusuna ve idari konularda bilgi sağlanması,
  - Sosyal danışmanlık
  - Hukuki yardım

Mültecilerin diğer hakları ve yükümlülükleri

(Mülteci Sözleşmesi'nin II, III, IV ve V. Bölümleri)

- İlköğretim
- Sosyal yardım, sosyal güvenlik ve iş kanunları
- Mahkemelere erişim hakkı (Çekince koyulamaz)
- Hukuki yardım
- Fikri haklar

- Sözleşme, aynı zamanda, mültecilerin günlük yaşamında önemli etkisi olacak konuları da içerir, örneğin:
  - Taşınır ve taşınmaz mülk edinilmesi (Madde 13)
  - Gelir getirici işler (Madde 17,18 ve 19)
  - Konut (Madde 21)
  - Sosyal yardım (Madde 23)
  - İş mevzuatı ve sosyal güvenlik (Madde 24)
- Her mültecinin sığınma ülkesine karşı bazı sorumlulukları bulunmaktadır ve mülteciler, mevcut yaza ve yönetmeliklere ve ayrıca kamu düzeninin sağlanması amacıyla yetkililer tarafından alınan tedbirlere uygun davranmalıdır.(Madde 2)

BMMYK'nin rolü

Mülteci Sözleşmesi'nin 35. Maddesi; ABÖ Sözleşmesi Madde VIII)

- BMMYK ile ülkede bulunan mültecilerin durumuna dair istatistiki veri sağlanması, ilgili uluslararası mülteci anlaşmalarının uygulanması ve mültecilerle ilgili her türlü kanun, yönetmelik ve kararname ile ilgili bilgi sağlanması konularında işbirliği yapmak ve BMMYK'nın nezaret etme görevini kolaylaştırmak amacıyla belli hükümler bulunması gerekmektedir.

Gizlilik

- Sığınmacı ve mültecilerin kişisel bilgilerinin gizliliği korunmalıdır.
- Bu tür kişisel bilgilerin üçüncü taraflara ifşa edilmesi ancak ilgili sığınmacının ya da mültecinin rızasıyla gerçekleşmelidir.

İnsan Hakları

- Mevzuat kapsamında, herhangi bir makamın, mülteci ya da sığınmacıların uluslararası insan hakları hukuku çerçevesindeki temel hak ve özgürlüklerini ihlal edici herhangi bir davranışta bulunmasına izin verecek herhangi bir hüküm bulunmamasının sağlanması önemlidir.

Finansal Kaynak Sağlanması

Uluslararası bir yükümlülük olan, mültecileri tehlike olan bir bölgeye geri göndermeme yükümlülüğü mutlak ve bu yükümlülük, ekonomik kalkınma düzeyine bakılmaksızın tüm ülkeler açısından bağlayıcıdır. Mültecilerin hayati ihtiyaçlarının karşılanması, adil ve verimli sığınma prosedürlerinin geliştirilmesinin, mültecilere evlerine dönüş ya da sığınma ülkelerinde entegre olmaları için yardım sağlanmasının ayrı ayrı finansal maliyeti bulunmaktadır ve bu maliyet ev sahibi ülkeler ve uluslararası toplum tarafından, uluslararası dayanışma ruhuyla karşılanmaktadır. Ancak ihtiyaçlar, kaynakların çok üzerindedir. Parlamenteler bütçeden ödenek ayrılması konusunda kilit rol oynadıkları için, hükümetlerinin mülteci ve sığınma politikasının ve uluslararası mülteci koruma sisteminin etkili bir şekilde işlemesi parlamenterlerin bu ihtiyaçları finanse etme konusundaki istekliliğine bağlı olmaktadır.

Mülteci Korumasının Ulusal Düzeyde Bütçelenmesi

Mültecileri korumak ve onlara yardım etmek için yapılan harcamaların pek çoğunun parayla ilgili terimlerle ifade edilmesi güçtür. Mültecilere ev sahipliği yapan hükümetler, mültecilerin korunmasına, örneğin mülteci kampları ve yerleşim alanları için arazi sağlanması ve mülteci nüfusuna hizmet verebilmek amacıyla yerel altyapının oluşturulması gibi son derece somut katkılarda bulunmaktadır. Bu tip bir katkıyı sayısal verilerle ifade etmenin güçlüğüne karşın ev sahibi hükümetler de bağış veren hükümetlerdir ve bu şekilde kabul edilmeli ve tanınmalıdır. Diğer hükümetler ise, mülteci kabul eden ülkelere, nakdi veya aynı yardımda bulunarak destek verebilirler. Bazı durumlarda mültecilerin yerleştirilebileceği yerler önerebilirler. Bütün bunlar, uluslararası dayanışma ve mültecilerin korunmasının sorumluluğunu paylaşmak açısından son derece önemlidir.

“Parlamentolararası Konsey... tüm parlamentoları, parlamentonun bütçe görüşmelerini yaptığı ve ulusal bütçeyi kabul ettiği sırada, ulusal kurullara ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi'ne yeterli mali kaynak sağlanması ihtiyacının tam olarak ele alınmasını sağlamaya teşvik etmektedir.”

PAB Konseyi, Nisan 2001

Parlamenteler, sığınmacıların ve mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, var olan kaynakları çerçevesinde kurumları, prosedürleri ve programları planlamaları ve finanse etmeleri için hükümetlerini teşvik etmelidirler. BMMYK, mültecilerin ihtiyaçlarını karşılama kapasitelerini güçlendirmeyi hedefleyen hükümete tavsiyelerde bulunmakta ve bu tip faaliyetleri ya doğrudan desteklemekte ya da hükümete başka finansal kaynak bulmaları konusunda destek olmaktadır. Öncelikler ülkeden ülkeye değişecektir, ancak pek çok ülkenin mültecileri kabul etmek ve temel ihtiyaçlarını sağlamak için bir sisteme ihtiyacı bulunmaktadır. Hükümetlerin aynı zamanda mülteci sorunları konusunda sorumlu olan bir kuruma ihtiyacı vardır; örneğin mülteci statüsünün belirlenmesinden sorumlu bir kuruluş gibi. Dünya çapında 50 yıllık deneyimi gözönünde bulundurulduğunda BMMYK, yerel koşullara duyarlı, düşük maliyetli yapılar ve prosedürler konularında tavsiyelerde bulunabilir.

BMMYK'ne Bağıştta Bulunmak

Mültecilere sağlanan uluslararası yardım, BMMYK ve sivil toplum örgütleri aracılığıyla ya da her ikisi tarafından yapılmaktadır. BMMYK, operasyonlarının neredeyse tamamını gönüllü bağışlarla finanse eden az sayıdaki BM kuruluşlarından birisidir. BMMYK'nin yıllık bütçesinin yüzde ikisinden daha azı Birleşmiş Milletler tarafından, gerisi ise devletler, bireyler ve özel sektörde sağlanmaktadır.

➤ BMMYK'nin bütçesi

BMMYK'nin ilgi alanına giren kişilerin sayısı, 1995 yılında 27 milyona kadar çıkınca bütçesi de buna bağlı olarak artmıştır; bütçe 1990 yılında 544 milyon dolar iken, 1990'dan sonraki dönemde genelde yılda 1 milyar doların üzerinde bir rakama ulaşmıştır. BMMYK'nin gözden geçirilmiş 2001 yılı bütçesi 852.9 milyon dolar civarındadır.

BMMYK Yıllık Program Bütçesi, bir yandan BMMYK'nin koruma ve yardım faaliyetleri ile ilgili olarak hükümetlere ve diğer kuruluşlara şeffaf ve kapsamlı bir tablo sunarken, diğer yandan ise yıl içerisinde önceden öngörülemeyen ihtiyaçların ortaya çıkması ihtimaline karşı BMMYK'nin mali kaynaklarını yönetebilmek için esnek davranabilmesine imkan tanımaktadır.

➤ Gönüllü Bağışlar

BMMYK pek çok hükümet, uluslararası örgüt, sivil toplum kuruluşu ve bireylerden bağış alıyor olmasına karşın, aldığı bağışların çoğu, 15 bağışçı (donör) tarafından yapılmaktadır: 14 hükümet ve Avrupa Komisyonu. Bu 15 bağışçı, 1995 yılından 2000 yılına kadar BMMYK'nin toplam fonlarının yüzde 95'inden fazlasını karşılamıştır. Bağış tabanının sınırlı olmasının neden olabileceği sıkıntıları azaltmak amacıyla BMMYK, kendisine bağıştta bulunanların sayısını sürekli artırmaya çalışmaktadır. Özellikle yeni gelişen ekonomilere sahip ülkelere odaklanan BMMYK, bağış yapanların sayısını arttırmayı, yükü tabana yaymayı ve bağış yapanların daha geniş bir coğrafi alanı temsil ettiği bir bağışçı yapısı oluşturmayı ummaktadır.

BMMYK aynı zamanda, halk, şirketler, dernekler ve sivil toplum kuruluşları da dahil olmak üzere, özel sektörden de mali destek almaktadır. 1999 yılında bir dizi ülkede gerçekleştirilen bağış toplama çabalarına, ve özellikle Kosova ve Doğu Timor'daki operasyonlar için yapılan acil yardım çağrılarında karşılık olarak 2000 yılında özel sektör BMMYK'ne 15 milyon dolardan fazla yardımda bulunmuştur. Bağışlar özellikle Avrupa (Fransa, Almanya, İtalya, İspanya ve Birleşik Krallık), Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya tarafından yapılmıştır.

Sivil Toplum Kuruluşları, özellikle bazı operasyonlara yönelik olarak BMMYK adına topluma yardım çağrılarında bulunarak BMMYK'nin yıllık bütçesine katkı sağlamaktadır. Espana con ACNUR, USA for UNHCR, UK for UNHCR (Refaid) gibi bazı Sivil Toplum Kuruluşları özellikle BMMYK adına finansal destek toplamak konusunda faaliyet göstermektedir. Son yıllarda, radyo, televizyon, basın ve diğer medya kuruluşları aracılığıyla yürütülen toplu çalışmalar sonucunda özel sektör ve Sivil Toplum Kuruluşlarından gelen bağışlarda artış görülmüştür.

➤ Öngörülebilir ve Esnek Fonlama İhtiyacı

BMMYK'nin planladığı faaliyetleri destekleyebilmek için ihtiyaç duyduğu tüm finansal desteği toplayabileceğinin bir garantisi bulunmamaktadır. Örneğin 2000 mali yılında, BMMYK 89 milyon dolarlık bir bütçe açığına sahiptir. Maddi sıkıntı durumunda da çocukların eğitimi ve

kendi kendine yeterlilik projeleri gibi önemli programların azaltılması ya da tamamen kesilmesi gerekmektedir. Bu belirsizliğe ek olarak medyanın ilgisi ve uluslararası destek de duruma göre değişiklik göstermektedir. BMMYK için medya tarafından unutulmuş uzun süredir devam etmekte olan mülteci sorunlarına kaynak bulmak, medyanın ilgisini hızlı ve ciddi bir şekilde çeken acil mülteci durumlarına kaynak bulmaktan çok daha güç olmaktadır.

Bağışların miktarı kadar niteliği de önem taşımaktadır: öngörülebilirliği, esnekliği ve kesinliği. BMMYK, operasyonlarını genellikle ne zaman veya ne kadar bağış alacağını veya bağışın bazı kısıtlamalarla mı geleceğini bilmeksizin başlatmak durumundadır. Bağışta bulunanlar, fonların kullanımını konusunda belli koşullar getirdikleri zaman, BMMYK'nin bağımsızlığını sınırlandırmış ve koordine edici rolünü zayıflatmış olurlar.

BMMYK'ya Yapılan Önemli Katkılar (milyon Amerikan Doları, 2000 yılı)	
ABD	245.2
Japonya	99.9
Hollanda	48.0
İsveç	42.0
Avrupa Komisyonu	41.0
Norveç	41.0
Danimarka	37.0
Birleşik Krallık	31.0
Kanada	17.0
Almanya	15.0
İsviçre	15.0
Avustralya	11.0
Finlandiya	11.0
İtalya	11.0
Toplam	665.1

Rakamlar yuvarlanmıştır ■

Erken ve öngörülebilir mali destek BMMYK'nin operasyonlarını planlamasını, esnek bağışlar ise mali kaynaklarını verimli bir biçimde kullanmasını sağlamaktadır. BMMYK bağış yapanları, yaptıkları bağışları *koşullara bağlamamaları* için teşvik etmektedir. Bu tür koşulların getirilmesi zorunluysa koşulların esnek tutulması tercih edilmektedir. Böylece, yeni ihtiyaçlar doğduğunda veya mülteci krizleri çözüldüğünde Yüksek Komiser mali desteği yeniden kanalize edebilir ve hükümetlerin, halkın ve mültecilerin beklediği hızlı müdahaleyi gerçekleştirebilir.

➤ Aynı Yardımlar

Çadır, tıbbi malzeme, tırlar, hava taşımacılığı, lojistik ve uzman personel sağlanması gibi mal ya da hizmetler şeklinde yapılan aynı yardımlar, özellikle büyük veya karmaşık acil durumlarda, BMMYK'nin kaynaklarını tamamlamaktadır. Bu bağışların yönlendirildikleri özel operasyonlar için uygun olmaları gerekmektedir.

Bir mülteci acil durumunun masraflarını karşılamak

Acil bir durumda proje ve operasyonların gerçekleştirilmesi için gerekli olan birincil finansman ve idari destek, genellikle, BMMYK'nin Operasyonel Rezervi tarafından sağlanmaktadır. Ancak Kuruluş neredeyse tamamen gönüllü bağışlarla ayakta durduğu için BMMYK'nin, mülteci acil durumlarına hızlı bir şekilde müdahale edebilmesi bağışta bulunan topluluklara bağlıdır.

BMMYK, sığınma ülkesiyle birlikte çalışarak acil durumun ortaya ilk çıktığı günlerde bir donör ilişkileri stratejisi oluşturur ve bunu operasyon süresince sürdürür. Acil durum ihtiyaçları, ilerlemeler ve engeller, BMMYK'nin sığınma ülkesi ve diğer saha ofisleri ile yaptığı görüşmelerden sonra BMMYK Merkez Ofisi tarafından öncelikle acil yardım çağrısı yoluyla bağışta bulunanlara iletilir. Bağışta bulunanlar düzenli verilen brifingler ile operasyonda kaydedilen gelişmeler konusunda bilgilendirilirler.

“Konferans, uluslararası finansal organların yüksek sayıda mülteci alan ülkelere cömert koşullar getirmelerini önermektedir.”

Parlamentolararası Birlik 99. Konferans, Nisan 1998

□ Parlamenterler ne yapabilirler?

Parlamenterler adil ve etkin sığınma prosedürleri oluşturmaya, sağlık ve eğitim dahil olmak üzere temel kabul ihtiyaçlarını karşılamaya ve ister gönüllü geri dönüş şeklinde ister yerel bütünleşme şeklinde olsun, çözümler bulmaya yönelik faaliyetleri desteklemek için ulusal bütçeden tahsisat yapılmasını destekleyebilirler.

BMMYK'nin programları gönüllü katkılara dayanmaktadır. BMMYK'ne bağışta bulunmayan ülkelerin parlamenterleri hükümetlerini bağışta bulunma konusunda teşvik edebilirler.

Eğer ülke zaten bağışta bulunan bir ülke ise, parlamenterler, BMMYK'nin hem süregelen durumlarda ve hem de yeni ortaya çıkabilecek mülteci krizleri sırasında mültecilere yönelik koruma sağlamaya devam edebilmesi için bağış miktarının artırılması üzerinde çalışabilirler.

“Konferans, bağışta bulunan ülkelere, çatışma bölgelerinde yeniden yapılanma faaliyetlerini desteklemek ve önceden mülteci ya da yerinden edilmiş kişiler konumundaki insanların fiziksel, sosyal, yasal ve maddi güvenliğini korumaya yönelik cömert yardımlarda bulunarak geri dönen mültecilerin bütünleşmelerini teşvik etme çağrısında bulunmaktadır.”

Parlamentolar arası Birlik 99. Konferans, Nisan 1998

Ek 1

**Örnek
Katılım ve Halefiyet
Belgeleri**

➤ Mültecilerin Durumuna Dair 1951 Sözleşmesi için Örnek Katılım Belgesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından bin dokuz yüz elli bir yılının Temmuz ayının yirmi sekizinci günü kabul edilen Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, Sözleşmenin 39. maddesi uyarınca katılıma açıktır;

Ve bahsedilen 39. Madde'nin 3. Paragrafında belirtildiği üzere sözleşmeye katılım Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bir belgenin teslim edilmesi ile yürürlüğe girecektir;

Böylece aşağıda imzası bulunan [Devlet Başkanı, Hükümet Başkanı veya Dışişleri Bakanının ünvanı] burada [ilgili Devletin] Sözleşmeye katılımını ve Madde 1B (1)'in (b) alternatifinde belirtilen "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar" hükmüne bağlı kalacağını teyit eder.

Teslim alınmıştır. (gün, ay, yıl)

[Eğer gerekirse sorumlu kişinin Mühür ve İmzası]	[Devlet Başkanı, Hükümet Başkanı veya Dışişleri Bakanının imzası]
--	---

➤ **Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü için Örnek Katılım Belgesi**

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından bin dokuz yüz altmış altı yılının Aralık ayının 16ncı gününde kabul edilen Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol, Protokolün V. Maddesi uyarınca katılıma açıktır;

Ve bahsedilen V. maddede belirtildiği üzere protokole katılım Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bir belgenin teslim edilmesi ile yürürlüğe girecektir;

Böylece aşağıda imzası bulunan [Devlet Başkanı, Hükümet Başkanı veya Dışişleri Bakanının ünvanı] burada [ilgili Devletin] Protokole katılımını teyit eder.

Teslim alınmıştır. (gün, ay, yıl)

[Eğer gerekirse sorumlu kişinin Mühür ve İmzası]	[Devlet Başkanı, Hükümet Başkanı veya Dışişleri Bakanının imzası]
--	---

➤ Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi için Örnek Halefiyet Belgesi

28 Temmuz 1951’de Cenevre’de tamamlanan Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin Sözleşmeyi [Eski Taraf Devlet] onaylamıştır,

ve [Halef Devletin] Hükümeti sözü edilen Sözleşmeyi incelemiştir;

[Halef Devletin] Hükümeti, sözü edilen Sözleşmenin [Halef Devlet] için de yürürlükte olacağını ve Sözleşmenin aynı şekilde halefi olduklarını ilan etmektedir

Böylece aşağıda imzası bulunan [Devlet Başkanı, Hükümet Başkanı veya Dışişleri Bakanının ünvanı] burada [ilgili halef Devletin] Sözleşmeye halefiyetini ve Madde 1B (1)’in (b) alternatifinde belirtilen “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar” hükmüne bağlı kalacağını teyit eder.

Teslim alınmıştır. (gün, ay, yıl)

[Eğer gerekirse sorumlu kişinin Mühür ve İmzası]	[Devlet Başkanı, Hükümet Başkanı veya Dışişleri Bakanının imzası]
--	---

➤ **Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü için Örnek Örnek Halefiyet Belgesi**

31 Ocak 1967'de New York'ta tamamlanan Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin Protokolü [Eski Taraf Devlet] onaylamıştır,

ve [Halef Devletin] Hükümeti sözü edilen Protokolü incelemiştir;

[Halef Devletin] Hükümeti, sözü edilen Protokolün [Halef Devlet] için de yürürlükte olacağını ve Protokolün aynı şekilde halefi olduklarını ilan etmektedir

Böylece aşağıda imzası bulunan [Devlet Başkanı, Hükümet Başkanı veya Dışişleri Bakanının ünvanı] burada [ilgili halef Devletin] 31 Ocak 1967'de New York'ta tamamlanan Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin Protokolüne halefiyetini teyit eder.

Teslim alınmıştır. (gün, ay, yıl)

[Eğer gerekirse sorumlu kişinin Mühür ve İmzası]	[Devlet Başkanı, Hükümet Başkanı veya Dışişleri Bakanının imzası]
--	---

Ek 2

**Koruma İle İlgili Temel Terimler
Sözlüğü**

Af: Bir şahıs veya grubun, cezai ve siyasi suçlara dair yükümlülükten muaf olacağına ilişkin kanuni garanti. Uyulması ve doğru uygulanması halinde af, mültecilerin gönüllü geri dönüşünü teşvik edebilir.

Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Kapsayan ABÖ (Afrika Birliği Örgütü) Sözleşmesi: 1951 Sözleşmesi'ndeki mülteci tanımlamasından daha geniş bir mülteci tanımı sağlayan bölgesel nitelikte 1951 Sözleşmesini tamamlayıcı belge. 1969 yılında Kabul edilmiştir, bu belge "mülteci" tanımını, menşe ülkesinin tamamında ya da bir kısmında meydana gelen dış saldırı, istila, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi şekilde tehdit eden olaylardan dolayı kaçan kişileri kapsayacak şekilde benimsemiştir.

Aile Fertlerinin İzinin Sürülmesi: Mülteci bağlamında, BMMYK'nın ilgi alanına giren kişilerin, aile fertlerinin ya da yakın akrabaların nerede oldukları hakkında bilgi edinme çabasıdır. Kalıcı çözümler bağlamında iz sürme, aileyi tekrar biraraya getirme amacıyla veya sadece aile üyeleri arasındaki irtibatı kolaylaştırmak için yapılabilir. Uluslararası Kızılhaç Komitesi bu alanda özel olarak görev yapan Merkezi İz Sürme Acentasını yönetmektedir.

Aile Birliği ilkesi: Toplumun doğal ve temel birimi olan ailenin korunmasını sağlayan ilke. Bu ilke kapsamında, eşlere ve mülteci statüsü kriterine uygun bakmakla yükümlü olunan kişilere de mülteci statüsü verilebilir. Eşlerin ve bakmakla yükümlü olunan kişilerin, aile bütünlüğü ilkesi yoluyla mülteci statüsü almaları durumunda bu kişiler "türev statüye" sahip sayılırlar.

Ailenin yeniden birleştirilmesi: Ailenin bütünlüğü ilkesinin uygulanmasına imkan tanıyan her tür süreç. Genel anlamda kalıcı çözümler, özel anlamda yeniden yerleştirme bağlamında özel bir uygulaması mevcuttur.

Belirli Bir Toplumsal Grup(...a mensubiyet): 1951 Sözleşmesine göre zulüm nedenleri arasında sayılan 5 temel maddeden biridir. Belirli bir toplumsal grup, grubu diğerlerinden ayıran farklı özelliklere sahiptir. Bu gruptaki kişiler doğuştan gelen ya da sonradan elde edilen bu özellikleri paylaşırlar. (örneğin ilgi alanları, değerler, davranış ya da altyapı) Bu belirleyici özelliklerden birinden vazgeçmeye zorlamak o kişilerin temel insan haklarını ihlal etmek anlamına gelebilir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Tüzüğü: BMMYK'nin görev yetkisini, işlevlerini, yapısını belirten ve kişilerin BMMYK'nin ilgi alanı kapsamında değerlendirilebilmeleri için yerine getirilmesi gereken kriterleri belirten dökümandır. Bu kişiler BMMYK tarafından 'BMMYK tarafından tanınan mülteciler' olarak adlandırılır.

BMMYK tarafından Tanınan Mülteciler: 1951 mülteci sözleşmesinden önce yürürlükte olan uluslararası belgeler hükümlerinde mülteci olarak kabul edilen kişiler.

BMMYK'nin Yetki Alanı: BMMYK'nın tüzüğünde ve BM Genel Kurulu'nun kararlarında belirtilen BMMYK'nın görev ve yetkileridir. Tüzükte belirtilen BMMYK'nın görevi, mülteciler için çözüm, yardım ve koruma sağlamaktır. BMMYK, vatansızlığın azaltılmasına ilişkin 1961 Sözleşmesinin 11.maddesinde belirtilen rolüyle, vatansızlığa ilişkin sorunları da ele almaktadır. Genel Kurul tarafından BMMYK'dan ayrıca vatansızlığa ilişkin 1954 ve 1961 sözleşmelerini geliştirmesi ve devletlere ulusal yasama

ve uygulamada danışmanlık ve teknik yardım sağlayarak vatansızlığın önlenmesine yardımcı olması istenmiştir.

BMMYK'nın İlgili Alanına Giren Kişiler: Genel anlamda koruma ve yardım ihtiyacı duyan herkes BMMYK'nın ilgi alanı içinde tanımlanır. Bu 1951 Sözleşmesi altında silahlı çatışma ya da ciddi olarak kamu düzenini bozan olaylar sonucunda ülkelerini terk etmeye zorlanan, geri dönen, vatansız ve bazı durumlarda ülke içerisinde yerinden edilmiş kişileri kapsar. BMMYK'nın mülteciler dışında diğer ilgi alanına giren kişilere ilişkin yetkisi, Genel Kurul kararlarına dayanmaktadır.

BMMYK tarafından tanınan mülteciler: Tüzüğü ve ilgili BM Genel Kurul kararları kapsamında, BMMYK tarafından mülteci olarak tanınan kişiler. Bu durum özellikle 1951 Sözleşmesi veya 1967 Protokolüne taraf olmayan Devletlerde görülmektedir.

Bölgesel Mülteci Belgeleri: Devletler ya da hükümetler arası organizasyonlar tarafından mültecilerle ilgili coğrafi ya da yöresel olarak kabul edilen uluslararası yasal dokümanlar. Bu dokümanlar, normal olarak 1951 Sözleşmesini tamamlar ve belli bir coğrafi bölgedeki mülteci sorunlarının özel karakterini belirtir. Bölgesel araçlara örnek olarak 1969 ABÖ Sözleşmesi ile 1984 Cartagena Bildirisi verilebilir.

Cinsiyete Dayalı Zulüm: Bir cinsiyeti hedefleyen veya etkileyen zulüm. Bazı durumlarda, cinsiyete bağlı zulüm mülteci tanımı kapsamı dahilindedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS): 1989 tarihli Sözleşme çocuk haklarının korunmasına dair kapsamlı standartları belirler. ÇHS'nin 2. Maddesi'nde, ÇHS'nin herhangi bir ayırım uygulanmadan tüm çocuklar için geçerli olacağı belirtilmektedir. Bu nedenle, mülteci çocuklar da ÇHS ile belirlenen standartların kapsamındadır.

Dahili Kaçış Alternatifi (veya "Yer Değiştirme İlkesi"): Bir sığınmacının, menşei ülkesinde, ülkenin başka bir yerine giderek zulüm görme tehlikesinden kurtulmasına dair bir tespit. Söz konusu husus, sıklıkla statü belirleme yöntemlerine erişimi kısıtlamak veya mülteci statüsünü reddetmek amacıyla kullanılması nedeniyle BMMYK tarafından tercih edilmemektedir. BMMYK, içerde yer değiştirme imkanının sadece bazı sınırlı durumlarda statü belirleme için geçerli olduğu inancındadır. Böyle olduğu durumlarda dahi, uygulama, sığınma başvurusunun tüm yönlerini gözönüne almalıdır.

Devletlerce Tanınan Mülteciler: 1951 Sözleşmesi'nin 1 A Maddesine belirtilen ölçütler kapsamında Devletler tarafından mülteci olarak tanınan ve Sözleşme kapsamında çeşitli haklara sahip kişiler.

Düzensiz Mülteci Hareketleri: Mülteci veya sığınmacıların, halen korunma aldıkları ülkeden resmi izin almaksızın, başka bir ülkede sığınma veya kalıcı yerleşim aramak üzere hareket etmeleri.

Eylemde Ortaklık (PARinAC): BMMYK ve STÖ arasındaki ortaklığı geliştirmeyi amaçlayan, ve mülteciler ile BMMYK'nın ilgi alanına giren diğer kişilerin korunmasını ve sorunlarına çözümler bulunmasını amaçlayan yapısal çerçeve.

Geçici Koruma: Devletler tarafından şiddet veya çatışma nedeniyle kitleler halinde kaçıp gelen, durumları geçici olan kişilere bireysel statü belirlemesi olmadan, koruma sağlamak için geliştirilen düzenleme veya araçtır. Geçici koruma, 1990'lı yılların başında

Eski Yugoslavya'daki çatışmalardan kaçan insanları korumak için bazı Avrupa devletleri tarafından uygulanmıştır.

Gelir Getiren Projeler: BMMYK'nin ilgi alanına giren kişilere gelir sağlamak suretiyle bu kişilerin kendilerine yeterli hale gelmelerini sağlamak için tasarlanmış projeler.

Geri Gönderme (refoulement): Kişinin zulüm göreceği ya da zulüm görme riski olan topraklara geri gönderilmesi veya zulümle karşılaşma riski olan başka bir yere gönderilmesi. Geri gönderme, non-refoulement (geri göndermeme) prensibinin ihlali anlamına gelmektedir ve bu da mülteci hukuku ve uluslararası teamül hukukunun ihlal edilmesi anlamına gelir.

Geri Göndermeme (Non-refoulement): Mültecilerin Devletler tarafından, hayat ve özgürlüklerinin tehdit edilebileceği ülke veya topraklara herhangi bir şekilde geri gönderilmelerini yasaklayan temel mülteci hukuku ilkesidir. *Non-refoulement* ilkesi uluslararası teamül hukukunun bir parçasıdır ve bu nedenle, 1951 Sözleşmesine taraf olsun olmasın tüm Devletler açısından bağlayıcıdır.

Göçmenler (ekonomik): Mülteci tanımı ile ilgisi olmayan tamamen ekonomik sebeplerle veya hayatlarını maddi yönden iyileştirme amacıyla menşe ülkelerini terkederek kişiler. Ekonomik göçmenler, mülteci statüsü kriterleri kapsamında değildir ve bu nedenle mülteciler gibi uluslararası koruma alma hakkına sahip değildirler.

Gönüllü Geri Dönüş: Mültecilerin özgür iradeleri ile aldıkları karar neticesinde menşe ülkesine geri dönmeleridir. Gönüllü geri dönüş organize edilebilir (ör; ilgili hükümetin ve BMMYK'nın gözetiminde) veya kendiliğinden gerçekleşebilir (Örneğin; BMMYK ve hükümetlerin dönüş sürecine çok az katkısıyla ya da hiç katkısı olmadan mültecilerin tamamen kendi imkanları ile geri dönmesi.)

Gözaltı: Genellikle zorunlu kapatılma yoluyla hareket özgürlüğünün kısıtlanması. BMMYK'nin görüşüne göre, sığınmacıların kontrolü için gözaltı olağan bir tedbir olarak kullanılmamalıdır.

Grup olarak Mülteci Statü Belirleme: Büyük ölçekli bir akın içerisindeki tüm kişilerin *prima facie* (varışta tanıma) esasına bağlı olarak mülteci sayılmalarına dair uygulama. Grup halinde belirleme, önceden kişisel statü belirleme yapılmaksızın koruma ve yardım ihtiyaçlarının karşılanmasına imkan tanır.

Güvenli Bölgeler/ Güvenlik Alanları: Çatışma sırasında sivilleri korumak için kurulmuş olan alanlar, bölgeler ve yerleşim yerleridir. Güvenli bölgelerin kurulmasıyla ilgili usul ve koşullar Silahlı Çatışma Hukuku altında belirtilmiştir.

Güvenli Üçüncü Ülke: Bir sığınmacının, sığınma başvurusu yaptığı ülkeye gelmeden önce fiziksel olarak bulunduğu ve mülteci olarak koruma alabileceği ülke

Haklı Nedenlere Dayalı Zulüm Korkusu: 1951 Sözleşmesinde yer alan mülteci tanımının ana unsurlarındandır. Bu unsur öznel bir faktör (zulüm korkusu) içerdiği gibi nesnel bir faktör de (korku nesnel olarak haklı nedenlere dayanmalı) içerir. 1951 sözleşmesine göre zulüm; ırk, din, tabiiyet, belli bir sosyal gruba mensubiyet veya siyasi görüş gibi beş ana unsurdan herhangi birisine dayandırılmalıdır.

Hükümetlerarası Örgüt/Kuruluş (HAÖ): Üye Devletlerden oluşan bir örgüt. Birleşmiş Milletler Örgütü (BM), Afrika Birliği Örgütü (ABÖ), Amerika Devletleri Örgütü (ADÖ), Avrupa Birliği (AB) ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) buna örnektir.

İç Karışıklık: İçinde silahlı çatışma barındırmayan şiddet ve karışıklık durumu.

İlk Sığınma Ülkesi: Bir sığınmacının, sığınmacı veya mülteci olarak uluslararası korumadan faydalandığı ülke

İnsan Hakları: Herhangi bir ayırım olmaksızın tüm bireylerin onur ve bütünlüğünü tanıyan ve koruyan üzerinde anlaşmaya varılmış uluslararası standartlar. İnsan hakları, uluslararası teamül hukukunun bir parçası olup, genellikle insan hakları belgeleri olarak adlandırılan çeşitli ulusal, bölgesel ve uluslararası hukuki belgelerde yer almaktadırlar. Aralarında en bilinenleri, Birleşmiş Milletler Şartı ve BM Haklar Belgesidir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Anlaşma ve Ekonomik ve Sosyal Haklara İlişkin Uluslararası Anlaşmadır).

İnsan Hakları Hukuku: Uluslararası teamül hukuku, insan hakları belgeleri ve ulusal kanunların, insan haklarını tanıyan ve koruyan kısmı. Mülteci hukuku ve insan hakları hukuku birbirinin tamamlayıcısıdır.

İnsani (Statü) Vakalar: Ulusal kanunlar kapsamında insani sebeplerle bir ülkede ikametine resmen izin verilen kişiler. Mülteci statüsü alamayan kişiler de bu kapsama girebilir.

Kabul Merkezleri: Mültecilerin sığınma ülkesine vardıklarında kabul edilmelerini, işlemlerinin yapılmasını ve acil ihtiyaçlarının karşılanmasını kolaylaştıran yerler.

Kalıcı Çözümler: Mültecilerin durumuna, normal hayatlarına devam etmelerine imkan tanıyacak şekilde, tatminkar ve kalıcı çözüm getiren her tür araçtır. BMMYK genellikle, gönüllü geri dönüş, yerel bütünleşme ve yerleştirme çözümlerini kullanır.

Kendi Kendine Yeterlilik Kuruluş ve Projeleri: Kendi yararları için, mülteciler ve ilgi alanına giren diğer kişiler tarafından, başlatılan, yaratılan ve idare edilen kuruluş ya da projeler

Küçükler: Kanuni olarak reşitlik yaşının altında olan ve bu nedenle kanunen bağımsız olmayan kişiler. Sözkonusu terim ergenleri de kapsamaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) kapsamında, "çocuk", kanunda daha düşük bir yaş belirtilmedikçe, onsekiz yaşının altındaki kişidir. ÇHS kapsamında "çocuk" ve "küçük" aynı anlama gelir.

Muamele Standartları: 1951 Mülteci Sözleşmesinde ve diğer uluslararası belgelerde yer alan mültecilere nasıl muamele edileceğine ilişkin standartlar. 1951 sözleşmesi belirli haklardan doğan çeşitli muamele standartları belirlemiştir. Bu standartlar şunlardır: Mültecilere yapılan muamele, benzer durumdak' yabancılara yapılan muameleden daha kötü olamaz; en uygun muamele ise mültecilerin benzer durumda bulunan yabancı ülke vatandaşları ve ülke vatandaşları ile aynı muameleyi görmesidir.

Mülteci Hukuku: Mültecilere yönelik koruma standartlarını oluşturan uluslararası teamül hukuku ve çeşitli uluslararası, bölgesel ve ulusal belgelerin oluşturduğu bütündür. Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesi mülteci hukukunun temel taşıdır.

Mülteci Merkezleri: Mültecilerin bilgi, danışmanlık, maddi yardım ve diğer servislerden yararlanmak için toplandığı veya barındığı yerler.

Mültecilik Statüsü Dışında Bırakılma Hükümleri : Aksi halde mülteci statüsü kriterine uygun olacak kişilerin uluslararası korumadan faydalanmasını engelleyen kanuni hükümler. 1951 Sözleşmesi'nde mültecilik statüsü dışında bırakma hükümleri, Madde 1D, 1E ve 1F'de yer almaktadır. Söz konusu maddeler, şu kategoriler için geçerlidir: BMMYK dışındaki bir BM organından koruma veya yardım alan kişiler; ikamet ettikleri ülke vatandaşlığına sahip sayılarak hak ve yükümlülüklerle sahip olan kişiler; ve barışa karşı suç, savaş suçu, insanlığa karşı suç, ağır bir siyasi olmayan suç veya Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suç işlediklerini düşünülmeleri için haklarında ciddi gerekçeler olan kişiler.

Mültecilik Statüsünü Sona Erdirme Hükümleri: Mültecilik statüsünün ne zaman sona ereceğini belirleyen yasal hükümler. Sona erdirmeye hükümleri, 1951 Sözleşmesi'nin 1(C) Maddesinde ve 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi'nin 1(4) Maddesinde yer alır.

Mülteci Statüsünün Varışta (*prima facie*) Belirlenmesi: Bkz. Grup olarak mülteci Statüsü belirlenmesi

Mülteci Statüsü Belirleme Prosedürleri: Bir kişinin, ulusal ve uluslararası hukuka uygun olarak, BMMYK ya da Devletler tarafından birey olarak, mülteci olarak tanınmasını sağlayan yasal ve idari prosedürler.

Mültecilere dair Cartagena Beyannamesi: Amerika kıtasından uzmanlar topluluğu tarafından Kasım 1984 tarihinde kabul edilen bir Beyanname. Beyanname mülteci tanımını genişleterek "... genel şiddet, yabancı saldırısı, iç çatışmalar, insan haklarının toplu şekilde ihlali veya kamu düzenini ciddi ölçüde bozan diğer durumlara bağlı olarak hayatları, güvenlikleri ve özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkelerinden kaçan kişileri" de kapsama dahil etmiştir. Cartagena Beyannamesi bir anlaşma olmamakla beraber, hükümleri Orta Amerika'da uygulanmış ve bazı ulusal kanunlarda yer almıştır.

Mültecilerin Görevleri: Mültecilerin sığınma ülkesine yerine getirmek zorunda oldukları yükümlülükler. 1951 Sözleşmesi'nin 2. Maddesi kapsamında, mülteciler buldukları ülkenin kanun ve yönetmeliklerine uymak zorundadırlar. Mülteciler, özellikle sığınma ülkelerinin ve toplumlarının güvenliğini, emniyetini ve kamu düzenini tehlikeye düşürecek hareketlerden kaçınmalıdırlar.

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme: Mültecilerin korunmasına ilişkin uygulanabilir en geniş kapsamlı çerçeveyi oluşturan Sözleşme. Sözleşme Temmuz 1951'de imzalanmış ve Nisan 1954'te yürürlüğe girmiştir. 1951 Sözleşmesi'nin 1. Maddesinde, Sözleşme kapsamı "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar" ile sınırlandırılmıştır. Söz konusu kısıtlama, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü ile kaldırılmıştır. Günümüzde, 1951 Sözleşmesi ve/veya 1967 Protokolüne Taraf olan 137 Devlet bulunmaktadır.

Mültecilere Yönelik Uluslararası Koruma: Sığınmacı ya da mülteciler adına Devletlerin veya BMMYK'nin, bu kişilerin haklarının, güvenliklerinin ve refahlarının uluslararası standartlara uygun olarak tanınması ve korunmasını sağlayan müdahaleler. Söz konusu müdahaleler şunlardır: *non-refoulement* ilkesine saygının temini; güvenliğe

erişim, mülteci statüsünün belirlenmesine dair adil prosedürlere erişim; insani muamele standartları; kalıcı çözümlerin uygulanması. BMMYK, mültecilerin korunmasıyla yetkilendirilmiş tek Birleşmiş Milletler organıdır.

Refakatsiz Küçükler: Rüştünü ispatlamamış, ailelerinin ve vasilerinin veya bakım görevlilerinin refakatında olmayan kişilerdir.

Risk Altında Bulunan Kadınlar: BMMYK'nın Üçüncü Ülkeye yerleştirme El Kitabına uygun olarak yeniden yerleştirme talep eden özel korumaya muhtaç kadın mültecilerdir.

Sığınma: Zulüm veya ciddi tehlike sebebiyle başka bir Devlet'ten kaçan kişilere bir Devlet tarafından sağlanan koruma. Sığınma hakkı verilen kişiye mülteci denir. Sığınma, *non-refoulement*, sığınma ülkesi sınırları içinde kalma izni ve insani standartlarda muamele gibi çeşitli öğeler içerir.

Sığınmacı: Muhtemel sığınma ülkesi tarafından sığınma talebi veya başvurusu henüz nihai karara bağlanmamış kişi.

Sınır Dışı Etme: Kanuna aykırı şekilde ikamet eden kişinin bir Devlet topraklarından hükümet makamları tarafından çıkarılması. 1951 Sözleşmesi'nin 32. Maddesi kapsamında, bir mültecinin sınırdışı edilmesi için geçerli sebepler, ulusal güvenlik ve kamu düzeni olarak belirtilmiştir. Sınırdışı etme kararının alınması yöntemi adil olmalı ve mülteciye başka bir ülkeye kabul edilme imkanı araması için makul bir süre tanınmalıdır.

Sınırdaki Geri Çevirme: Mülteci bağlamında, sığınmacının olası sığınma ülkesine girmesine izin verilmemesi. Sınırdan geri çevirme geri gönderilmeme ilkesinin ihlaline neden olabilir.

Sivil Toplum Kuruluşu (STK): Bir Devlet veya hükümeti temsil etmeyen ve fonksiyonel anlamda bunlardan bağımsız olan örgütlü yapı. Söz konusu terim genellikle, aralarından birçoğu mültecilerle ilgili programlarını BMMYK ve diğer örgütlerle ortaklık içinde yürüten insani kuruluşlar ve insan hakları örgütleri için kullanılır.

Tabiiyet: Belli bir ulus veya ülkenin vatandaşı olma statüsü.

Toplumsal Grup: Bkz. belirli bir toplumsal grup

Türev Statü: Aile Bütünlüğü ilkesine bakınız.

Uluslararası İnsani Hukuk (Veya Silahlı Çatışma Hukuku): Uluslararası veya uluslararası olmayan silahlı çatışma durumlarını hükme bağlayan yönetmelik ve ilkeler. 12 Ağustos 1949 tarihli dört Cenevre Sözleşmesi ve 8 Temmuz 1977 tarihli iki Ek Protokol, uluslararası insani hukukun temelini oluşturur. Genel anlamda tüm Devletler 1949 Cenevre Sözleşmelerinin tarafıdır.

Uluslararası Korumaya İlişkin Yürütme Komitesi Kararları: Yürütme Komitesi'nin, mülteci korunmasına dair yıllık müzakerelerinin sonuçlarını biraraya getiren resmi metinler. Yürütme Kurulu kararları mültecilerin ve BMMYK'nin ilgi alanına giren diğer kişilerin korunmasına dair ilke ve standartların geliştirilmesine katkıda bulunur.

Uluslararası Teamül Hukuku: Bir anlaşma veya hukuki metinle ifade edilmek yerine, Devletlerin sabit ve makul uygulamalarından oluşan uluslararası kanunlar. Bir Devletin uygulamasının uluslararası teamül hukukunda yer alması için sözkonusu uygulamanın hukuki yükümlülüklerle uygun bir mantıkla oluşturulmuş olması gereklidir.

Ülkesinde Yerinden Edilme: Kişilerin kendi ülkeleri içinde istekleri dışında yer değiştirmesi. Sözkonusu hareket, doğal veya insanlardan kaynaklanan felaketler, silahlı çatışma veya genel şiddet durumları gibi çok çeşitli sebeplerden kaynaklanabilir.

Ülkesinde Yerinden Edilmeye İlişkin Kılavuz İlkeler: Ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin koruma, yardım ve çözüm ihtiyaçlarına dair standartları belirleyen bir dizi ilke. Kılavuz İlkeler, Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler ile ilgili Genel Sekreter tarafından İnsan Hakları Komisyonuna Nisan 1998 tarihinde sunulmuştur. Sözkonusu ilkeler, insan hakları hukukuna, insani hukuka ve mülteci hukukuna uygundur ve ilgili belgelerin hükümlerini yansıtır. Ülkesinde yerinden edilme konuları ile karşı karşıya kalan Devletlere, diğer makamlara, hükümetlerarası örgütlere ve sivil toplum örgütlerine rehberlik ederler.

Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler: "... özellikle silahlı çatışmalar, genel şiddet halleri, insan hakları ihlalleri veya doğal veya insan ürünü felaketlerin etkilerinin sonucu olarak veya bunları engellemek üzere evlerini terketmek zorunda kalan ve uluslararası anlamda tanınmış bir Devlet sınırını geçmemiş kişiler" (*Ülkesinde Yerinden Edilmeye İlişkin Kılavuz İlkeler* göre)

Vatandaş: Kanun kapsamında bir Devletle hukuki bağı olma statüsüne sahip kişi. Bazı Devletler bu hukuki bağı tanımlamak için "tabiiyet" kelimesini kullanırken, diğerleri "vatandaşlık" olarak adlandırır.

Vatansız Kişiler: Hiçbir ülkenin hukuku altında vatandaş olarak kabul edilmeyen kişidir.

Vatansız Kişilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme: Vatansız kişilerin tanımını belirleyen ve kanunen bir Devlet'te ikamet eden vatansız bir kişinin hukuki statü kazanmasına dair çerçeveyi oluşturan Sözleşme. Sözleşme, Eylül 1954'te imzalanmış, Haziran 1960'da yürürlüğe girmiştir.

Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme: Aksi takdirde vatansız kalacak olan ve o topraklarda doğmuş olmak veya o topraklarda doğan birisinin çocuğu olmak gibi sebeplerle Devletle uygun bağlara sahip olan kişilere tabiiyet verilmesini sağlayan Sözleşme. Sözleşme ayrıca, Devlet vatandaşlığını kaybetmeleri halinde vatansız olacak kişilerin vatandaşlıklarını muhafaza etmelerine dair hükümler de içermektedir. Sözleşme Ağustos 1961'de imzalanmış, Aralık 1975'te yürürlüğe girmiştir. Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme'nin 11. Maddesi kapsamında BMMYK'ye özel görevler verilmiştir.

Vatansızlık: Bir kişinin kanunlar dahilinde hiçbir devlet tarafından vatandaş olarak kabul edilmemesi durumudur.

Yardım: İlgili şahısların fiziksel ve maddi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yardım. Gıda maddeleri, tıbbi malzemeler, giyim, barınak, zirai malzeme ve aletlerin yanısıra, okul ve yol gibi altyapı sağlanması bu kapsama girebilir. "İnsani yardım", insani amaçlarla (diğer bir deyişle, siyasi, ticari, askeri olmayan) kurulmuş insani yardım örgütleri tarafından

sağlanan yardım anlamına gelir. BMMYK uygulamasında, yardım, koruma amaçlarını destekler ve tamamlar.

Yeniden Bütünleşme: Mültecilerin menşe ülkelerinde yeniden normal bir yaşama başlama süreci. İdeal olarak yeniden bütünleşme kalıcı çözümlerden gönüllü geri dönüşün ardından gelmelidir.

Yerel Bütünleşme: Mültecilerin, ilk sığınma ülkesinde sürekli yerleşimlerini içeren kalıcı çözüm.

Yerleştirme: Mültecilerin sığınma başvurusu yaptıkları ülkeden onları kabul eden başka bir ülkeye transfer edilmesi. Mülteciler genellikle bir çok durumda ya iltica hakkı edinirler ya da diğer uzun dönem oturma haklarına sahip olurlar ve genellikle vatandaşlığa geçme fırsatına sahip olurlar. Bu nedenle yerleştirme hem kalıcı bir çözümdür hem de mültecileri korumak için bir araçtır

Yerleştirme Ölçütleri: BMMYK ve yerleştirme ülkeleri tarafından yerleştirilecek adayların seçilmesi için gerekli kriterlerdir. BMMYK'nın nezaretinde gerçekleştirilen üçüncü ülkeye yerleştirme, sadece uluslararası korumaya olan ihtiyacı devam eden ve BMMYK Yerleştirme El Kitabındaki kriterlere uyan ve BMMYK tarafından tanınan mültecilere tanınmıştır. Ülkelerin kullandıkları yerleştirme kriterleri birbirinden farklılık gösterebilir.

Yerleştirme Ülkesi: Mültecilere kalıcı yerleşim olanağı sağlayan ülke. Bu ülke menşe ülkeden ya da mülteci statüsünün tanındığı ilk ülkeden farklı bir ülkedir.

Yerinde (sur place) Mülteciler: Menşe ülkelerini terk ettiklerinde mülteci olmadıkları halde daha sonra gelişen olaylar sebebiyle mülteci haline gelmiş kişilerdir. Mültecilerin zulümden korkmalarının nedeni menşe ülkelerindeki askeri darbe, veya sığınma ülkesinde yapılan siyasi faaliyetler gibi değişiklikler olabilir.

Yüksek Komiserlik Programı Yürütme Kurulu (ExCom): Yüksek Komiserliğin fonksiyonlarını yerine getirmesinde danışmanlık görevi üstlenen Kurul. ExCom, mülteci konularına ilgisi açık olan 53 Devlet temsilcisinden ve gözlemci statüsüne dair 43 Devlet temsilcisinden oluşur. Sivil Toplum Kuruluşları Yürütme Kurulu'nda gözlemci statüsüne sahiptir.

Zulüm: Genel olarak her türlü ciddi insan hakları ihlali anlamına gelir. Zulüm bu bağlamda ırk, din,dil, milliyet,siyasi görüş ya da belli bir gruba üyelik nedeniyle temel insan haklarını ihlal eden her türlü hareketi kapsar.

AFGANİSTAN

Office of the UNHCR Chargé de Mission in Kabul (Relocated in Islamabad, Pakistan)
P.O. Box 1263
House No. 24, Street No. 89
G-6/3, Islamabad
Tel: +873 761241625 (in Islamabad)
Fax: +92512820511 (in Islamabad)

ALMANYA

UNHCR Branch Office in Germany
Wallstrasse 9 -13
10179 Berlin
Tel: +49 30 2022 0200
Fax: +49 30 2022 0220

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

UNHCR Regional Office for the United States of America & the Caribbean
1775 K Street, NW, Suite 300
Washington DC 20006
Tel: +1 2022965445
Fax: +1 2022965660

ANGOLA

UNHCR Branch Office Luanda in Angola
Rua Houarie Boumedienne
40/44 -Miramar
C.P. 1342 - Luanda
Tel: + 244 2 44 87 47
Fax: +244 2 44 95 35

ARJANTİN

Representante Regional del ACNUR para el sur de América Latina in Argentina
Cerrito 836, 10 Piso
1010 Buenos Aires
Tel: +54114815 7870
Fax: +5411 4815 4352

ARNAVUTLUK

UNHCR Branch Office in Albania
Rruga "Donika Kastrioti" - Tirana
Tel: +355 42 50 207
Fax: +355 42 28 492 - 355 42 32 075 (UNDP)

AVUSTRALYA

UNHCR Regional Office for Australia, New Zealand, Papua New Guinea and the South Pacific in Australia
9, Terrigal Crescent O'Malley, ACT
Canberra 2606
Tel: +61 2 6290 13 55
Fax: +61 2 6290 13 15

AVUSTURYA

UNHCR Branch Office in Austria
Vienna International Centre
(Building 'J', 1st Floor)
Wagramerstrasse 5
A-1220 Vienna
Tel: +431 126060 3028
Fax: +431 1 2634115

AZERBAYCAN

UNHCR Branch Office in Azerbaijan
30, Jafar Jabbarly str.
Baku
Tel: +99 412 92 14 43
Fax: +99 412 98 11 34

BANGLADEŞ

UNHCR Branch Office in Bangladesh
P.O. Box 3474
Dhaka 1000
House N/E (N) 8, Road 90
Gulshan 2
Dhaka 1212
Tel: +8802 88 2 68 02
Fax: + 880288 2 65 57

BELÇİKA

UNHCR Regional Office for Belgium, Luxembourg and the European Institutions
B-1050 Bruxelles
Rue Van Eyck 11a
B-1050 Bruxelles
Tel: +32 2 649 01 53
Fax: +32 2 627 17 30

BENİN

UNHCR Liaison Office in Benin
Boite Postale 08-1066

Lot 01 Patte d'Oie - Cotonou
Tel: +229 30 28 98
Fax: +229 30 28 90

BEYAZ RUSYA

UNHCR Liaison Office in Belarus
Mr NAHAJLO, Bohdan
Prospekt Partizanskij 6 A
6th Floor
Minsk 220033
Tel: +375 172 27 78 83
Fax: +375 172 27 08 00

BOSNA HERSEK

Office of the UNHCR Chargé de
Mission in Bosnia and Herzegovina
UNIS Building Fra Andjela
Zvizdovica 1
71000 Sarajevo
Tel: + 387 33 666 160
Fax: +387 33 290 562

BOTSVANA

UNHCR Liaison Office in Botswana
P.O. Box 288
UN House - Plot 22
Khama Crescent
Gaborone
Tel: +267 35 21 21, ext 600/602
Fax: +267 57 09 96

BULGARİSTAN

UNHCR Branch Office in Bulgaria
19, Denkoglu str.
1000 Sofia
Tel: +359 2 98 02 453
Fax: +359 2 9801 639
E-Mail Internet
FO.BGR.@.UNDP.ORG

BURKİNA FASO

UNHCR Liaison Office in Burkina Faso
P.O. Box: 01 BP 25
Ouagadougou 01
Ouagadougou
Tel: +226 30 8713
Fax: +226 33 07 00

BURUNDİ

UNHCR Branch Office in the
Republic of Burundi

5013 HCR BDI
B.P.307
Bujumbura
No. 1, Avenue du Large
Bujumbura
Tel: +257 22 32 45
Fax: +257 22 95 23

CEZAYİR

UNHCR Branch Office in Algeria
Boite Postale 823
Alger 16000
9A, Rue Emile Payen, Hydra, Alger
Tel: +213 21 69 12 12
Fax: +244 2 44 87 47

ÇAD

UNHCR Liaison Office in Chad
Boite postale 5601
Avenue Mobutu,
Quartier Chagoua - N'djamena
Tel:+235 51 86 10
Fax: +235 51 66 31

ÇEK CUMHURİYETİ

UNHCR Branch Office in Czech
Republic
P.O. Box 210 - UN House
Namesti Kinskych 6
150 00 Prague 5
Tel: +420 2 571 998 50
Fax: +420 2 571 998 62

ÇİN (HALK CUMHURİYETİ)

UNHCR Regional Office in China
1-2-1, Tayan Diplomatic Office,
Building 14, Liang Ma He Nan Lu
Beijing 100600
Tel: +86 10 6 532 68 06
Fax: +86 10 6 53216 47

DJİBOUTİ

UNHCR Branch Office in Djibouti
B.P. 1885
Rue Abdoukader Waberi, Heron
Lot No. TF 1148 - Djibouti
Tel: +253 35 22 00
Fax: +253 35 48 80

EKVATOR

UNHCR Liaison Office in Ecuador

Avenida Amazonas 2889 y la
Granja
Edificio Naciones Unidas, Piso 2
Quito
Tel: +593 2 2460 272
Fax: +593 2 2460 280

ENDONEZYA

UNHCR Regional Office in
Indonesia
Arya Building
J1. Kebon Sirih Kav. 75
Jakarta Pusat 10340
Tel: + 62 21 391 28 88
Fax: +62 21 391 27 77

ERİTRE

Office of the UNHCR Chargé de
Mission in Eritrea
P.O. Box 1995
House Number 108
Emperor Yohannes Avenue
Asmara
Tel: +291 1 12 61 21 (S/B)
Fax: + 291 1 12 72 55

ERMENİSTAN

UNHCR Branch Office in Armenia
14 Karl Leibknekht Str.
Yerevan 375010
Tel: +3741 56 47 71
Fax: +3741 56 78 17
Internet: UNHCR@arminco.com

ETİYOPYA

UNHCR Branch Office for Africa in
Ethiopia
P.O. Box 1076
Higher 17, Kebele 23 off Bole Rd
House No. 1255/01-02
Addis Ababa
Tel: +251 1 61 37 40
Fax: +251 1 61 16 66
Email: ethadrd@unhcr.ch

FAS

Office of the UNHCR Honorary
Representative in Morocco
B.P.13434
13 rue Blida
Casablanca

Tel: +212 2 248 67 60
Fax: +212 2 227 98 55

FİLDİŞİ SAHİLİ

UNHCR Branch Office in Côte
d'Ivoire
II Plateaux, Angre,
7eme tranche, lot no. 3160
Rue L.169
Abidjan
Tel: +225 22 42 81 92
Fax: +225 22 42 92 53

FİLİPİNLER

UNHCR Liaison Office in the
Philippines
P.O. Box 2074 (MCPO)
G. Puyat Avenue
1260 Makati - 3rd Floor, JAKA II
Building
150 Legaspi Street – Legaspi Village
–Metro Manila
Tel:+63 2 812 18 23
Fax: +63 2 817 40 57

FRANSA

UNHCR Branch Office in France
9, rue Keppler
F-75116 Paris
Tel:+33 1 44 43 48 58
Fax: +33 1 40 70 07 39

GABON

UNHCR Branch Office in Gabon
Quartier SOTEGA
BP 20472 – Libreville
Tel:+241 77 82 62
Fax: +241 77 82 78

GAMBİYA

UNHCR Liaison Office in Banjul
P.O. Box 4249
Bakau - 6th Street East
Kotu Layout
Tel: +220 460 854
Fax: +220 460 850

GANNA

UNHCR Liaison Office in Ghana
Private Mail Bag Airport, No. 25 Sir
Arku Korsah Street

Roman Ridge, Airport Residential
area - Accra
Tel: +233 21 77 61
Fax: +233 21 773158

GİNE

UNHCR Branch Office in Guinea
B.P.4158
Coleah Corniche-Sud
Conakry
Tel: +224 46 47 09
Fax: +224 46 58 08

GİNE BISSAU

UNHCR Field Office in Bissau
245 20 18 31 (UNFPA)
Rue Justino Lopes, 72
AB Cage Postale 179
Tel: 245 20 27 26
Fax: 245 20 17 72

GUATEMALA

UNHCR Field Office in Barillas
1a.Avenida 9-23
zona 10
Guatemala City
Tel: +5023370611 (via UNDP)
Fax: +5023393454

GÜNEY AFRİKA

UNHCR Branch Office in South
Africa
P.O. Box 12506, Tramshed 0126,
8th Floor
Metro Park Building - 351 Cnr.
Schoeman & Prinsloo St
Pretoria 0002
Tel: +27 12 338 5301
Fax: +27 12 322 0216

GÜRCİSTAN

UNHCR Branch Office in Georgia
Tiblisi
2a, Kazbegi ave. - 4th floor
380060 Tiblisi
Tel: +995 32 00 13 01
Fax: +995 32 00 13 02

HIRVATİSTAN

Office of the UNHCR Chargé de
Mission in Croatia

Republike Austrije 25
10000 Zagreb
Tel: +385 1 3713 555
Fax: +3851 3713 588,-565

HİNDİSTAN

Office of the UNHCR Chargé de
Mission in India
P.O. Box 3135
14 Jor Bagh
New Delhi 110003
Tel:+91 11 46 99 302
Fax: + 91 11 462 01 37
E-Mail address: indne@unhcr.ch

HOLLANDA

UNHCR Liaison Office in The
Netherlands
P.O. Box 17111
President Kennedylaan 19
2502 CC The Hague
Tel: +31 70 346 88 10
Fax: +31 70 346 88 12

IRAK

Office of the UNHCR Chargé de
Mission in Iraq
P.O.Box 17101
Amman 1195 - Jordan
Masbah Hay Babil
Mahalla 929,st.12
Building no.23 - Baghdad
Tel: +964 1 718 12 66
Fax: FAX VIA UNOHCİ:
+1 212 963 3009.

İNGİLTERE (BİRLEŞİK KRALLIK)

UNHCR Branch Office for the
United Kingdom and Ireland
Millbank Tower
21-24 Millbank
London SW1P 4PQ
Tel: +44 20 7828 9191
Fax: +44 20 7630 5349
iwd@redcrass.org.uk

İRAN (İSLAM CUMHURİYETİ)

Office of the UNHCR Chargé de
Mission in the Islamic Republic of
Iran
No 5, East Emdad Street, Vanak sq

North Shiraz Ave.
Tehran 19917
Tel: +98 21 805 72 01 - 11
Fax: +98 21 805 72 12

İRLANDA

UNHCR Ualson Office in Dublin
27 Upper Fitzwilliam Street
Dublin 2
Tel: +353 1 632 8675
Fax: +353 1 632 8676

İSPANYA

UNHCR Branch Office in Spain
P.O. Box 36121
Avenida General Peron 32 - 2A
E-28020 Madrid
Tel: +34 91 556 36 49
Fax: +34 91 417 53 45

İSRAİL

Office of the UNHCR Honorary
Correspondent in Israel
P.O. Box 3489
J.D.C. Hill, Givat Ram
Jerusalem
Tel: +972 2 655 71 11
Fax: +972 2 566 12 44

İSVEÇ

UNHCR Regional Office for the
Nordic and Baltic Countries in
Sweden
Ynglingagatan 14 – 6th Floor
S-11347 Stockholm
Tel: +46 8 4574880
Fax: +46 8 457 48 87

İSVİÇRE

UNHCR Liaison Office for
Switzerland and Liechtenstein
Case Postale 2500
94 Rue Montbrillant
CH-1211 Genève 2 Dépôt
Tel: +41 22 739 77 21
Fax: +41 22 739 73 79

İTALYA

UNHCR Branch Office in Italy
Via Carancini 19
1-00197 Roma

Tel: +39 06 802121
Fax: +39 06 80212324

JAPONYA

UNHCR Regional Office in Japan
UNU Bldg., 6F - 5-53-70, Jingumae
Shibuya-ku - Tokyo 159-0001
Tel: +81 33 499 20 11
Fax: +81 33 499 22 72

KAMBOÇYA

UNHCR Liaison Office in Cambodia
P.O. Box 539
House No. 2, Street No. 352
Beung Keng Kang
Phnom Penh
Tel: +855 23 216005
Fax: +855 23 362099

KAMERUN

UNHCR Liaison Office in the
Republic of Cameroon
Boîte postale 7077 - Quartier
Bastos - Rue 1770
Yaoundé
Tel: +237 20 29 54
Fax: +237 21 35 91

KANADA

UNHCR Branch Office in Canada
280 Albert Street, Suite 401
Ottawa - Onlario KIP 5G8
Tel: +1 613 232 09 09
Fax: +1 613 230 18 55

KAZAKİSTAN

UNHCR Liaison Office in
Kazakhstan
67Tole bi
Almaty - 480091
Tel: +7 3272 624244
Fax: +7 3272 583982

KENYA

UNHCR Branch Office in Kenya
P.O. Box 43801
Chiromo road by Consulata Church
Westlands - Nairobi
Tel: +254 2 44 30 28
Fax: +254 2 44 30 37

KIBRIS

UNHCR Liaison Office in Cyprus
P.O. Box 26142 - South: c/o
UNFICYP Secretariat
UNPA
Nicosia
Tel: +357 2 35 90 25
Fax: +357 2 35 90 37

KIRGIZİSTAN

UNHCR Liaison Office in
Kyrgyzstan
UN House (3rd floor)
160, Chui Ave.
Bishkek, 720010
Tel: +996 312 611 264
Fax: +996 312 611 271

KOLOMBİYA

UNHCR Branch Office in Colombia
Calle 114 No. 9-01 Office 601
Edificio Teleport Torre A
Bogota
Tel: +571 629 1138
Fax: +571 629 2790

KONGO (CUMHURİYETİ)

UNHCR Liaison Office in
Brazzaville
PO Box 465
Rue Behagle/Avenue Foch
Brazzaville
Tel: +242 81 59 12
Fax: +242 815 913

KONGO (DEMOKRATİK CUMHURİYETİ)

UNHCR Regional Office for Central
Africa in Democratic Republic of
Congo
6729, Avenue de l'OUA
Kinshasa
Tel: +243 880 12 45
Fax: +243 88 031 53

KORE CUMHURİYETİ

UNHCR Liaison Office in Seoul
Rm.402, The Anglican Church of
7 Jeong-dong, Joong-ku
Seoul 100-120
Tel: +82 2 730 3440

Fax: +822 730 3442

KOSTARİKA

UNHCR Liaison Office in Costa Rica
Apartado Postal 12
Ferrocarril Pacifico – ACNUR
Edificio Torre del Este 5to piso
Barrio Dent, frente a la facultad
de Derecho de la UCR
1009 San José
Tel: +506 234 23 03
Fax: +506 224 48 91

KUVEYT

Office of the UNHCR Charge de
Mission in Kuwait
P.O. Box 28742
13148 Safat, Jabriyah Area
Block No. 12, Street No. 7
Villa No. 8 - Kuwait City
Tel: +965 531 1291
Fax: +965 531 1289

LAOS (DEMOKRATİK HALK CUMHURİYETİ)

UNHCR Branch Office in the Lao
Peoples Democratic Republic
B.P. 760
Phone Kheng Road
Ban Sibounheuang
Chanthaboury District
Vientiane
Tel: +856 21 21 20 38
Fax: +856 21 21 33 85

LETONYA

UNHCR Liaison Office in Latvia
Pils iela 21
LV-1167 Riga
Tel: +371 750 3620
Fax: +371 750 3602

LİBERYA

UNHCR Branch Office in Liberia
P.O. Box 9077
Riverview Road
Virginia - Monrovia
Tel: +231 22 62 33
Fax: +231 22 62 35

LİBYA ARAP CEMAHİRİYESİ

UNHCR Liaison Office in Libyan
Arab Republic
P.O. box 80708
Saed Ibn Ebi Kawas Street
Branch of the Ben Ashour main str
Tripoli
Tel: +218 21 361 9662
Fax: +218 21 361 9661

LÜBNAN

Office of the UNHCR Chargé de
Mission for Lebanon
P.O. Box 11-7332
Riad EI Solh Beirut 1107 2240
Hilmi Kobeissy Bldg
Karam Rahhal Street
Beirut
Tel: +961 1 612 798
Fax: +961 1 612 836

LÜKSEMBURG

Office of the UNHCR
Correspondent in Luxembourg
1, rue Jean Pierre Brasseur
b.p.567
2015 Luxembourg
Tel: +352 454 018
Fax: +352 454 303

MACARİSTAN

UNHCR Branch Office in Hungary
1126 Budapest
Gyimes ut 3/B
1126 Budapest
Tel: +36 1 250 44 44
Fax: +36 1 250 27 01

MAKEDONYA(ESKİ YUGOSLAV CUMHURİYETİ)

UNHCR Branch Office in The
Former Yugoslav Republic of
Macedonia
Zeleznicka 53
1000 Skopje
Tel:+389 2 118 641
Fax: +389 2 131 040

MALAVİ

UNHCR Liaison Office in Malawi
P.O. Box 30230 - 7th Floor

Kang'ombe Building, City Center
Lilongwe
Tel: +265 77 21 55
Fax: +265 77 4128

MALEZYA

UNHCR Liaison Office in Malaysia
P.O. Box 10185
570 Jalan Bukit Petaling
50460 Kuala Lumpur
Tel:+60 3 2141 13 22
Fax:+60 3 2141 17 80

MALİ

UNHCR Liaison Office in Mali
B.P. E 199, Badala-Ouest
Rue 132 X 107, Pres du Ministere
de l'Artisanat et du Tourisme-
Bamako
Tel: + 223 23 03 69
Fax: + 223 23 03 69

MEKSİKA

UNHCR Regional Office for Mexico,
Belize and Cuba
c/o PNUD
Apartado Posta1 105-39
11581 Mexico, D.F.
Calle Seneca No. 129
Colonia Palmas Polanco
(11540 Mexico, D.F)
Tel: +52 5 280 80 17
Fax: +52 5 280 21 33

MISIR

UNHCR Regional Office for the Middle
East in the Arab Republic of Egypt
13 Sharia EI Falah St.
Mohandissin
P.O. Box 1844
Cairo
Tel: +20 2 346 0618
Fax: +20 2 303 1753

MOLDOVA

UNHCR Branch Office UNHCR
Liaison Office in the Republic of
Moldova
131, 31 August 1989 Str.
MD-2012 Chisinau
57,31 August 1989 Str. MD-2012 Chisinau

Tel: +3732 27 08 65
Fax: +3732 27 19 53

MORITANIA

UNHCR Liaison Office in
Mauritania
c/o UNDP
B.P.4405
Ilot K 159, 160, 161
UN Compound - Nouakchott
Tel: +222 5 25 74 14
Fax: +222 5 25 61 76

MOZAMBİK

UNHCR Liaison Office in
Mozambique
P.O. Box 1198
Avenida dos Presidentes No. 33
Maputo
Tel: +258 1 49 02 42
Fax: +258 1 49 06 35

MYANMAR

Office of the UNHCR Chargé de
Mission in Myanmar
P.O. Box 1485
No. 287 Pyay Road
Sanchaung Township
Yangon
Tel: +95 1 524022
Fax: +95 1 524031

NAMİBYA

UNHCR Liaison Office in Namibia
Private Bag 13329
Paratus Building
Independence Avenue 372
Windhoek 9000
Tel: +264 61 23 71 43
Fax: +264 61 23 00 55

NEPAL

UNHCR Branch Office in Nepal
G.P.O.BOX 2374
Anil Kuti
Maharajgunj
Kathmandu
Tel: +977 1 41 25 21
Fax: +977 1 41 28 53

NİJER

UNHCR Branch Office in the
Republic of Niger
Boite Postale 935
Niamey Plateau
Tel: +227 75 29 68
Fax: +227 72 46 46

NİJERYA

UNHCR Branch Office in Nigeria
P.O. Box 53874
Ikoyi - Lagos
Tel: +234 1 269 3298
Fax: +234 1 269 2745
ORTA AFRİKA CUMHURİYETİ
Office of the UNHCR Chargé de
Mission in the Central African
Republic
Rue de l'Université
Boîte postale 950 - Bangui
Tel: +236 61 40 76
Fax: +236 61 98 34

ÖZBEKİSTAN

UNHCR Liaison Office in Uzbekistan
14, Mahmood Torobi Str.
700090 Tashkent
Tel: +998 71 120 68 93
Fax: +998 71 120 68 91

PAKİSTAN

UNHCR Branch Office in Pakistan
P.O. Box 1263
No.2 Diplomatic Enclave
Allotment 17, G-4/4
Islamabad
Tel.: +92 51 282 95 02
Fax: +92 51 227 94 55

POLONYA

UNHCR Branch Office in the
Republic of Poland
2, Aleja Roz
PL-OO 556 Warsaw
Republic of Poland
Tel: +48 22 628 69 30
Fax: +4822 625 6124

ROMANYA

UNHCR Branch Office in Romania
25, Armeneasca Street, Sector 2
70228 Bucharest

Tel: +40 1 211 29 44
Fax: +40 1 210 15 94

RUANDA

UNHCR Branch Office in Rwanda
P.O. Box 867
Bd de l'Umuganda Kacyiru
No. 481-483 Zone Kabale
Cellule Kamatamu-
Secteur/Commune Kacyiru
Kigali
Tel: +250 8 5106/07/08/11/13
Fax: +250 8 5104

RUS FEDERASYONU

UNHCR Regional Office in the
Russian Federation
United Nations Office
6 Obukh Pereulok
Moscow 103064
Tel: +7 503 232 30 11
Fax: +7 503 232 3016

SENEGAL

UNHCR Branch Office for West
Africa in Senegal
B.P.3125, 59 rue Docteur Theze
Dakar
Tel: +221 823 66 03
Fax: +221 823 66 00

SIERRA LEONE

UNHCR Branch Office in Sierra
Leone
P.O. Box 1011
29 Wilkinson Road
Freetown
Tel: +32 22 234 321
Fax: +232 22 234 347

SLOVAKYA

UNHCR Branch Office in the Slovak
Republic
Sturova 6
811 02 Bratislava
Tel: +421 2 52 92 78 75
Fax: +421 2 52 92 78 71

SLOVENYA

UNHCR Branch Office in Slovenia
Miklosiceva cesta 18/11

1000 Ljubljana
Tel: +386 1 4328 240
Fax: + 386 1 4328 224

SOMALI

UNHCR Branch Office Somalia in
Kenya
Chiromo Road (Next to Caltex
service Station near Consolata
Church)
Nairobi
Tel: +254 2 443 034
Fax: +254 2 443 037

SRI LANKA

UNHCR Branch Office in Sri Lanka
47 Horton Place
Colombo 7
Tel: +941 69 1347
Fax: +941 68 3971

SUDAN

UNHCR Branch Office in Sudan
P.O. Box 2560
Mohammed Nageeb Road
(North of Farouk Cemetery)
Khartoum No. 2
Tel: +249 11 47 11 01
Fax: +249 11 47 31 01

SURIYE ARAP CUMHURİYETİ

Office of the UNHCR Chief of
Mission in Syria
P. O. Box 30891
Al Malki
Mohamed Al Bazm Street No 14
Al Nabelsi Building
Damascus
Tel: +963 11 373 59 40
Fax: +963 11 373 61 08

SUUDİ ARABİSTAN

UNHCR Branch Office in Saudi
Arabia
Fazari Square
Pension Fund Commercial Complex
Block C-13
Diplomatic Quarters
Riyadh
Tel: +966 1 482 88 35
Fax: +966 1 482 88 37

SVAZİLİLAND

UNHCR Liaison Office in Swaziland
P.O. Box 83
Shell House Building
Mountain Inn Area
Mbabane H100
Tel: +268 404 3414
Fax: +268 404 4066

TACİKİSTAN

UNHCR Liaison Office in Tajikistan
P.O. Box 734013
Pr-t Druzhby Narodov 106
Dushanbe
Tel: +873 682 285 930
Fax: +992 372 510039

TANZANYA (BİRLEŞİK CUMHURİYETİ)

UNHCR Branch Office in the United Republic of Tanzania
PO Box 2666
Plot 18 Kalenga Street
Dar-es-Salaam
Tel: +255 22 215 00 75-82
Fax: +255 22 215 28 17

TAYLAND

UNHCR Regional Office for Thailand, Cambodia and Vietnam
P.O. Box 2-121
Rajdamnern Avenue
United Nations Building
3rd floor, Block A
Bangkok 10200
Tel: +66 2 288 1270
Fax: +66 2 280 0555

TOGO

UNHCR Liaison Office in Togo
27 Boulevard des Armées
Tokoin-Habitat
Lome
Tel: +228 21 32 98
Fax: +228 22 19 70

TUNUS

Office of the UNHCR Honorary Representative in Tunisia
B.P. 863

61 Boulevard Bab Benat
1035 Tunis
Tel: +216 1 57 68 34
Fax: +216 1 57 01 68 via UNDP

TÜRKIYE

UNHCR Türkiye Ofisi
12. Cad. 212 Sokak No:3
Sancak Mah. Çankaya
06550 Ankara
Tel: +90 312 441 16 96
Fax: +90 312 441 21 73- 441 17 38

TÜRKMENİSTAN

40, Galkynysh Street
744013 Ashgabat
Tel: +993 1 2350601
Fax: +993 1 2390055

UGANDA

UNHCR Branch Office in Uganda
P.O. Box 3813
Plot 4B Acacia Avenue, Kololo
Kampala
Tel: +256 41 23 12 31
Fax: +256 41 25 69 89

UKRAYNA

UNHCR Branch Office in Ukraine
32A, Sichnevogo Povstannya Str.
Kyiv 01015
Tel: 00380 44 573 9424
Fax: 00380 44 573 9850

ÜRDÜN

UNHCR Branch Office in Jordan
P.O. Box 17101
11195 Amman
9, Obada Ibn AlSamit Street
Shemesani
Amman
Tel: +962 6 569 12 61
Fax: +962 6 569 19 15

VENEZUELLA

UNHCR Regional Office for South America in Venezuela
Multicentro Los Palos Grandes
Piso 6, Av. Andres Bello con
Primera Transversal
Caracas

Tel: +58 212 285 17 04
Fax: +58 212 285 51 80

VIETNAM

UNHCR Liaison Office in the
Socialist Republic of Vietnam
60 Rue Nguyen Thai Hoc
Ba Dinh District
Hanoi
Tel: +84 4 845 78 71
Fax: +84 4 823 20 55

YEMEN

UNHCR Branch Office in the
Republic of Yemen
P.O. Box 12093
Djibouti Street, No. 9,
House No. 14
Sana'a
Tel: +967 1 418 096
Fax: +967 1 418 094

YENİ ZELANDA

UNHCR Liaison Office in New
Zealand
P.O. box 91307
Auckland Mail Centre
3rd floor, Waverley Building
11-13 Waverley Street
Auckland
Tel: +64 9 914 4175
Fax: +64 9 914 5265

YUGOSLAVYA

UNHCR Branch Office in Federal
Republic of Yugoslavia
Krunska 58
YU-11000 Belgrade
Tel: +381 11 344 2091
Fax: +381 11 344 2947

YUNANİSTAN

UNHCR Branch Office in Greece
23 Taygetou Street
Palaio Psychico
15452 Athens
Tel: +30 1 672 64 62
Fax: +30 1 672 64 17

ZAMBİYA

UNHCR Branch Office in Zambia

P.O. Box 32542
HC Leopards Hill Road
Kabulonga
Lusaka 10101
Tel: +260 1 265 873
Fax: +260 1 265 914

ZİMBABVE

UNHCR Liaison Office in Zimbabwe
P.O. Box 4565
2nd Floor, Takura House
67-69 Union Avenue
Harare
Tel: +263 4 79 32 75
Fax: +263 4 70 85 28

AVRUPA KONSEYİ

UNHCR Liaison Office in
Strasbourg for the Council of
Europe
Allee Spach
CEPI - 34
F-67000 Strasbourg
Tel: +33 388 412000
Fax: +33 388 413979

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

(New York)
UNHCR Liaison Office to United
Nations Headquarters
United Nations,
Grand Central P.O. 20
1 United Nations Plaza
Room 2610
New York, NY 10017
Tel: +1 212 963 00 32
Fax: +1 212 963 00 74

İlave Bilgi İçin

➤ **Mültecilerin korunması ilişkin yasal çerçeve üzerine**

Goodwin-Gill, Guy, The Refugee in International Law, 2. baskı, Oxford University Press, 1996
International Journal of Refugee Law
UNHCR, Collection of International Instruments and Other Legal Texts Concerning Refugees and Displaced Persons (2 cilt), 1995
UNHCR, Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status, 1979 (ayrıca Fransızca ve İspanyolca versiyonları mevcuttur)
UNHCR, Protecting Refugees: Questions and Answers
The State of the World's Refugees 1993: The Challenge of Protection, Penguin Books, 1993
UNHCR, The State of the World's Refugees 1995: In Search of Solutions, Oxford University Press, 1995
UNHCR, The State of the World's Refugees: 1997-98, Oxford University Press, 1998
UNHCR, The State of the World's Refugees: 50 Years of Humanitarian Action, Oxford University Press, 2000 (ayrıca Fransızca versiyonu mevcuttur)
UNHCR, Thematic Compilation of UNHCR Executive Committee Conclusions, 2001

➤ **BMMYK ve aktiviteleri üzerine**

UNHCR, Global Appeal 2001
UNHCR, The State of the World's Refugees: 50 Years of Humanitarian Action, Oxford University Press, 2000
UNHCR web sitesi: www.unhcr.ch

➤ **Mültecilerin tanınması üzerine**

UNHCR, Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status, 1979

➤ **Pratikte koruma üzerine**

Guidelines on gender-related claims established by Canada, the United States of America, Australia, and the United Kingdom
UNHCR, Guidelines on Policies and Procedures in dealing with Unaccompanied Minors Seeking Asylum, 1997
UNHCR, Guidelines on the Protection of Refugee Women, 1991 UNHCR, Handbook for Emergencies, 2. baskı
UNHCR, Protecting Refugees: A Field Guide for NGOs, 1999 (ayrıca Fransızca, İspanyolca ve Rusça versiyonları mevcuttur)
UNHCR, Refugee Children: Guidelines on Protection and Care, 1994 (ayrıca Fransızca İspanyolca versiyonları mevcuttur)
UNHCR, Resettlement Handbook, 1997
UNHCR, Sexual Violence against Refugees: Guidelines on Prevention and Response, 1995 (ayrıca Fransızca ve Almanca versiyonları mevcuttur)
UNHCR, UNAIDS, WHO, Guidelines for HIV Interventions In Emergency Settings, 1996

➤ **Gözaltı üzerine**

UNHCR Executive Committee Conclusion no. 44

UNHCR, Guidelines on applicable Criteria and Standards relating to the Detention of Asylum Seekers, 1999 (gözden geçirilmiş)

➤ **1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolüne katılım üzerine**

UNHCR, Information Package on Accession to the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, 1999 (ayrıca Fransızca, İspanyolca, Arapça ve Rusça versiyonları mevcuttur)

UNHCR, Signing On Could Make all the Difference (ayrıca Fransızca versiyonu mevcuttur)

➤ **Devletsizlik Sözleşmesine katılım üzerine**

UNHCR, Information Package on Accession to the 1954 Convention relating to the Status of Stateless Persons and the 1961 Convention on the Reduction of Statelessness, 1999 (ayrıca Fransızca, İspanyolca, Arapça ve Rusça versiyonları mevcuttur)

UNHCR, Signing On Could Make all the Difference (Fransızca versiyonu mevcuttur)

➤ **Uluslararası insani hukuk üzerine**

Inter-Parliamentary Union and International Committee of the Red Cross, Respect for International Humanitarian Law, Handbook for Parliamentarians No. 1, 1999

➤ **Parlamentolararası Birlik (PAB/IPU) ve aktiviteleri üzerine**

PAB/IPU web sitesi: www.ipu.org (mültecilerle ilgili IPU kararlarının tam metni web sitesinden temin edilebilir)

➤ **BMMYK**

BMMYK, Birleşmiş Milletler mülteci örgütü, mültecilerin dünya çapında korunması ve problemlerine çözüm bulunması amaçlı uluslararası girişimlerin başlatılması ve koordinasyonu için Birleşmiş Milletler tarafından görevlendirilmiştir.

BMMYK'nin başlıca amacı mültecilerin haklarını ve refahını garanti altına almaktır. BMMYK, herkesin sığınma talebinde bulunmak, başka bir ülkeye sığınmak ve yine kendi rızasıyla yurduna geri dönebilmek haklarını kullanabilmesini sağlamak için çabalamaktadır. Kendi ülkelerine geri dönmelerine veya başka bir ülkeye yerleşmelerine yardımcı olarak BMMYK mültecilerin sorunlarına kalıcı çözümler de bulmaya çalışmaktadır.

BMMYK'nin çalışmaları kendi iç tüzüğü tarafından belirlenmiş ve Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1951 Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve 1967 Protokolü klavuzluğunda yürütülmektedir.

BMMYK Yürütme Kurulu ve BM Genel Meclisi, örgütü başka gruplarla da ilgilenmesi konusunda yetkilendirmiştir. Bu gruplar devletsiz veya tabiiyeti belirsiz olan ve, bazı durumlarda, ülkesinde yerinden edilmiş kişileri içermektedir.

Örgüt, İnsan haklarının korunması ve uyuşmazlıklara barışçı çözümler bulunmasına uygun ortamlar yaratmak konusunda devletleri ve diğer kurumları teşvik ederek zorla yerinden edilme durumlarını azaltmaya çalışmaktadır. Aynı amaç doğrultusunda, BMMYK geri dönen mültecilerin kendi ülkeleriyle entegrasyonunu sağlamaya çalışarak bu şekilde mülteci üreten durumların tekrarlanmasını önlemektedir.

BMMYK mültecilere ve diğerlerine ihtiyaçlarına göre ve ırk, din, politik görüş veya cinsiyet ayırt etmeksizin tarafsız bir şekilde koruma ve yardım önermektedir. Bütün aktivitelerinde, BMMYK çocukların ihtiyaçlarına özellikle dikkat etmekte ve kadınlara ve kızlara eşit haklar tanınmasını sağlamaya çalışmaktadır.

Mültecileri koruma ve sorunlarına çözüm bulma çabalarında BMMYK hükümetlerle, bölgesel, uluslararası ve sivil toplum örgütleriyle ortaklaşa çalışmaktadır.

BMMYK mültecilere kendi hayatlarını etkileyen kararlarda danışarak katılımcılık ilkesine bağlılığını göstermektedir.

➤ **Parlamentolararası Birlik (PAB)**

Parlamentolararası Birlik, 1889 yılında kurulmuş, egemen Devletlerin Parlamentolarından temsilcileri bir araya getiren bir uluslararası organizasyondur.

Eylül 2001'de 142 ülkenin Parlamentosu PAB'de temsil edilmiştir.

Parlamentolararası Birlik, temsili kurumların güçlendirilmesi yoluyla insanlar arasında barışın ve işbirliğinin sağlanması için çalışmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda PAB :

- Bütün ülkelerin parlamentoları ve parlamenterleri arasındaki ilişkilerin ve koordinasyonun güçlenmesini ve deneyimlerin paylaşılmasına;
- parlamentoları ve üyelerini bir araya getirerek uluslararası çıkarları ilgilendiren konular üzerinde durulmasını ve bu konulardaki görüşlerin sunulmasına ortam yaratılmasına;
- temsili demokrasi ve kalkınma için önemli bir etken olan evrensel çaptaki insan haklarının savunulması ve teşvikine katkıda bulunmaya;
- temsili kurumların işleyişiyle ilgili daha iyi bilgi edinilmesine ve bu kurumların faaliyet organlarının güçlendirilmesine ve geliştirilmesine

çalışmaktadır.

Parlamentolararası Birlik, Birleşmiş Milletler'in amaçlarını paylaşmakta, çalışmalarını desteklemekte ve onunla yakın işbirliği içersindedir.

Ayrıca PAB bölgesel parlamentolararası örgütlerle ve aynı amaçlı uluslararası, devletlerarası ve sivil toplum örgütleriyle de işbirliği yapmaktadır.

Parlamentolararası Birlik 2001

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi

ve

Parlamentolararası Birlik tarafından yayımlanmıştır

Her hakkı mahfuzdur. Bu yayımın hiçbir kısmı, Parlamentolararası Birliğin veya Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin önceden izni alınmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt veya diğer herhangi bir biçim ve yöntemle, çoğaltılamaz, depolanamaz veya iletilemez.

Bu yayım, yayımcının önceden izni alınmaksızın, yayımlandığından farklı herhangi bir cilt veya kapakla, ticari veya başka herhangi bir yöntemle, ödünç verilmemesi, satılmaması, kiralanmaması ve daha sonraki bir yayımcıdan bu tür şartlar talep edilmemesi koşuluyla dağıtılmıştır.

ISBN 975-6964-03-0

PAB Genel Merkezi:

Parlamentolararası Birlik
Place du Petit-Saconnex
P.O. Box 438
1211 GENEVA 19
Switzerland
Tel: +41 22 919 41 50
Fax: +41 22 919 41 60
e-posta: postbox@mail.ipu.org

PAB'nin Birleşmiş Milletler'deki İrtibat Ofisi:

Parlamentolararası Birlik
821, United Nations Plaza
9th Floor
NEW YORK, N.Y. 10017
USA
Tel: +1 212 557 58 80
Fax: +1 212 55 73 954
e-posta: ny-office@mail.ipu.org

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi

Case Postale 2500
CH-1211 GENEVA 2 Dépôt
Switzerland
Tel: +41 22 739 81 11
Fax: +41 22 739 73 53

Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.”

İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, Madde 14 (1)